

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**9 AĞUSTOS 1912 MÜREFTE ŞARKÖY DEPREMİNİN (M 7,4)
AFET YÖNETİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bekir LAZ

Afet Yönetimi Anabilim Dalı

Afet Yönetimi Bilim Dalı

HAZİRAN 2023

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**9 AĞUSTOS 1912 MÜREFTE ŞARKÖY DEPREMİNİN (M 7,4)
AFET YÖNETİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bekir LAZ

Afet Yönetimi Anabilim Dalı

Afet Yönetimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Murat UTKUCU

HAZİRAN 2023

Bekir LAZ tarafından hazırlanan “9 Ağustos 1912 Mürefte Şarköy Depreminin (M 7,4) Afet Yönetimi Açısından İncelenmesi” adlı tez çalışması 05.06.2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Afet Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi

Jüri Başkanı :	Prof. Dr. Murat UTKUCU Sakarya Üniversitesi
Jüri Üyesi :	Doç. Dr. Osman SÖNMEZ Sakarya Üniversitesi
Jüri Üyesi :	Dr. Öğr. Üyesi Osman KIRTEL Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğine ve Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesine uygun olarak hazırlamış olduğum “9 AĞUSTOS 1912 MÜREFTE ŞARKÖY DEPREMİNİN (M 7,4) AFET YÖNETİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ” başlıklı tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın tüm aşamalarında yukarıda belirtilen yönetmelik ve yönergeye uygun davrandığımı, tezin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı, tezde kullandığım eserleri usulüne göre kaynak olarak gösterdiğimi, bu tezi başka bir bilim kuruluna akademik amaç ve unvan almak amacıyla vermediğimi ve 20.04.2016 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 9/2 ve 22/2 maddeleri gereğince Sakarya Üniversitesi’nin abonesi olduğu intihal yazılım programı kullanılarak Enstitü tarafından belirlenmiş ölçütlere uygun rapor alındığını, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun ortaya çıkması halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

(05.06.2023)

Bekir LAZ

Eşime ve çocuklarıma...

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca değerli bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım, her konuda bilgi ve desteğini almaktan çekinmediğim, araştırmanın planlanmasından yazılmasına kadar tüm aşamalarında yardımlarını esirgemeyen, teşvik eden, aynı titizlikte beni yönlendiren değerli danışman hocam Prof. Dr. MURAT UTKUCU'ya teşekkürlerimi sunarım.

Tezin hazırlık aşamasında ve yazım aşamasında desteklerini esirgemeyen Kocaeli AFAD'ta görev yapan mesai arkadaşlarım Şube Müdürü Cevat Ö Jeoloji Mühendisi Alper ŞEN, Harita Mühendisi Fatih DURAK ve Jeofizik Mühendisi Alper Kaan YILDIZ'a, tezin son tahlilde tashihine büyük katkı sağlayan, önemli görüş ve önerilerini paylaşmaktan geri durmayan Arş. Gör. Ahmet BİNGÖL ve Öğr. Gör. Hüseyin Ali YÜZER ile Öğr.Gör. Halim ÖZKAN vermiş olduğu katkılardan dolayı, teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak benim bu yüksek lisansa başlamamda destekleyen sabırlarını zorladığım kıymetli eşim Esra SAĞLAM LAZ ile evlatlarım Ömer Asaf ve Çınar Alp'e de Şükranlarımı sunuyorum.

Bekir LAZ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	v
TEŞEKKÜR	ix
İÇİNDEKİLER	xi
KISALTMALAR	xiii
TABLO LİSTESİ	xv
ŞEKİL LİSTESİ	xvii
ÖZET	xix
SUMMARY	xxi
1. GİRİŞ	1
1.1. 9 Ağustos 1912 Mürefte Şarköy Depremine Genel Bir Bakış	1
1.2. Çalışmanın Amaç ve Kapsamı	4
2. KAYNAK ARAŞTIRMASI	5
2.1. Sadi, (1912)	5
2.2. Ambraseys ve Finkel (1987):	5
2.3. Atabay, (2012)	6
2.4. McCarthy, (1995)	6
2.5. Gurulkan, (2000)	7
2.6. Ürekli, (1999)	7
2.7. Sancaklı (2004)	7
2.8. Altınok vd. (2003)	7
2.9. ÇOMÜ (2012)	8
2.10. Armijo vd. (2005)	8
3. MATERYAL VE YÖNTEM	9
3.1. Depremin Zamanı ve Osmanlı Devleti'nin Çalışmaları	9
3.1.1. Depremin oluş zamanı ve etkileri	9
3.2. Yardım Komisyonlarının Kurulması	11
3.3. Deprem Bölgesine Gönderilen Devlet Görevlileri	13
3.4. Deprem bölgesine yapılan yardımlar	15
3.4.1. Deprem bölgesine yapılan sağlık yardımları	15
3.4.2. Deprem bölgesine yapılan diğer yardımlar	20
3.5. Deprem Bölgesine Yapılan Maddi Yardımlar	22
3.5.1. Deprem bölgesine yapılan bağışlar	22
3.5.2. Deprem bölgesine yardım amacıyla yapılan sosyal faaliyetler	23
3.6. Deprem Bölgesine Yapılan Dış Yardımlar	25
3.6.1. Fransa	25
3.6.2. Almanya	26
3.6.3. Mısır	26
3.6.4. İngiltere	26
3.6.5. Yunanistan	27
3.7. Patrikhanenin Tutumu	28
3.8. Vergi Düzenlemesi	30

3.9. Güvenlik Endişesi.....	33
4. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	35
4.1. Deprem Zamanı ve Süresi	35
4.2. Depremi Oluşturan Faylanma.....	35
4.3. Deprem Şiddet Haritaları.....	36
Şekil 4.2. 1912 Mürefte Şarköy depreminin Ambreseys ve Finkel (1987) tarafından verilmiş eş şiddet eğrileri ve belirtilen yerleşim yerleri için çalışmada yorumlanan hasar dağılımının karşılaştırılması mavi daireler büyüklükleri Ms 5-5.9 arası olan depremleri göstermektedir. Depremlerin dış merkezleri Ambreseys ve Finkel (1987) ve Ayhan vd (1984) den alınmıştır.	38
4.4. Deprem Büyüklüğü ve Artçı Deprem Etkinliği	38
4.5. Deprem Etki Dağılımı	40
4.5.1. Deprem Mürefte ilçesindeki etkileri	40
4.5.1.1. Mürefte ilçesindeki iskan sorunları	46
4.5.2. Deprem Şarköy ilçesindeki etkileri	47
4.5.3. Deprem Gelibolu ilçesine etkileri	51
4.5.4. Deprem Çanakkale'deki etkileri	56
4.5.5. Deprem Tekirdağ'ındaki etkileri	59
4.5.6. Deprem İstanbul'daki etkileri	60
4.5.7. Deprem Ege Denizindeki adalara etkisi	61
5. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	65
5.1. 1912 Mürefte Şarköy Depreminin Afet Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi	65
5.1.1. Günümüzde afet yönetimi	65
5.1.2. Bütünleşik afet yönetimi	66
5.2. 1912 Mürefte Şarköy Depreminin Afet Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi	67
5.2.1.2. Şarköy.....	73
5.2.1.4. Çanakkale	75
5.2.1.5. Tekirdağ	75
5.2.2. Bina Hasarları.....	76
5.2.2.1. Mürefte	76
5.2.2.2. Şarköy.....	77
5.2.2.3. Gelibolu	78
5.2.2.4. Çanakkale	79
5.2.2.5. Tekirdağ	79
5.3. Kızılay (Hilal-i Ahmer)' 9 Ağustos 1912 Mürefte-Şarköy Depreminde ve Günümüzdeki Rolü.....	81
5.4. Balkan Savaşlarının 1912 Mürefte Şarköy Depreminin Oluşturduğu Afet Üzerindeki Etkisi	82
5.5. Sonuçlar.....	83
KAYNAKLAR.....	85
ÖZGEÇMİŞ.....	89

KISALTMALAR

A. g. b	: Adı geçen belge
a. g. e.	: Adı geçen eser
a. g. m	: Adı geçen makale
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
Bkz	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
DH H	: Dâhiliye Hukuk
DH İ UM EK	: Dâhiliye İdare-i Umumiye Ekleri
DH İD	: Dâhiliye İdare
DH MB HPS M	: Dâhiliye Hapishaneler Müdüriyeti Mütferrik
DH MB HPS	: Hapishaneler Müdüriyeti
DH UMVM	: Dâhiliye Umur-ı Mahalliyye ve Vilayet
DH. MTV	: Dâhiliye Mütenevvia
DH	: Dâhiliye
MF MKT	: Maarif Nezareti Mektubi Kalemî
MV	: Meclis-i Vükela
Nr	: Numara
S	: Sayfa
ŞFR	: Şifre

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1. Marmara bölgesinde MS 400 yılından sonra meydana gelen ve büyüklüğü $M_s \geq 6.8$ olan depremler ile 19. yüzyılda meydana gelmiş büyüklüğü $6.0 \leq M_s < 6.8$ olan depremlerin listesi (Ambraseys, 2000; Ambraseys, 2002; Utkucu vd. 2011).....	2
Tablo 2.1. Ambraseys ve Finkel (1987) tarafından verilen 9 Ağustos 1912 Mürefte Şarköy Depremi'nin anaşok ve büyük artçı depremlerinin odak parametreleri.	6
Tablo 4.1. 9 Ağustos 1912 Mürefte Şarköy Depremi'nin değişik kaynaklardan alınmış odak parametreleri.....	39
Tablo 4.2. 9 Ağustos 1912 Mürefte-Şarköy Depremi'nin büyüklüğü $M_S=5.0$ ve üzerinde olan artçı depremlerinin değişik kaynaklardan alınmış odak parametreleri.	39
Tablo 4.3. 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrası Mürefte'ye bağlı 14 köyün durumu hakkında Mürefte kaymakamı'nın 11 Ağustos 1912'de İçişleri Bakanlığı'na çektiği telgrafta verdiği bilgiler (Terekli 2011).....	40
Tablo 4.4. Sadi (1912)'nin deprem sonrasında saha gözlemleri sonucunda Mürefte ile ilgili verdiği bilgiler.	41
Tablo 4.5. Sadi (1912)'nin deprem sonrasında saha gözlemleri sonucunda Şarköy ile ilgili verdiği bilgiler.	49
Tablo 4.6. Sadi (1912)'nin Gelibolu ile ilgili verdiği bilgiler	55

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

- Şekil 1.1.** Marmara bölgesinde MS 400 yılından sonra meydana gelen ve büyüklüğü $MS \geq 6.8$ olan depremler ile 19. yüzyılda meydana gelmiş büyüklüğü $6.0 \leq MS < 6.8$ olan depremlerin listesi dış merkez dağılımları. Depremlerin coğrafik koordinatları ve alındıkları refe 1
- Şekil 4.1.** 1912 Şarköy-Mürefte depreminin Ambraseys ve Finkel (1987) tarafından MSK şiddet ölçeğine göre hazırlanan şiddet haritası. 37
- Şekil 4.2.** 1912 Mürefte Şarköy depreminin Ambraseys ve Finkel (1987) tarafından verilmiş eş şiddet eğrileri ve belirtilen yerleşim yerleri için çalışmada yorumlanan hasar dağılımının karşılaştırılması mavi daireler büyüklükleri Ms 5-5.9 arası olan depremleri göst..... 38
- Şekil 5.1.** Bütünleşik Afet Yönetimi Döngüsü (MEDAK) 66
- Şekil 5.2** (a) 1995 Dinar Depremi eşşiddet haritası (Demirtaş vd. 1995), (b) 1999 İzmit Depremi eşşiddet haritası (AFAD).....68
- Şekil 5.3.** Mürefte İlçesi ile ilgili (Solda) Sadi (1912) ve (Sağda) Ambraseys ve Finkel (1987)'in toplam nüfus sayısının ölüm ve yaralanma sayılarına oranı 72
- Şekil 5.4.** Sadi (1912) Şarköy İlçesi ile ilgili toplam nüfus sayısının ölüm ve yaralanma sayılarına oranı 73
- Şekil 5.5.** Gelibolu İlçesi ile ilgili (Solda) Sadi (1912) ile (Sağda) Ambraseys ve Finkel (1987)'in toplam nüfus sayısının ölüm ve yaralanma sayılarına oranı. 74
- Şekil 5.6.** Ambraseys ve Finkel (1987)'in Çanakkale ile ilgili toplam nüfus sayısının ölüm ve yaralanma sayılarına oranı 75
- Şekil 5.7.** Ambraseys ve Finkel (1987)'in Tekirdağ ile ilgili toplam nüfus sayısının ölüm ve yaralanma sayılarına oranı 75
- Şekil 5.8.** Mürefte ilçesi için 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrasında (solda) Sadi (1912), (sağda) Ambraseys ve Finkel'in çalışmalarında verilen ölü ve yaralı sayısının ilçenin genel nüfusuna göre dağılımları gösteren grafikler. 766
- Şekil 5.9.** Şarköy ilçesinde 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrasında Sadi (1912)'nin çalışmasında verilen toplam hane sayısının yıkılan ve hasar gören hane sayılarına göre dağılım grafiği. 77
- Şekil 5.10.** 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrasında Gelibolu ilçesi için (Solda) Sadi (1912) ile (Sağda) Ambraseys ve Finkel (1987)'in çalışmalarında verilen toplam hane sayısının yıkılan ve hasar gören hane sayılarına göre dağılım grafiği. 78
- Şekil 5.11.** 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrasında Çanakkale'nin Ambraseys ve Finkel (1987)'in çalışmasında verilen toplam hane sayısının yıkılan ve hasar gören hane sayılarına göre dağılım grafiği. 79
- Şekil 5.12.** 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrasında Tekirdağ'ın Ambraseys ve Finkel (1987)'in çalışmasında verilen toplam hane sayısının yıkılan ve hasar gören hane sayılarına göre dağılım grafiği. 79

Şekil 5.13. Deprem sonrası yıkılan (sağda) cami ve (solda) saat kulesi görüntüsü
(Mihailovic, 1927)..... 81

9 AĞUSTOS 1912 MÜREFTE ŞARKÖY DEPREMİNİN (M 7,4) AFET YÖNETİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

ÖZET

Ağustos 1912 Mürefte-Şarköy depremi (MS 7.4), Kuzey Anadolu Fay Zonu (KAFZ) boyunca meydana gelmiştir. Yapılan son yer bilimi çalışmaları, depremin fay kırılmasının sadece Ganos Fay Segmentini değil, aynı zamanda Marmara Denizi'nin Orta Havzasına kadar uzandığını ortaya koymuştur. Bu deprem özellikle Şarköy ve Mürefte'yi etkilemiş ve bu yerleşim yerlerindeki binaların neredeyse tamamı kullanılamaz hale gelmiştir. Deprem bölgesinde Mürefte'de 707, Şarköy'de 183 olmak üzere yaklaşık 1115 kişi hayatını kaybetti. Bu çalışmada, depremin etkileri Sadi (1912), Ambraseys ve Finkel'in (1987) çalışmalarından derlenmiş ve Mürefte İlçesinin Kaymakamının vermiş olduğu rapor da yer almıştır. Söz konusu çalışmalarda hasarlı binalar, can kaybı ve yaralılar üzerinden bildirilen etkiler karşılaştırılmıştır. Bu kaynaklar farklı rakamlar vermekle birlikte, Mürefte ve Şarköy ilçelerinin en çok etkilenen yerleşim yerleri olduğu, Tekirdağ ve Çanakkale illerinin merkez yerleşim yerlerinde ise etkilerin görece daha ılımlı olduğu konusunda hemfikir oldukları sonucuna varılmıştır. Gelibolu ilçesindeki etki ağır ve orta olarak sınıflandırılmıştır. Fay kırılması boyunca uzun fakat dar bir alan olarak gözlenen deprem bölgesi ağır etkilerin mekansal dağılımı, tehlikenin kayıplardaki rolünü yansıtan KAFZ'nun faylanma özelliği ile ilişkilendirilmiştir. Fay boyunca yer almasına rağmen Gelibolu ilçesinde fay boyunca Mürefte ve Şarköy ilçelerine göre daha az etki, tehlikeye veya faya olan mesafenin ve zemin koşullarının etkisi olarak yorumlanmıştır, bu da fiziksel maruz kalma ve kırılabilirliğin toplam kayıplar üzerindeki rolünü düşündürmektedir. Depremlerden hemen sonra meydana gelen yangınlar, ikincil deprem tehlikelerinin önemini göstermiştir. Deprem sonrası yapılan yardım ve iyileştirme çalışmalarının ayrıntılı incelenmesi, Osmanlı Donanması birliklerinin özellikle nakliye ve deniz suyu arıtmada kullanıldığını ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK), özellikle Hilal-ı Ahmer (şimdiki adıyla Kızılay'ın) ve gönüllüler tarafından çeşitli afet yardımlarında bulunduğunu göstermiştir. Böylelikle deprem sonrası afet yönetiminde STK, Kızılay ve gönüllüler yapıcı bir şekilde destekleyici bulunmuştur. Bununla birlikte, 1912 Balkan Savaşı'nın olumsuz etkileri ve depremin olduğu bölgede azınlıkların varlığının yabancı ülkeler tarafından manipüle edilmesinin afet yönetimini olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Ayrıca, yıkılmakta olan Osmanlı Devleti'nin böyle bir afete hazır olmadığı, siyasi ve ekonomik durumu itibarıyla oldukça iyi tepki verdiği sonucuna varılmıştır.

INVESTIGATION OF THE AUGUST 9, 1912 MÜREFTE-ŞARKÖY EARTHQUAKE (M_s 7.4) IN TERMS OF DISASTER MANAGEMENT

SUMMARY

The 9 August 1912 Mürefte-Şarköy earthquake ($M_s=7.4$) occurred along the North Anatolian Fault Zone (NAFZ). The earthquake that occurred affected a wide area, especially Şarköy, Mürefte, Tekirdağ, Çanakkale, Gallipoli, Istanbul, Çorlu, Çatalca, Limni Island, Balıkesir, İzmir, Kocaeli, Romania, Greece and France. . Recent earth science studies have revealed that earthquake fault rupture extends not only to the Ganos Fault Segment, as previously thought, but also to the Middle Basin of the Sea of Marmara.

This earthquake especially affected Şarköy and Mürefte and almost all of the buildings in these settlements became unusable. In the earthquake region, approximately 1115 people lost their lives, including 707 in Mürefte and 183 in Şarköy. In this study, the effects of the earthquake were compiled from the works of Sadi (1912), Ambraseys and Finkel (1987) and the Mürefte District District Governor's report was also included. Reported impacts on damaged buildings, casualties, and injuries were compared. Although these sources give different figures, it is concluded that Mürefte and Şarköy districts are the most affected settlements, and that the effects are relatively moderate in the central settlements of Tekirdağ and Çanakkale provinces. The impact in Gallipoli district is classified as heavy and moderate.

The spatial distribution of the observed heavy impacts, a long but narrow area along the fault rupture, was associated with the faulting characteristic of the NAFZ, reflecting the hazard's role in losses. This situation has been interpreted as the role of danger on losses.

Although located along the fault, less impact in Gallipoli district compared to Mürefte and Şarköy districts along the fault was interpreted as the effect of distance to the hazard or fault and ground conditions, suggesting the role of physical exposure and vulnerability on total losses.

State-owned structures are strategically important structures in the context of managing the post-disaster crisis during a disaster. However, the Government House, Hospital, Gendarmerie Station, School etc. used by the state were among the structures that suffered the most damage from the earthquake. The fact that the earthquake heavily damaged government offices had a psychological effect on people.

Due to the damage to the telegraph lines that would provide communication after the earthquake, sufficient information flow could not be provided to the necessary places. Although there were problems, the administrators of the Ottoman Empire made great efforts to manage the disaster process in the light of the information received. The authorities visited the disaster areas informed the government centre through the limited number of communication tools and help was requested. This interruption in the flow of information also shows the importance of an uninterrupted communication system after a disaster.

Looking at the building inventory in the earthquake zone, it is seen that the lower floors of the houses are masonry and the upper floors are wooden. Fires reported immediately after earthquakes demonstrated the importance of secondary earthquake hazards.

Red Crescent sent health committees to treat earthquake victims and meet their needs. The ferry where the Red Crescent delegation is located will also serve as an 80-bed hospital. In this direction, the cabins on the ferry were turned into rooms and wards for the wounded and sick. In fact, one of the two largest cabins will be used as an operating room and the other as a pharmacy. After arriving in Mürefte, the delegation was to set up a hospital tent on land.

The earthquake also damaged infrastructure and water resources. Disaster victims suffering from water shortages have been in a very difficult situation, especially in terms of cleaning and hygiene. For this reason, the survivors started to catch epidemic diseases such as malaria and bronchitis. This is an example of how health problems such as epidemics may arise if the post-earthquake crisis cannot be managed in a proper way.

In order to provide economic support to earthquake victims, aid commissions or social organizations for aid were organized. Perhaps the most interesting of these aid activities was the Women's Association distributing red flowers in Istanbul for the benefit of the disaster victims in exchange for 10 money. A musical performance was organized in Egypt to collect aid for those affected by the earthquake in Istanbul and its surroundings. Before the aid commissions were established, the citizens were helping the disaster victims, but with the establishment of the aid commissions, the aid began to be distributed more regularly based on the need. Considering the size of the disaster and the economic situation of the state, the establishment of Aid Commissions by Edirne Governor Halil Bey can be considered as a successful disaster aid activity.

Since most of the citizens living in the earthquake area were Greek, the Greek Patriarchate showed close attention to the disaster area. However, the allegations of discrimination in the delivery and distribution of aids were constantly brought to the agenda by the Patriarchate and the Greek Government. In addition to the Patriarchate, other Greek organizations have also been involved in the works related to the earthquake and what needs to be done after the earthquake due to the ethnic structure of the region. The Patriarchate wanted to provide privileged aid to non-Muslims by establishing an aid commission within its own body.

The Ottoman Government started to send supplies, medical teams and tents to the region as of the morning of the earthquake. Although some success has been achieved in terms of food supply and health teams, the problems in housing could not be fully resolved for a long time. Sea lines, land roads and railways were used in sending of aid to the earthquake struck area to ensure better disaster response. However, the sea transportation, mostly carried out by Ottoman Navy units, has been used more extensively in response to the disaster. Detailed examination of the relief and rehabilitation efforts following the earthquake has shown that usage of Ottoman Navy units, especially in transports and sea water distillation and various disaster aids by NonGovernmental Organisations, particularly Hilal-ı Ahmer (predecessor of present Kızılay) and volunteered peoples were found to be constructively supporting in management of the ensuing disaster. The Balkan Wars began on October 8, 1912, shortly after the earthquake on August 9, 1912. Especially with the arrival of the Bulgarians in front of Çatalca in a short time, the settlements of the earthquake victims, whose wounds could not be healed yet, came under Bulgarian occupation to a large

extent. While the wounds of the earthquake could not be healed yet, both the war started in Eastern Thrace, where the earthquake took place, and it was flooded by Muslims fleeing from the war. Suffering of the disaster victims, who already had a settlement problem, has increased with the arrival of the Muslim refugees.

It has also been observed that the 1912 Balkan War and the manipulation of the existent minorities in the earthquake struck area by foreign countries negatively affected the disaster management.

In addition, it was concluded that the collapsed Ottoman Empire was not ready for such a disaster but responded quite well compared its political and economic situation.

The biggest problem today regarding the 1912 Mürefte Şarköy Earthquake is the lack of detailed information/data. This was mainly because of the Bulgarian occupation of the earthquake region in the Balkan War and other political conflicts. The scientists could not able go to the region and examine the earthquake properly by means of sociological, seismological and disaster management sciences.

Tablo 1.1. Marmara bölgesinde MS 400 yılından sonra meydana gelen ve büyüklüğü $M_s \geq 6.8$ olan depremler ile 19. yüzyılda meydana gelmiş büyüklüğü $6.0 \leq M_s < 6.8$ olan depremlerin listesi (Ambraseys, 2000; Ambraseys, 2002; Utkucu vd. 2011).

No	Tarih	Enlem	Boylam	M_s	Yer
1	01.04.407	40.9	28.7	6.8	İstanbul
2	25.09.437	40.8	28.5	6.8	İstanbul
3	06.11.447	40.7	30.3	7.2	İzmit
4	???.?.460	40.1	27.6	6.9	Erdek
5	25.09.478	40.7	29.8	7.3	Karamürsel
6	???.?.484	40.5	26.6	7.2	Gelibolu
7	16.08.554	40.7	29.8	6.9	İzmit
8	14.12.557	40.9	28.3	6.9	Silivri
9	26.10.740	40.7	28.7	7.1	Marmara
10	05.05.824	40.6	26.8	7.0	Barbaros
11	23.05.860	40.8	28.5	6.8	Marmara
12	09.01.869	40.8	29.0	7.0	Marmara
13	25.10.989	40.8	28.7	7.2	Marmara
14	08.01.1010	40.6	27.0	7.4	Gelibolu
15	23.09.1063	40.8	27.4	7.4	Barbaros
16	???.09.1065	40.4	30.0	6.8	İznik
17	???.?.1231	41.0	28.6	6.9	İstanbul
18	01.06.1296	40.5	30.5	7.0	Geyve
19	18.10.1343	40.7	27.1	6.9	Ganos
20	18.10.1343	40.9	28.0	7.0	Ereğli
21	01.03.1354	40.7	27.0	7.4	Gelibolu
22	15.03.1419	40.4	29.3	7.2	Bursa
23	10.09.1509	40.9	28.7	7.2	İstanbul
24	10.05.1556	40.6	28.0	7.1	Erdek
25	18.05.1625	40.3	26.0	7.1	Saros
26	17.02.1659	40.5	26.4	7.2	Saros
27	25.05.1719	40.7	29.8	7.4	İzmit
28	06.02.1737	40.0	27.0	7.0	Biga
29	29.07.1752	41.5	26.7	6.8	Edirne
30	02.09.1754	40.8	29.2	6.8	İzmit
31	22.05.1766	40.8	29.0	7.1	Marmara
32	05.08.1766	40.6	27.0	7.4	Ganos
33	07.02.1809	40.0	27.00	6.1	Gönen
34	06.10.1841	40.8	29.0	6.1	Adalar
35	19.04.1850	40.1	28.3	6.1	Manyas
36	28.02.1855	40.1	28.6	7.1	Bursa
37	11.04.1855	40.2	28.9	6.3	Bursa
38	21.08.1859	40.3	26.1	6.8	Saros
39	22.08.1860	40.5	26.0	6.1	Saros
40	19.04.1878	40.7	30.2	6.0	Sapanca
41	09.02.1893	40.5	26.2	6.9	Saros
42	10.07.1894	40.7	29.6	7.3	İzmit
43	09.08.1912	40.7	27.2	7.4	Ganos
44	18.03.1953	40.1	27.4	7.1	Gönen
45	26.05.1957	40.7	31.0	7.1	Abant
46	06.10.1964	40.1	28.2	6.8	Manyas
47	22.07.1967	40.7	30.7	7.2	Mudurnu
48	17.08.1999	40.7	29.9	7.4	İzmit

Tablo 1.1.'de sıralanan depremlerin bölge içinde önemli etkileri olmuştur (Ürekli,1999).Bu depremlere örnek vermek gerekirse 22 Ağustos 1509'da meydana gelen ve kaynaklarda “kıyamet-i suğra”(küçük kıyamet) olarak belirtilen deprem İstanbul ve civarında aralıklarla kırk gün devam etmiş, halk korku içerisinde bağ, bahçe ve sokaklarda konaklamıştır. Depremde yaklaşık 109 cami ve 1.070 ev tamamen yıkılmıştır. Bu depremden başka 1557, 1597, 1648 yıllarında da depremler olmuş özellikle 1648 yılında meydana gelen depremde deniz üzerinde bulunan gemiler birbirleriyle çarpışmışlardır. 1719 yılında meydana gelen deprem, İzmit Körfezi ve İstanbul'da, 1754 yılında gerçekleşen deprem ise, İstanbul ve Trakya'da büyük hasarlara sebebiyet vermiştir. Sarsıntıların beş- altı gün sürdüğü 1754 depremi ile sarsıntıların aralıklarla üç ay sürdüğü, 1766'da Mayıs ve Ağustos aylarında meydana gelen 2 yıkıcı deprem de hasarlara neden olmuştur. 10 Temmuz 1894 depremi İstanbul başta olmak üzere, İzmit, Çorlu, Tekirdağ, Kırklareli, Bursa, Bilecik Konya, Yunanistan, Bükreş hatta Avrupa, Afrika ve Asya'nın bazı yerlerinde de hafif surette olsa da hissedilmiştir. Özellikle İstanbul'da çok büyük oranda hasara sebebiyet vermiştir.

9 Ağustos 1912 Mürefte-Şarköy depremi bölgede önemli kayıplara neden olmuş depremlerin 20. Yüzyıldaki ilk örneğini oluşturmuştur. Depremin fay kırılması Kuzey Anadolu Fay Zonu üzerinde Saroz Körfezi ile Marmara Denizi'ndeki Orta Basen olarak bilinen çukurluk arasında uzanmaktadır (Ambraseys ve Finkel 1987; Armijo vd., 2005). Deprem özellikle Gelibolu, Tekirdağ ile Mürefte ve Şarköy'ü ve Lapseki ile Çanakkale'yi içine alan geniş bir alanda yıkıcı bir etkiye sebep olmuştur. Hatta Yunanistan, Güney Macaristan, Hırvatistan'ın Adriyatik kıyıları ve Marsilya'da da hissedilmiştir (Ambraseys ve Finkel 1987; Altınok vd. 2003; Sancaklı, 2004).

Marmara Havzası tarih boyunca birçok depreme sahne olmuştur. Tarihi depremlerin en önemli sorunu araştırmalarda kullanılacak gerekli belgelerin varlığı sorunudur. Mürefte-Şarköy depremini, gerek yakın bir tarihte olması gerekse o döneme ait arşiv, basın ve yabancı bilim adamlarının araştırmalarının varlığı bu sorundan biraz olsun kurtarmıştır. Fakat burada da başka birtakım problem karşımıza çıkmaktadır. Bu problemlerden ilki, 1912 Mürefte Şarköy depremini araştırma yapmak üzere bölgeye gelerek, 1912-1917 tarihleri arası araştırma yapan ve 1927 yılında “Marmara Denizi Deprem Felaketleri” adlı eserini yazan Prof. Yelonko Mihailovic'in Sırp'ça kaleme aldığı eserin Türkçe'ye çevrilmemesi ile konu üzerinde çalışma yapanların genelde

deprem bilimci olmaları ve bunların da kendi alanları ile ilgili olarak sadece depremin sismolojik özelliklerine ağırlık vermeleridir (Sancaklı, 2004, Terekli, 2011).

İkincisi ise, tarihçi hassasiyeti olabileceklerin kısa makaleler şeklinde konuyu ele almaları ve çalışmalarını da bölgeye giderek gözlemlerini küçük ama önemli bir kitapta toplayan Dr. Sadi'nin "Marmara Havzası'nın 26-27 Temmuz 1328 Hareket-i Arzı" (Gurulkan, 2000) adlı çalışmasına dayandırmaları dolayısıyla, konunun derli toplu ve ciddi olarak bunca yıl geçmesine rağmen detaylı bir çalışmaya tabi tutulmamasıdır (Terekli, 2011).

1912 Şarköy-Mürefte depreminin sonucuna bakıldığında çok ciddi hasarların meydana geldiği yıkımların olduğu ve binlerce insanı olumsuz etkilediği için yukarıda bahsettiğimiz gibi yurt içinden ve yurt dışından gelen araştırmacılar tarafından önemli çalışmalara yapılmıştır. Özellikle 1850'li yıllardan itibaren sismoloji biliminin aletsel döneme geçmesinden sonra, meydana gelen 1894 İstanbul depremi ile 1912 Şarköy-Mürefte depremleri sismologlar tarafından doğal laboratuvar olarak görülmüştür (Sancaklı, 2004).

1.2. Çalışmanın Amaç ve Kapsamı

Amaç; 9 Ağustos 1912 yılında Mürefte Şarköy depreminin gerek öncü gerekse artçı depremleri ve ana şok ile meydana gelen can ve mal kayıplarında müdahalede afet yönetiminin nasıl yapıldığına, artılarına ve eksikliklerine bakılarak yakın zamanda Ülkemizde meydana gelen depremler ile günümüz "Afet Yönetimi" modelinin kıyaslamasının yapılması.

Kapsam; 1912 yılında yaşanan deprem afetinde ne kadar alanı etkilediği, etkilediği alanlar arasındaki yıkımlar, kayıpların, yapılan yardımların, Devletin yapmış olduğu müdahale çalışmalarının, ilk ve acil yardım müdahalelerinin, deprem sonrasında iyileştirme çalışmalarının, maruziyet durumlarının, araştırılarak daha önce yapılmış çalışmalardan istatistiki verilerin derlenerek afet yönetimi açısından incelemesinin yapılması.

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI

9 Ağustos 1912 Mürefte Şarköy Depremi Anadolu coğrafyasında 20. yüzyılın en önemli afetlerinden birisi olarak bilinmektedir (Ambraseys ve Finkel 1987). Bu çalışmada yapılan derlemenin ve tartışmanın asıl materyalini oluşturan bilgilerin alındığı kaynaklara aşağıda kısaca değinilecektir.

2.1. Sadi, (1912)

9 Ağustos 1912 Mürefte Şarköy Depremi ile ilgili en önemli eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Dr. Yüzbaşı Sadi Bey deprem bölgesine giderek oluşan afetle ilgili gözlemlerini aktardığı bu eserde; depremin merkezinin belli bir yer olmadığını aksine geniş bir alan olduğunu kabul etmektedir. Bu alan Tekirdağ'dan başlayarak Hora (bugünkü Hoşköy), Ganos (bugünkü Gaziköy), Mürefte, Şarköy, Gelibolu ve Çanakkale ile bunlara bağlı birçok köyü içine alan yerlerdir (Şekil 1.1). Sadi (1912), Mürefte, Şarköy ve Ganos'un merkez olarak algılanmasında bu yerlerdeki hasarın etkili olmasından kaynaklandığını ileri sürmüő ayrıca buralardaki hasarın depremden çok yangınlardan ileri geldiğini belirtmiştir. Ayrıca, Sadi üç farklı deprem şeklinde meydana geldiğini belirtmiş, olayı Őu şekilde tarif etmiştir; depremin ilki hafif, ikincisi şiddetli ve üçüncüsü en şiddetli şekilde olduğunu belirtmiştir. Bundan dolayı halkın bu üçünü de birleştirip, süresini 50-60 saniyeye kadar çıkardığını hâlbuki depremin bütün süresinin 25-30 saniyeyi geçmediğini söylemiştir. Yapmış olduğu bu çalışma sayesinde günümüzde de söz konusu depremle ilgili birçok konuya ışık tutmaktadır.

2.2. Ambraseys ve Finkel (1987):

Ambraseys ve Finkel (1987), $M_S = 7.4$ büyüklüğündeki depremin 300 köy ve kasabadan fazla yerleşimi yıktığını, 2000'den fazla insanın ölümüne neden olduğunu ve 50 km uzunluğunda bir yüzey kırılmasına neden olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, dış merkeze 200 km uzak yerlere kadar nehir çökellerinde sıvılaşmalar, heyelanlar ve yangınların meydana geldiğini aktarmıştır. Şarköy, Mürefte, Gelibolu ve Çanakkale'de büyük can ve mal kaybı meydana geldiğini ve depremin etkisinin İzmit körfezinden Kavala'ya, Ayvalık'tan Yanbolu'ya kadar geniş bir alanda hissedildiğini

belirtmişlerdir. Yazarlara göre ana şok 3 m kadar yerdeğiştirmelere neden olan düşey atımlı normal faylanma bileşeni olan sağ-yanal faylanma sonucu oluşmuştur. Ayrıca, artçı deprem etkinliği yüzey dalgası büyüklükleri 6.0'dan büyük 2 deprem içerdiğini yazmışlardır ki bunlardan biri 10 Ağustos 1912 tarihinde (Ms=6.3) ve diğeri 13 Eylül 1912 tarihinde (Ms=6.9) oluşmuştur (Tablo 2.1)

Tablo 2.1. Ambraseys ve Finkel (1987) tarafından verilen 9 Ağustos 1912 Mürefte Şarköy Depremi'nin anaşok ve büyük artçı depremlerinin odak parametreleri.

Kaynak	Tarih			Zaman (GMT)			Coğrafik Koordinat		Magnitüd	
	Gün	Ay	Yıl	Saat	Dak.	San.	En. (°K)	Boy. (°D)	Ms	Mw
Ambreseys ve Finkel (1987)	09	Ağu.	1912	01	29		40.75	27.20	7,4	
	09	Ağu	1912	04	27		40.75	27.20	5	
	10	Ağu	1912	09	22				6.3	
	10	Ağu	1912	18	31				5.4	
	13	Eyl.	1912	23	32		40.70	27.00	6.9	
	16	Eyl.	1912	21	05				5.3	

2.3. Atabay, (2012)

Dr. Mithat ATABAY çalışmasında 8/9 Ağustos 1912 tarihinde meydana gelen deprem Çanakkale ve Gelibolu'da önemli hasarlara neden olduğunu Gelibolu'daki binaların üçte ikisinin yıkıldığını. Çanakkale'de de durumun aynı olduğundan ve özellikle deprem bölgesindeki Kamu binalarının, Saat kulelerinin büyük hasar gördüğünden bahsetmiştir. Halkın yardıma muhtaç olduğundan, depremden kısa bir süre sonra da Balkan Savaşları'nın başlamasından dolayı halkın durumunu daha da kötü hale getirdiğini vurgulamıştır.

2.4. McCarthy, (1995)

Amerika'lı, ünlü tarih profesörü Justin McCarthy'nin "Ölüm ve Sürgün" adlı eseri ondokuzuncu yüzyıl ile yirminci yüzyıl başlarında Balkanlarda, Ortadoğu'da ve Asya'da milyonlarca Müslümanın öldürülmesi ve tehcir edilmesinin tarihi olduğu kadar Müslümanların maruz bırakıldıkları etnik ve dinsel kırımların nasıl ortaya çıktığının tarafsız resmî belgelere dayandırılarak anlatıldığı tarihi bir kitaptır. Yapmış olduğumuz çalışmada bu eserden 9 Ağustos 1912 depreminin hemen sonrasında Balkan savaşlarının başladığını savaşta Trakya'da 200.000'in üzerinde Müslüman

katledildiğini ve Balkanlardan deprem bölgesine 400.000'in üzerinde Müslümanın sürgün edildiğinden bahsetmiştir.

2.5. Gurulkan, (2000)

Kemal Gurulkan, Araştırma - İnceleme, Tarih, Yakın Tarih kategorilerinde eserler yazmış bir yazardır. Dr. Sadi Bey'in yazmış olduğu Marmara Havzası'nın 26-27 Temmuz 1328 Hareket-i Arzı adlı eserin günümüz Türçesine çevrilmesinde ve Osmanlı Arşiv araştırmasını yaparak bizlere ulaşmasını sağlamıştır.

2.6. Ürekli, (1999)

Eserinde 1894 yılında meydana gelen İstanbul depremini konu almış olup o dönemde insanlar ve binalar üzerinde yapmış olduğu tahribatlar, yardım komisyonlarının kurulması ve toplanan yardımların afetzedelere dağıtılması için yapılan organizasyon çalışmalarının, bu tez çalışması ile benzerlik göstermesi açısından yol gösterici niteliğinde olmuştur.

2.7. Sancaklı (2004)

Bu çalışmada; 09 Ağustos 1912 Saat: 02.32'de Şarköy-Mürefte depreminin gerek öncü gerekse artçı depremleri ve ana şok ile ardından oluşan büyük artçıların tetikledikleri Marmara bölgesindeki diğer tüm depremlerin, mikro sismik verilerini, bazı aletsel verilerini o yıllarda bu bölgede çalışmış olan bilim adamlarının kaynaklarından bir araya getirilmesi amaçlanmıştır.

2.8. Altınok vd. (2003)

9 Ağustos 1912 Mürefte-Şarköy depremi (01:29:00 GMT), Hicri takvimle 25–26 Şaban 1330 ve Rumi takvimle 26–27 Temmuz 1328 Cuma günü oluşmuş ve $M_s = 7.3$ ($M_w = 7.4$) büyüklüğünde Balkanlarda oluşan en büyük depremlerden birisidir. Deprem Saros – Marmara depremi olarak da anılmaktadır (Ambraseys ve Finkel, 1987). Mürefte-Şarköy depremi ile ilişkili faylanmanın ayrıntısını vermenin yanısıra Marmara Denizi'nde bir tsunami de oluşturduğunu da belirtmiş ve ayrıca deprem kaynak alanı ve civarının tarihsel ve aletsel dönem depremlerinden bahsetmişlerdir. Depremin Kuzey Anadolu Fay Zonu üzerindeki Ganos Fay'ı boyunca gelişen 56 km'lik bir kırılma ile oluştuğunu ve en doğu ucunun Tekirdağ Baseni'nde (Batı

Marmara Çukuru) olduğunu belirtmişlerdir (Şekil 1.1.). İncelenen tarihsel veriler kütüphane ve arşiv belgeleri, jeolojik saha araştırmaları ve açık deniz jeofizik araştırmalarının 1912 depreminin bir tsunami ürettiğini gösterdiğini yazmışlardır.

KAFZ'nun kuzey kolunun batı uzantısında, Saros Körfezi ile Marmara Denizi batı çukurluğu arasında oluşan deprem, 400 km çaplı bir alanda hissedilmiştir. 1912 Mürefte- Şarköy depremi Marmara Denizi içinde tsunami üretmiş bir depremdir. Şarköy, Mürefte, Avdim (Abdimi), Eriklice, Tekirdağ ve İstanbul'un bazı kıyılarında tsunami dalgasının doğrudan ve dolaylı etkileri görüldüğü bilgisini vermiş ve bu çalışmaya Mürefte Şarköy depreminin Tsunami oluşturduğuna dair katkı sunmuştur.

2.9. ÇOMÜ (2012)

1912 Mürefte-Şarköy depreminin 100. yıl dönümünde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (ÇOMÜ) tarafından düzenlenen sempozyumda 8 farklı makalesi yayımlanan bildiri (Sancaklı (2012), Başarır vd (2012), Bekler vd. (2012), Yalçınkaya vd. bildiri ile bu deprem başta olmak üzere Marmara Bölgesinin ve Ülkemizin Depremselliği ve olası tehlikeleri ele alınmıştır. Organize edilen bu sempozyum depremin günümüze aktarılmasında ki en büyük sorunlarından biri olan bilgi eksikliğini giderecek birçok çalışmayı bir araya getirmiş ve bu tez çalışmasına oldukça fayda sağlamıştır.

2.10. Armijo vd. (2005)

Armijo vd. (2005) tarafından yapılan jeolojik ve jeofizik çalışmaların bu tez çalışmasını ilgilendiren en önemli sonucu insansız denizaltı gözlemleri ve ayrıntılı batimetri haritalarından 1912 Mürefte-Şarköy depreminin fay kırılmasının Orta Marmara Baseni'ne yani Orta Marmara Çukurluğu'na kadar uzandığını belirlemeleridir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Deprem Zamanı ve Osmanlı Devleti'nin Çalışmaları

3.1.1. Deprem oluş zamanı ve etkileri

Deprem 1912 yılı 8 Ağustos gecesi Gelibolu'da şiddetli bir sarsıntı ile başlamış, 9 Ağustos 1912 günü saat 15.55'de şiddetli bir şekilde hissedilmiştir. Çanakkale Mutasarrıfı Rüştü Bey'e göre ise deprem cuma günü saat 03.15'de olmuş, cami minareleri ile kagir binaların bir kısmı yıkılmış, Hükümet Konağı büyük hasar görmüştür. Doktor Yüzbaşı Sadi Bey'e göre deprem, gece saat 03.00'de olmuştur (Sadi 1912). Halk deprem sırasında kendini dışarı atmış, evler yıkılmış, minare ve kilise kuleleri devrilmiş ve insanların bu enkazlar altında kaldığını bildirilmiştir (Atabay, 2012). Deprem Edirne, Çorlu, Gelibolu, Mürefte, Şarköy, Dedeoğlu ve Çanakkale'de şiddetli etkili olmuştur. Kocaeli ve Adapazarı civarında da hissedilip hasar verdiği bilinmektedir (Sancaklı 2012). Deprem büyüklüğünün 7.3 olduğu tahmin edilmektedir (AFAD, 2018). Depremde 310 köy ve kasaba ile 272 yerleşim alanı ağır derecede hasar görmüştür (AFAD, 2018). Deprem, toplam 83.633 kişinin evsiz kalmasına neden olmuştur. Ana şoktan hemen sonra, yangın ve heyelanlar olmuştur. Depremden sonra uzun bir süre artçı depremler izlenmiş ve 313 kilise ve cami yıkılmıştır (AFAD, 2018). Sadi (1912), depremi şöyle anlatmaktadır:

- Deprem merkezi, zamanı ve şiddeti hakkında farklı rivayetlerin olduğunu,
- Deprem merkezinin kimi köylüler Havra köyü olduğunu, kimisinin Mürefte olduğunu, kimilerinin ise çok daha farklı noktalarda meydana geldiğini,
- Romanyalı bir deprem uzmanının gelerek depremin merkezinin "Mürselli (Mudanya) olduğunu belirtmiş, ancak bir uzmanın bu şekilde görüş belirtmeyeceğidir. Nedeni ise Sadi (1912) şu şekilde ifade etmektedir; "Tekirdağ'dan Çanakkale'ye kadar deprem olan bölgeyi gezdiğini Tekirdağ'ın belirli bir bölümünü depremin merkezi olarak kabul ettiğini, Deprem Tekirdağ'dan başlayarak Havra, Ganos, Mürefte, Şarköy, Gelibolu ve Çanakkale ilçe, belde ve köylerinde oldukça etkili olduğunu,

- Buradan anlaşılacağı üzere depremin bir merkezinin olmadığını bir hat üzerinde yıkıma sebep olduğunu Mürefte, Şarköy ve Ganos gibi yerlerde yıkımın fazla olduğunu ayrıca yıkımların çok fazla yangınlara sebep olduğunu ifade etmiştir (Atabay, 2012).

Depremin tsunami yapmasından da korkulduğu anlaşılmaktadır. Sadi (1912), tsunami tehlikesini şöyle açıklamaktadır:

- 1) Depremin sahil boyunca etkili olmasına rağmen tsunami meydana getirmediğini ancak tsunaminin olduğuna dair de rivayetlerin olduğunu özellikle İstanbul'da bir Fransız gazetesinin “gece saat on birde Kadıköy’de, Mühürdar’da denizin çok dalgalı olduğunu, gece yarısından sonra bir damla yağmur yağmamasına rağmen sahile çarpan dalgalar yerleri ıslatıyor yağmur yağmış edası veriyordu, aynı zamanda şiddetli bir rüzgarın toz bulutlarını kaldırdığını, saat ikide yani depremin oluş saatinden yaklaşık bir buçuk saat sonra denizde dalgalanma çok artığı görülünce denizde bir felaketin olduğu anlaşılmıştır.
- 2) Depremin oluşundan yarım saat kadar sonra dalgalar durulmuştur.
- 3) Depremden hemen önce kısa bir süre kum yağmurunun yağdığı söylense de bunun aslını yansıtmadığını,
- 4) Depremin etkilediği alanlarda çatlama, yarılmaların olduğunu, Mürefte, Şarköy, köylerinde, dağların arasındaki vadilerde yarım metre 30 santim genişliğinde 20-30 metre uzunluğunda birçok yarıkların meydana geldiğini, bunlardan bir tanesinin Mürefte’ye bağlı Kestanbol ile Yenice köyleri arasında İstinyanoz’un Dişbudak mevki tarlasında yaklaşık 5 metre uzunluğunda 10 metre derinliğinde yer yarıldığını ifade etmiştir (Atabay, 2012).”

Burada da ifade edildiği gibi deprem oldukça büyük bir alanda binlerce kişiyi etkilemiştir. Depremin hemen sonrasında ikicil afetler diye tabir ettiğimiz aydınlatma lambalarından ve kibritlerin alev alması sonucunda yangınlar çıktığından afetin boyutu bir o kadar artmıştır. Afet bölgesinden Devlet yönetimine ulaşan yardım çağrılarının neticesinde İçişleri Bakanlığı ve İstanbul Belediye Başkanlığı başta olmak üzere afetzedelerin yardımına koşulmuştur. Bu konuda atılan en önemli adımlardan biri de yardım komisyonlarının kurulması olarak göze çarpmaktadır.

3.2. Yardım Komisyonlarının Kurulması

Osmanlı Devleti'nin bu dönemde bütçesi oldukça kötü durumdaydı (Terekli, 2011). Dolayısıyla 1912 Mürefte-Şarköy depreminde, depremin etkilediği Marmara havzasının büyük çoğunluğundan yardım talepleri gelmeye başlayınca, olağanüstü durumlar için bulundurulmuş masarîf-ı gayr-i melhuze (olağanüstü durumlar bütçesi) bütçesinin de yeterli olamayacağı ifade edilmiştir. Depremin ardından meydana gelen günümüzde ikincil afetler olarak adlandırılan yangınlar, bölgedeki binaların büyük bir çoğunluğunu yok ettiği için, kış mevsiminin yaklaşması barınma sorununda beraberinde getirmiştir. Gerekli olan ev veya barınak inşasının hem pahalı hem de uzun zaman alacak olması dolayısıyla çadıra olan ihtiyaç hat safhaya çıkmıştır. Ancak kısa vadede çadır temini sağlansa bile afetzedelerin hava şartları nedeniyle uzun zaman çadırda kalmaları da mümkün görünmüyordu. Bu nedenle kalıcı barınmalar bir an önce inşaa edilerek afetzedelerin yerleştirilmesi elzem olmuştur. Yukarıda ifade edildiği gibi, eldeki imkanlar buna pek uygun değildir. Osmanlı Devleti'nde daha önce kurulmuş olan Kızılay (Hilal-i Ahmer Cemiyeti) vardı. Ancak bu cemiyetin de yapabilecekleri sınırlıydı. Bundan dolayı maliyenin imkanlarının yetersiz kaldığı bunun gibi olağanüstü durumlarda, halktan gönüllü olarak afetzedelere yardımında bulunmalarını talep etmek zorunda kalınmıştır. Gerçi bu durumda başvurulacak başka da bir yol bulunamadığı ifade edilmiştir (Terekli, 2011).

Bunun üzerine, 13 Ağustos 1912 tarihi bir tezkere ile İçişleri Bakanlığı, İstanbul'da Yardım komisyonları kurulmasının gerekliliğini Sadaret'e (Osmanlı Devleti'nde Başbakanlık Makamı) bildirmiştir. Yapılan çalışmalar neticesinde, 17 Ağustos 1912 tarihinde Osmanlı Meclisinde, depremin meydana getirdiği hasarın genişliği ile afetzedelerin çokluğu düşünülerek yardımsever insanların himmetlerine başvurma düşüncesi ağırlık kazanmıştır. Bunun neticesinde İstanbul ve Edirne'de yardım komisyonlarının kurulması kararlaştırılmıştır (Sezer, 2019; Terekli, 2011).

Ayrıca, yardımlarda suistimalleri engellemek amacıyla belediye dairelerince hazırlanacak matbu koçanlı biletler mukabilinde yardımın toplanarak, Maliye hazinesine gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Vakit kaybetmeden harekete geçilmiş ve "Osmanlı hanedanının şeref ve ehemmiyetinden yararlanılması durumunda halkın yardımlarının artacağı düşüncesi" ile şehzade Abdülmecit Efendi'ye yardım komisyonununun fahri başkanlığı, Sadrazam tarafından 21 Ağustos'ta teklif edilmiştir. Komisyon başkanı ise İstanbul valisi olup, Rum Patrikhanesi, Ermeni Patrikliği ile

Hahambaşılıktan da birer kişinin seçilerek komisyona gönderilmesi kararlaştırılmıştır (Sezer, 2019; Terekli, 2011).

Komisyonun Beyazıd'da bulunan Savunma Bakanlığı içindeki büyük bir salonda toplanması kararlaştırılmıştır. Böylece afetzedeler için çalışacak "Deprem Yardım Komisyonu (Hareket-i Arz İane Komisyonu)" oluşturulmuş ve ilk toplantısını İstanbul'da yapmıştır (Sezer, 2019).

Böylece yardımları organize etmek ve toplanılacak yardımları düzenli bir şekilde dağıtmak üzere İstanbul'da yardım komisyonu kurulmuş olduğu görülmektedir. Kurulan bu komisyondan başka gerek mahallinde yardımlara başvurmak gerekse İstanbul'daki yardım komisyonu tarafından veya değişik yollarla deprem bölgesine gönderilen yardımları organize ederek afetzedelere dağıtmak üzere mahalli yardım komisyonları da kurulmuştur (Sezer, 2019; Terekli, 2011).

İstanbul'da kurulan bu komisyondan önce, deprem sabahında yani 9 Ağustos'ta Edirne Valisi Halil Bey, hayırsever ve güvenilir insanlardan oluşan bir yardım komisyonu kurmuş, ayrıca Edirne'ye bağlı sancak ve kazalarda da yardım komisyonları kurulma isteğini mutasarrıflıklar ve kaymakamlıklara tebliğ etmiştir (Sezer, 2019; Terekli, 2011).

Vali beyin bu çağrısı hemen karşılık bulmuş ve Tekirdağ'da da, depremin hemen ardından bir yardım heyeti oluşturulmuştur. Oluşturulan bu heyet, kısa sürede oldukça önemli sayılabilecek bir meblağ toplamıştır (Terekli, 2011).

İçişleri Bakanlığı ise, İstanbul'daki komisyonun kurulup çalışmalarına başlamasından sonra, Edirne Valiliği'ne, İstanbul'daki komisyonca gönderilen eşya ve gerekli malzemeleri alıp ihtiyaç sahiplerine teslim etmek üzere güvenilir ve kanaat önderi insanlardan oluşan mahalli komisyonlar kurulmasını istemiştir (Sezer, 2019; Terekli, 2011).

Edirne Valisi Halil Bey, yukarıda belirttiğimiz gibi bir yardım komisyonu kurmuş ayrıca Edirne'ye bağlı sancak ve kazalarda da kurulması emrini mutasarrıf ve kaymakamlıklara vermiştir. Durumdan da İçişleri Bakanlığı'nı haberdar etmiştir. Ayrıca Tekirdağ'da kurulan komisyon da en azından gazetelere yansımıştır.

Bunun üzerine, Edirne başta olmak üzere Gelibolu, Şarköy ve Mürefte'de içinde gayrimüslim temsilcilerinin de olduğu yardım komisyonları kurulmuştur. Bölge insanının büyük bölümünün gayrimüslim olması, başta Avrupa olmak üzere Hristiyan

dünyasının dikkatlerinin bölgeye kaymasına sebep olmuştur. Bundan dolayı yardımların dağıtımında Müslüman-gayrimüslim ayırımının yapıldığı fikri özellikle Patrikhane tarafından sık sık dile getirilmiştir. Komisyonların bu şekilde karma yapılması bile haksız sayılabilecek eleştirilerin ardını almaya yetmemiştir.

3.3. Deprem Bölgesine Gönderilen Devlet Görevlileri

Afet Bölgesinden başta Edirne Valisi olmak üzere mahalli idareciler tarafından İstanbul'a gönderilen telgraflarla afet hakkında ilk bilgilerini alan İçişleri Bakanlığı, depremden bir gün sonra, Mülkiye Müfettişi Ali Seydi Bey ile Müfettiş Muavini Haraçyan Efendi'yi, Basra Torpidosu ile bölgeye gönderdi (Karacakaya, 2000; Sezer, 2019). Müfettişlerin gönderilme nedeni, hasarın genişliği hakkında İçişleri Bakanlığı'nı bilgilendirmektir. Burada buldukları müddetçe önemli vazifeler gören müfettişlerden Ali Seydi Bey, 20 Ağustos 1912 tarihinde çalışmalarını tamamlayarak İstanbul'a dönmüştür (Terekli, 2011). Yukarıda kuruluşu ile ilgili bilgi verdiğimiz yardım komisyonu kurulmadan önce, depremin ilk günlerinde, afetzedeler için gerek duyulan malzemeleri satın almak ve bölgeye gönderilmesini sağlamak üzere, İçişleri Bakanlığı Muhasebecisi Saim ve İstanbul Belediye Başkanlığı Başmüfettişi İbrahim Kadri Bey görevlendirilmiştir (Terekli, 2011). Başlangıçta afetzedeler için ne kadar malzemeye ihtiyaç duyulacağı öngörülemediğinden böyle bir yola başvurulmuştur. Edirne Valisi Halil Bey, depremden hemen sonra bölgeye gitmiş, afetin boyutunu bizzat yerinde görmüş ve mahallinde yapılması gerekenleri yerinde incelemiştir. Ayrıca bölgedeki felaketin boyutu ve ihtiyaç duyulan malzemeler ile ilgili bilgileri de birinci elden merkeze ulaştırmıştır (Sezer, 2019; Terekli, 2011).

Ayrıca 8 Eylül 1912 tarihindeki yardım komisyonu toplantısına katılmak üzere İstanbul'a gelmiştir. Böylece Bölgenin durumunu ilk ağızdan anlatma imkânına sahip olmuştur. Edirne Valisi Halil Bey, Eylül ayı başında da Keşan, Malkara ve Tekirdağ taraflarına gitmiştir. Bir hafta kadar buralarda kalan Halil Bey, Balkan Savaşı hazırlıklarında bulunmak üzere gezisini sonlandırmış ve 20 Eylül'de Edirne'ye geri dönmüştür (Terekli, 2011).

Bölgeye gönderilen en yetkili kişi ise, Vakıflar Başkanı Mehmet Fevzi Paşa'dır. Mehmet Fevzi Paşa, "Gelibolu ve çevresindeki afetzedelerin durumlarına bakıp her neye ihtiyaçları varsa onları tespit etmek ve ona göre yardımda bulunmak üzere bölgeye gönderilmiştir (Terekli, 2011)."

Paşa, maiyetinde inzibat görevi görecek küçük bir jandarma kuvveti ve gerekli memurlar ile birlikte, 13 Ağustos 1912 tarihinde, içerisinde yiyecek malzemesi, yüz çadır, kazma, kürek vesair malzeme ile bir santral, dört telgraf makinesi, yeteri miktar tel ve üç adet lüks lambası bulunan Bezmialem Vapuru ile yola koyulmuştur (Sezer, 2019; Terekli, 2011).

Ayrıca Evkaf Nazırı Mehmet Fevzi Paşa'nın emrine, yapılacak işleri organize etmekte kullanılmak üzere, 13 Ağustos tarihli Osmanlı Meclisi kararıyla da 150 bin kuruşluk bir meblağ, olağanüstü durumlar bütçesinden tahsis edilmiştir (Terekli, 2011).

15 Ağustos'ta Şarköy'e gelen Mehmet Fevzi Paşa, o sırada Mürefte'de bulunan Edirne Valisi Halil Bey'in de Şarköy'e gelmesiyle kendisiyle görüşmüş ve yapılanları bizzat yerinde tetkik etme imkânına kavuşmuştur. Valinin daha önce tespit ettiği ve istediği 1500 çadır ile sahile yapılması planlanan 1000 adet baraka için gerekli kereste ve çivi ile Mürefte ve Şarköy'ün yeniden inşası için proje ve harita hazırlamak üzere Meriç Nehri mecrasının haritası için Edirne'de bulunan 12 kişilik fen işleri heyetinin bu işle görevlendirilmesini kendisi de istemiştir (Karacakaya, 2000; Terekli, 2011).

Şarköy'deki ilk çalışmalarını tamamlayan Mehmet Fevzi Paşa, 16 Ağustos'ta Mürefte'ye gitmiştir. Burada da başta Halil Bey olmak üzere, İstanbul'dan gönderilen Asım Paşa başkanlığındaki sağlık heyeti ile Kızılay'ın göndermiş olduğu Nafiz Bey başkanlığındaki sağlık ekiplerinin çalışmalarını ve fedakârlıklarını yakından görme fırsatı bulmuştur. Fakat bütün bu güzel çalışmaların yanında kalacak yer sorunun büyüklüğünü bir kez daha anlayan Mehmet Fevzi Paşa, Edirne Valisi'nin daha önce istediği çadırların bir an evvel gönderilmesi gerektiğini İçişleri Bakanlığı'na bir kez de kendisi bildirmiştir. Ayrıca bölgede yapılacak barakaların inşasında çalışacak usta da talep etmiştir. İçişleri Bakanlığı da 17 Ağustos'ta İstanbul Belediye Başkanlığı'ndan, Maydos'lu usta ve mimarların Mehmet Fevzi Paşa'nın isteği doğrultusunda bölgeye gönderilmesini istemiştir (Sezer, 2019; Terekli, 2011). Mehmet Fevzi Paşa, uhdesine verilen 150 bin kuruşu iki gün içerisinde harcayacak acil bir yer bulamayınca, bu meblağı geri göndermeyi veya baraka yapımı için Edirne Valisi'ne vermeyi düşünmüştür.

Depremi şiddeti karşısında hasar alan cami, kilise, okul binalarının çoğu enkaza dönüşmüştür. Deprem bölgesinde neredeyse hasar almadık cami, özellikle yıkılmadık minare yok gibidir. Edirne ve civarındaki cami, medrese gibi tarihi yapılarındaki hasarı

tespit etmek amacıyla Evkaf Nezareti tarafından, Nezaretin İnşaat ve Tamirat Genel Müdürü Kemal Bey ile Mimar Vasil Efendi ve Mühendis Hasan Efendi, elli bin kuruş tahsisatla 14 Ağustos 1912 tarihinde Amerikan Sefareti tarafından tahsis edilen Maiyyet Vapuru ile bölgeye gönderilmiştir (Sezer, 2019; Terekli, 2011)

Deprem dolayısıyla yıkılan, Çanakkale, Gelibolu, Mürefte, Gaziköy, Hoşköy ve Tekirdağ Vergi idarelerinin binalarındaki hasarı tespit etmek üzere, Haydarpaşa Gümrük Başmüdürü Nizamettin Bey ile mimar Leon Efendi bölgeye gitmiştir. Bunların gönderdikleri rapor doğrultusunda alınacak tedbirleri yerinde bizzat görmek üzere bu kez de Gümrük İşleri Genel Müdürü Sırrı Bey ile Muhafaza Müdürü Rıza Bey 21 Ağustos 1912 tarihinde bölgeye gitmiştir (Terekli, 2011).

3.4. Deprem Bölgesine Yapılan Yardımlar

3.4.1. Deprem bölgesine yapılan sağlık yardımları

Afet Bölgesinde en fazla sorun yaşanan konulardan bir tanesi de yaralıların tedavisiydi. Daha önceki bölümlerde de kısaca bahsettiğimiz gibi bazı bölgelere sınırlı olarak sağlık ekibi ve sağlık yardımları gelirken bazı bölgelerde aksaklıklar olmuştur. Bu bölümde, sağlık ekibi ve sağlık yardımları daha detaylı olarak ele alacağız. Bölgedeki yapı stoğunu incelendiğinde evlerin üst kısmı ahşap olmasından dolayı yıkıntıların altında çok sayıda yaralı çıkarılmış, ayrıca deprem sonrası çıkan yangınlardan da vatandaşların büyük bölümü etkilenmiştir. Bu yaralıların mahallinde tedavisi mümkün olanlar orada tedavi edilirken, tedavisi orada mümkün olmayan ağır yaralılar da tedavi edilmek üzere gemilerle İstanbul'a getirilmiştir. Depremin hemen ardından 10 Ağustos 1912 tarihinde Şarköy-Mürefte ve Gelibolu'ya 3 Doktor (2. daire-i belediye başkanı Doktor Nazım Ömer, Doktor Emin ve Toliyan Efendi) ile eczacı lüzumu kadar ilaç ile Basra Torpidosu ile gönderilmiştir (Sezer, 2019; Terekli, 2011). Gönderilen bu heyet, 13 Ağustos'ta Mürefte'ye ulaşmıştır. Mürefte Kaymakamı'nın aynı belgede verdiği bilgiye göre, depremin akabinde belediye tabibi Vasfi Bey ilk iki gün "canla başla" çalışmıştır. İstanbul'dan gönderilen bu heyetle Tekirdağ'ndan gelen başka sağlık görevlilerinin afet bölgesine ulaşmasıyla çalışmalar hız kazanmıştır.

Yukarıda Mürefte Kaymakamı'ndan verdiği bilgilerde belediye Doktoru Vasfi Bey'in "canla başla" çalıştığı belirtilmiştir. Hatta Mürefte kaymakamı, depremin üzerinden beş gün geçtikten sonra Belediye Başkanı Hasan, belediye Doktoru Vasfi, Jandarma

Komutanı komiser yardımcısı Kasım ve vatandaşlardan Çakosi ve Burgaki Efendilerin takdir edilmesini istemiş, İçişleri Bakanlığı de bunu uygun görmüştür (Terekli, 2011).

Afet bölgesinde yardım talepleri birbiri ardına isteklerin oluşmasından dolayı bir yardım gönderilir gönderilmez başka alternatifler düşünölmeye başlanmıştır. Depremzedelerin tedavi edilmeleri ve ihtiyaçlarının giderilmesi doğrultusunda Hilâl-i Ahmer Cemiyeti de sağlık heyetleri göndermiştir. 11 Ağustos 1912 tarihinde Dâhiliye Nezareti'nin Cemiyet Genel Merkezine çektiğı telgrafta; depremzedeler için gerekli adımların atılmasını talep etmiştir Kızılay ve Sağlık Bakanlığı eldeki kıt imkânlarına rağmen mümkün olduğu kadarıyla yardıma koşmuşlardır. Kızılay ekibi Mürefte, Şarköy ve Gelibolu'da görev yapmak üzere kiralanan Giresun vapuruyla 12 Ağustos akşamı saat 17.00'de hareket etmiştir. Kızılay heyetinin bulunduğu vapur aynı zamanda 80 yataklı hastane vazifesi de görecektir. Bu doğrultuda vapurdaki kamaralar yaralı ve hastalara ait oda ve koğuşlar haline getirilmiştir. Hatta en büyük iki kamaranın biri ameliyathane diğeri ise eczane olarak kullanılacaktır. Heyet, Mürefte'ye vardıkdan sonra karada da bir hastane çadırı kuracaktı (Karacakaya, 2000; Sezer, 2019). Nitekim İçişleri Bakanlığı, 10 Ağustos'ta Mürefte, Şarköy ve civarı yaralılarından mahallinde tedavi olacakları tedavi etmek, tedavisi mahallinde mümkün olamayanların da İstanbul'daki hastanelere sevk etmek için bir sağlık ekibi oluşturulmasını Sağlık Bakanlığına şifahen bildirmiş ve bunun üzerine Bakanlık tarafından belirlenen heyetten yalnız bir personel bu görevi kabul etmiştir. Bunun üzerine heyet teşkili için görevlendirilen Hıfzısıhha müfettişlerinden Asım Paşa, İstanbul Belediye Başkanlığının görüşü alınmaksızın Vakıf Müdürlüğü'nce böyle bir heyetin seçilemeyeceğini bildirmiştir. Ayrıca Asım Paşa Kızılay tarafından oluşturulmuş bir heyetin bölgeye gitmesinin kararlaştırıldığı için istenen bu yeni heyete ihtiyaç olup olmadığının İçişleri Bakanlığı'ndan sorulmasını talep etmiştir (Terekli, 2011).

İçişleri Bakanlığı da İstanbul Belediye Başkanlığı'na durumu bildirmiş ve 3 genel cerrah ve 3 genel cerrah asistanından oluşan bir heyetin gerekli ilaç ve araç gereçleriyle bir gün sonra hareket edecek olan Kızılay heyetiyle birlikte gönderilmesini istemiştir. İstanbul Belediye Başkanlığı ise, "Daha önce gerekli malzemeler ile 3 doktorun Basra Torpidosu ile gönderildiğini dolayısıyla bu yeni heyet için gerekli araç ve gerecin şehirdeki hastanelerden karşılanamayacağını" belirtmiştir (Terekli, 2011).

Yukarıdaki durumlardan da anlaşılacağı üzere Osmanlı Devleti yetişmiş eleman ve maddi sıkıntı içindeydi. Maddi konular bir şekilde hallolabilecekken doktor, mühendis gibi yetişmiş eleman sıkıntısı hemen giderilebilecek gibi durmuyordu. Tabii bir de bunlara eldeki mevcut insanları bölgeye sevk etmek ve orada çalıştırmakta eldeki zorluklara ekleniyordu. Sonuçta, sağlık heyeti Asım Paşa'nın başkanlığında oluşturulmuştur (Terekli, 2011).

Bu heyette Müfettiş Doktor Asım Paşa'dan başka, Genel Cerrah Fethi Bey (Cerrahpaşa Hastanesi Genel Cerrah Yardımcısı), Doktor Burhanettin Efendi (Etfal Hastanesi asistanı), Doktor Sabri Efendi (Haseki Hastanesi Genel Cerrah Asistanı), Doktor Şerafettin Mustafa Efendi, stajyerler; Karakin Şehinzar, Hamporsum Ebahuni, Hemabakbagos Magridiç Efendiler, Hastabakıcılar, Fazıl, Fevzi, Rafet, Ahmet Hamdi Efendiler ile hademelerden Ahmet ve Hüseyin Ağalar bulunmaktaydı (Sezer, 2019; Terekli, 2011).

Bu sırada Bahriye Nezareti de Hakkı Şinasi Bey'in başkanlığında operatör, stajyer ve hastabakıcılardan oluşan başka bir sağlık ekibi oluşturmuştur. Bu heyet Bahriye Hastanesi'nden fırkateyn doktoru Hakkı Şinasi Bey'in yanında, doktor yardımcısı Selahattin, Mehmet, Nuri, Nurettin Feiz ve Sami ile eczacı kolağası Ali ve eczacı Abdullah, Cerrah Ali ve tımarcı Abdullah ve Kemal Efendilerden oluşmaktaydı (Sezer, 2019; Terekli, 2011).

Sağlık Bakanlığı tarafından oluşturulan Asım Paşa'nın başkanlığındaki heyete, 6702 kuruluşluk ilaç, 10 adet çadır ve küçük ameliyatları yapabilmek üzere 1702 kuruluşluk cerrahi malzeme alınmıştır (Terekli, 2011). Deniz Kuvvetleri Komutanlığı tarafından oluşturulan heyetin başkanı Hakkı Şinasi Bey'e ise gerekli tıbbi malzemenin alınması için, 20-30 liralık bir meblağ verilmiştir.

Sonuçta, oluşturulan bu iki sağlık heyeti 13 Ağustos'da Bezmialem Vapuru ile bölgeye gönderilmiştir (Terekli, 2011).

Yabancı ülkeler de deprem felaketine kayıtsız kalamamışlardır. Amerikan Sefareti, yaralılara yardım maksadıyla Şarköy'e Maiyyet Vapuru ile 3 tabibi 14 Ağustos'ta göndermeyi kararlaştırdığını bildirince, bunlara gerekli ilaç vesairle araç ve gerecin tedarik edilme görevi de Meclis-i Tıbbiye-i Mülkiye ve Sıhhiye-i Umumiye Riyaseti'ne (Eczane) verilmiştir (Sezer, 2019; Terekli, 2011).

İçişleri Bakanlığı 13 Ağustos'ta Edirne Valiliği, Gelibolu Mutasarrıflığı ile Mürefte ve Şarköy Kaymakamlıklarına birer telgraf çekerek yola çıkan bu iki sıhhiye heyeti ile bir gün sonra yola çıkacak olan Amerikan Sefaretinin hazırladığı sağlık heyeti hakkında bilgi vermiş ve bunların çalışmalarında elden gelen bütün gayretin gösterilmesini istemiştir (Sezer, 2019; Terekli, 2011). Sağlık Yardımında bulunan bir başka ülke ise Almanya'dır. Almanya Elçiliğinde çalışan bir memurun girişimleriyle bir Alman doktor ve hastabakıcılardan meydana gelen sağlık heyeti "Lorlai" vapuruyla deprem bölgesine gönderilmiştir (Sezer, 2019). Ayrıca, bu heyetlerin bağımsız çalışmaları sağlanarak ayrı bölgelerde istihdam edilmeleri daha yararlı olacağı düşünülmüş, bundan dolayı heyetler arasında vazife paylaşımının yapılmasının önemi vurgulanmıştır (Terekli, 2011).

Bahsettiğimiz bu Sağlık ekipleri bölgeye giderek hemen yaralıları tedavi etmeye başlamıştır. Daha sonra buradaki durumu da bir rapor halinde Sağlık Bakanlığına göndermişlerdir. "Bu raporda; çeşitli yerlerde bulunan yaralılar için pansuman yapacak bir kişi ve ona yardımcı olacak bir hizmetlinin bırakıldığı, evsiz kalanlar için dışarıda kaldıkları için her türlü hastalığa yakalanabilecekleri, tuvalet olmadığından insanların ihtiyaçlarını açık alanda giderdikleri, dışarıda bulunan pisliklerin içme suyuna karışarak tifo gibi bulaşıcı hastalıklara neden olacağı ayrıca evleri kullanılamayacak durumda olan belediye doktoru ile eczacının buradan ayrıldığından buraya acilen 1000 kuruş yevmiye ile bir doktor ve 600 kuruş yevmiye ile bir eczacı gönderilmesi ve yeteri kadar tuvalet- lavabo yapılması gerektiği ifade edilmiştir" (Karacakaya, 2000; Terekli, 2011). Sağlık ekibinin afet bölgesine ulaşmasından yaklaşık bir ay sonra gönderilen bu rapor özellikle temizlik ve kişisel hijyen problemlerine dikkat çekilmiştir. Deprem dolayısıyla altyapı hasar gördüğünden su sıkıntısı çeken ahali mevcut kaynaklara lağım karışma ihtimalinin bulunması durumu daha da kötüye götürmekteydi. Bu duruma ek olarak evleri yıkılan kişilerin bağ ve bahçede barınıyor olması salgın hastalıklar açısından bölgeyi büyük bir felaketin eşiğine getirebilirdi.

Asım Paşa'nın yukarıda varlığına dikkat çektiği ve Kızılay tarafından hazırlanan sağlık ekibi de Cemiyetin, İçişleri Bakanlığı'ndan depremde en fazla afetzedenin olduğu ve hükümetin henüz gidemediği yerler ile ilgili bilgi talep ettikten sonra, 12 Ağustos akşamında Giresun Vapuru ile Mürefte'ye gönderilmiştir (Terekli, 2011).

Sağlık ekibinin yanlarında götürdükleri malzemeler kısa sürede tükenince Sağlık Bakanlığı'ndan yeni malzeme talebinden bulunulmuştur. Bu istenilen malzemelerin parasının nereden hangi şekilde ödeneceği sorunu ortaya çıkmış, bu sorunu İçişleri Bakanlığı, olağanüstü durumlar bütçesinden ödenmesi yoluna giderek çözmeye çalışmıştır (Terekli, 2011).

Gönderilen sağlık ekibinin en geç iki gün içinde bölgeye varabilecekleri düşünüldüğünde, 15 Ağustos'ta bölgeye varmış olma olasılığı yüksektir. Bu heyetlerin ilaç isteklerini Sağlık Bakanlığı 17 Ağustos'ta İçişleri Bakanlığı'na bildirmiştir. Bu da demektir ki gönderilen malzemeler bir iki gün içerisinde tükenmiştir. Bu durum bölgedeki durumun ciddiyetini ortaya koymaktadır (Terekli, 2011).

Sonuç olarak, 9 Ağustos'da meydana gelen depremde yaralıları tedavi etmek amacıyla, afet bölgesine 10 Ağustos'tan itibaren sağlık ekipleri gönderilmiştir. O günün şartlarında bu gelişme takdir edilecek bir durumdur. Osmanlı Devletinin olayın meydana geldiği günden itibaren bütün ilgisini afetzedelere yardıma koşmaya verdiği anlaşılmaktadır.

Dr. Sadi, sağlık ekiplerinin çalışmalarını oldukça övgüye layık olduğunu belirtmiştir. Akabinde de “bu heyetlerden pek azı zamanında olay yerine varabilmişlerdir. Kızılay afetin ya sekizinci veya onuncu günü hareket yerine varabilmiştir (Gurulkan, 2000).” demiştir.

10 Ağustos'da Basra Torpidosu ile Şarköy'den biri Türk 6 kişi, Mürefte'den de 2 yaralı getirilerek Etfal ve Gülhane Hastanelerinde tedavi altına alınmıştır (Karacakaya, 2000; Sezer, 2019).

Aynı gün yukarıda Mürefte Kaymakamının da içerisinde bulunduğunu belirttiğimiz İtaki Vapuru, 70 kadarı yaralı olan 150 kadar kadın ve çocuğu İstanbul'a getirmiştir (Sezer, 2019; Terekli, 2011).

Depremden dolayı gerek tedavi edilmek üzere gerekse korku veya değişik sebeplerle kendi imkânları veya yetkililerin yönlendirmesi sonucunda İstanbul'a gelen bu afetzedelerin iskân sorunu ortaya çıkmıştır. Bunların iskân ve iâşe sorunlarıyla ilgilenmek üzere, İstanbul Belediye Başkanlığı Baş Müfettişi İbrahim Kadri Bey ile 6. Daire-i Belediye-i Sıhhiyeden Samonil Efendi görevlendirilmiştir (Terekli, 2011).

Nitekim İstanbul'a 12 Ağustos sabahı kimsesiz 20-30 kişilik çoluk çocuk gelince bunlar Belediye 6. Dairesi bünyesinde bakıma alınmışlardır. Fakat burada uzun

müddet kalmaları mümkün olmadığından bu duruma çareler arayan İstanbul Belediye Başkanlığı, İçişleri Bakanlığı'na, İstanbul'a gelenlerin durumunu, "Darülacizede konaklayabileceklerin sayısının 1200'ü aştığını, bunların oraya yerleştirilmelerinin 1-2 gün içinde mümkün olsa da uzun zaman orada kalmalarının sağlık açısından sakıncalı olacağı" şeklinde özetleyerek, "gerek bu gelenler gerekse yeni gelecekler için gerekli tahsisatın ayrılarak, İçişleri Bakanlığı'nda bir komisyon kurulması" teklifini getirmiştir (Terekli, 2011).

Depremzedelere ilk günden itibaren gerek mahallindeki memurların gerekse bölgeye gönderilen gemi kaptanlarının büyük hizmetleri olmuştur. Bunlardan Bandırma Vapuru kaptanı Hüseyin Efendi, Mürefte Belediye Reisi Abdullah Efendi ile Basra Torpidosu mürettebat-ı süvarisi Cemil Bey'e hizmetlerinden dolayı takdir edilmesi ve ödellendirilmesi İçişleri Bakanlığı'nca uygun görülüp, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'ndan istenmiştir (Terekli, 2011).

3.4.2. Deprem bölgesine yapılan diğer yardımlar

Depremi ilk gününden itibaren afet bölgesine su ve ekmek gibi yaşamsal ihtiyaçların ulaştırılması sağlanmıştır. Yaşamsal ihtiyaçlara ilave olarak en çok sorun yaşanan konu barınma ihtiyacı olan kişilere de devletin imkanları dahilinde yardımcı olunmuştur.

Bölgenin coğrafi konumunun avantajı ile bölgeye ulaşımında özellikle vapurlar önemli rol oynamıştır. Burada da en büyük görev Seyr-i Sefain Şirketi vapurlarına düşmüştür. Şarköy, Mürefte ve Gelibolu kasabalarına gemilerle, Çorlu, Çatalca ve havalisine de trenlerle ekmek, çadır vesair malzeme götürülmüştür (Terekli, 2011).

İçişleri Bakanlığı Mülkiye müfettişlerinden Ali Seydi Bey ile müfettiş muavini Haraçyan Efendi, "bölgede depremin meydana getirdiği hasarın boyutunu tedkik etmek ve bu konuda İçişleri Bakanlığı'na durumu anlatmak üzere 1000 çuval un ve ilaç ve sağlık ekipmanı yüklü Giresun Vapuru ile Çanakkale'ye hareket etmişlerdir (Sezer, 2019; Terekli, 2011). Deprem mahallinden yetkililerin gönderdiği ilk telgraflardaki bilgiler ve İstanbul'dan giden görevlilerin vermiş olduğu bilgiler afetin boyutunun büyüklüğünü gözler önüne sermeye başlamıştır. Bunun üzerine çalışmalara hemen başlanılmış ve İçişleri Bakanlığı muhasebecisi Saim ve İstanbul Belediye Başkanlığı Sermüfettişi İbrahim Kadri Bey'in afetzedelerin ihtiyaç duydukları

malzemeyi satın almak ve bölgeye göndermekle görevlendirilmişlerdir (Sezer, 2019; Terekli, 2011).

Depremzedelerin ihtiyaçlarının başında içme suyu temini gelmekteydi. Kala-i Sultani Mutasarrıflığı (Çanakkale Yöneticisi) 11 Ağustos'da İçişleri Bakanlığı'na çektiği bir telgrafta; "Gelibolu Sancağı'na bağlı sahilde bulunan Şarköy Kazası'nın depremzedelerinin durumlarının iyi olmadığını, kendilerinden su talep edildiğini fakat su götürecek araca sahip olmadıklarını belirterek, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı vasıtasıyla Dersaadet'ten suyun Şarköy'e yetiştirilmesini" talep etmiştir. Aynı gün İçişleri Bakanlığı'ndan verilen cevapta ise; "Durumun Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na bildirildiği, depremzedelere doktor, eczacı, çadır, ekmek ve unun gönderilmesinin 4 günü bulacağından Basra Torpidosu ile Edremit Vapuru ile Çimenlik Kalesi'nden su isaline istihdam olunmasının mümkün olup olmayacağı kestirilemediğinden, afetzedelerin acil ihtiyaçlarını gidermek üzere bölgeye gönderilen Mülkiye müfettişlerinden Ali Seydi Bey ve Haraçyan Efendiyle haberleşilerek Çimenlik Kalesinden su isali mümkün ise acil ihtiyaç olan suyun kesinlikle ertelenmemesini belirtmiştir (Sezer, 2019; Terekli, 2011)."

Sadrazam tarafından 7 Eylül'de İçişleri Bakanlığı'na gönderilen bir yazıdan (Terekli, 2011) "Depremi üzerinden geçen bir aylık sürede yapılan yardımların boyutunu görmekteyiz." Bu belgeye göre, Hazine-i hassadan verilenler hariç olağanüstü durumlar bütçesinden 20 bin lira ayrıldığı, bunun 10 bin lirasının acil ihtiyaçlar için İstanbul'daki yardım komisyonu'na gönderildiği, geriye kalan kısmın da ihtiyaca göre kullanılmak üzere Maliye Bakanlığı'na yetki verildiği ifade edilmiştir. İhtiyat bütçesinden ayrılan 20 bin liraya ilaveten hazineden gelenlere halktan ve dış ülkelerden gelenler eklenince yekün oldukça yüksek bir rakama ulaşmaktadır. Maliye Bakanlığı'nda bekletilen bu 10 bin liranın, 11 Eylül'de Meclis kararıyla, Edirne Valisi'nin emri altında çalışan komisyonlara gönderilmesi kararlaştırılmıştır (Terekli, 2011).

Heraklice Karyesi'ne giden Edirne Valisi, İçişleri Bakanlığı'na 18 Ağustos'ta çekmiş olduğu telgrafta; yaralılara zamanında müdahale edildiğini, ağır yaralıların İstanbul'a gönderildiğini, un getirilmesinden dolayı açlığın olmadığını belirtmiştir. Fakat gerek bu karye gerekse diğer yerler için en büyük sorunun çadır olduğunu ve çadırların da gelmediğini eklemiştir. İstanbul'dan yukarıda belirttiğimiz 100 çadırın geldiğini bölgenin ise 1500 çadıra ihtiyacı olduğunu söylemiştir (Terekli, 2011).

İçişleri Bakanlığı da 22 Ağustos'ta; afetzedeler için Çatalca'dan 10, Tekirdağ'dan 15, Çorlu'dan 10, Bandırma'dan 15 ve Gelibolu'dan 40 çadır olmak üzere toplam 90 çadırın bu bölgelerdeki askeri birliklerden temin edilerek gönderildiğini, ordunun sefer halinde olmasından dolayı Harbiye Nezareti'nin başka çadır gönderemeyeceği bilgisini Edirne Valiliği'ne bildirmiştir (Terekli, 2011). Valilik belgelerden anlaşılacağı üzere 1000-1500 çadıra ihtiyaç duymakta iken, 33500 kuruşluk bedeli sonradan ödenen 100 çadır ile bölgedeki redif birliklerinden temin edilen 90 çadır olmak üzere bölgeye toplam 190 çadır gönderilebilmiştir. Bu rakam afetin boyutunu düşündüğümüzde çok küçük kalmaktadır (Terekli, 2011).

3.5. Deprem Bölgesine Yapılan Maddi Yardımlar

3.5.1. Deprem bölgesine yapılan bağışlar

Depremzedelere başta padişah olmak üzere müslüman ve gayrimüslimler tarafından birçok yardım yapılmıştır. Yardım komisyonları kurulmadan önce de vatandaşlar afetzedelere yardımda bulunuyorlardı ancak yardım komisyonlarının kurulmasıyla yardımlar daha düzenli bir şekilde ihtiyaca binaen dağıtılmaya başlanmıştır.

21 Ağustos tarihli bir fermanla Padişah tarafından Edirne afetzedelerine dağıtılmak üzere Hazine'den 1000 lira verilmiştir (Karacakaya, 2000; Sezer, 2019; Terekli, 2011).

25 Ağustos'ta İçişleri Bakanlığı, kendi hesabına yatmış olan bu tutarın alınarak afetzedelerin ihtiyacına kullanılması için yardım komisyonuna verilmesi için emir vermiştir. Sadrazam da padişahın bu yardımının gazetelerde yayınlatılmasını İçişleri Bakanlığı'ndan istemiştir (Terekli, 2011). Padişahın yardımının gazetelerde duyurulmasıyla hem padişahın milleti için beslediği şefkati göstermek hem de yardımsever insanların harekete geçmelerini sağlamıştır.

Bu uygulama kısa sürede etkisini göstermiş ve bazı hayırsever insanları harekete geçirmiştir. Bu bağlamdaki girişimler Sezer, (2019) ile Terekli, (2011) tarafından aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

- İstanbul'da bulunan bir hayırsever kadın, 1000 liraya yakın bir kıymette olan yorgan, Amerikan bezi, pirinç, un, yağ vesaireden oluşan eşya ve erzak hazırlamıştır.

- Galata'da yağ kapanı, mauneci ve salaburiyeci esnafı tarafından 1425 kuruş toplanarak gerekli yerlere teslim edilmiştir. Bahriye miralaylığından emekli olan Çerkez Ali Bey, Yardım Komisyonuna 1 lira vermiştir.
- Halkın önemli bir kısmının merhametini celp eden bu vahim hadiseden etkilenen bazı insanlar tarafından toplanılarak İstanbul Belediye Başkanlığı hesabına yatırılan, yaklaşık 1880 kuruş Yardım Komisyonu'na aktarılmıştır.
- Mütেকaidin-i Erkan-ı Ümera ve Zabitan-ı askeriyeden 26 kişi namına, mütakaidin şirketi muhasabecisi mütেকaid Kaymakam Nuri Bey tarafından İstanbul Belediye Başkanlığı'ndaki yardım komisyonuna mecdi 19, kuruş hesabıyla 352,5 kuruş teslim edilmiştir.
- Mürefteliler cemiyeti de 100 lira yardımda bulunmuştur. Patrikhane meclisleri millet sandığından 300 Osmanlı lirası tahsis etmiştir. Patrikhane meclisleri bu rakamı 700 liralık ilave ile 1000 liraya çıkarmıştır. Belirlenen bu rakamın depremden zarar gören kilise ve mekteplerin tamirinde kullanılması kararlaştırılmıştır.
- Süvari Birinci Refikliğinden mütেকaid Hakkı Paşa'nın ailesi tarafından toplanılan 402 kuruş İane komisyonuna teslim edilmiştir.
- İstanbul Belediye Başkanlığı Sağlık Heyeti ikinci başkanı Doktor Peteraki Efendi Kumkapı'da yardım çalışması yapmış ve bir saat zarfında 50 lira toplayarak komisyona teslim etmiştir. İstanbul ve Galata'daki zahire tüccarı tarafından oluşturulan bir heyet, esnaftan yardım olarak 100 liralık pirinç, fasulye gibi zahire toplamıştır. Toplanan bu yardım heyette bulunan iki kişi tarafından bizzat mahalline götürülerek elden teslim edilecektir.
- Kanlıca'daki Müslüman ve gayrimüslim halk, toplamış oldukları 481 kuruşu Paşabahçe Rum Fıkraperver Cemiyeti'ne teslim etmişlerdir.

3.5.2. Deprem bölgesine yardım amacıyla yapılan sosyal faaliyetler

Afetzedelerin acılarını dindirmek amacıyla gerek yurt içinden gerekse yurt dışından hayırsever insanlar tarafından yardımda bulunulmuştur. Yardım toplanması konusunda özellikle İstanbul'da çeşitli organizasyonlar düzenlenerek hayırsever vatandaşların dikkatlerini afetzedelere çevirerek yardım toplanmıştır (Sezer 2019,

Terekli, 2011). Bu hususta Sezer, (2019) ile Terekli, (2011) tarafından sıralanan örnekler aşağıda verilmiştir.

Bu yardım faaliyetlerinin belki de en ilginç olanı Beyoğlu Rum Fıkraperver Kadınlar Cemiyeti'nin, diğer bazı emsali cemiyetlerle birlikte çalışarak afetzedeler yararına 10 para mukabilinde İstanbul'da kırmızı renkli çiçekler dağıtması olmuştur. Patrikhane tarafından desteklenen bu yardım kampanyası ile mühürlü kutular içerisine konulan kırmızı güllerden yapılan rozetlerin bütün İstanbul halkına yardım maksadıyla dağıtılması amaçlanmıştır. İstanbul Rum Patrikhanesi'nin desteklediği bu yardım kampanyasına, İçişleri Bakanlığı tarafından izin verilmiştir. Ayrıca İçişleri Bakanlığı, İstanbul Belediye Başkanlığı ile İstanbul Polis Müdüriyetini de verdiği bu izin ile ilgili olarak bilgilendirmiş ve gerekli tedbirleri almalarını istemiştir.

Planlanan kampanya, 25 Ağustos 1912 tarihinde gerçekleşmiştir. Pazar günü gerçekleşen bu kampanyaya halkın ilgisi oldukça çok olmuştur. Tanin Gazetesi, bazı Rum gazetelerinde dağıtılan çiçeklerden 2503 lirayı aşan bir meblağın toplandığının yazılmasına rağmen, henüz kutuların açılıp paraların sayılmadığını belirterek toplanan paranın belli olmadığını belirtmiştir. Hiç şüphesiz bu rakama ulaşılmasında, basının sürekli bu konuyu gündemde tutarak, İstanbul halkını bu rozetleri almaya teşvik etmesi önemli rol oynamıştır. Daha sonra Cemiyet, kampanyaya katılanlara teşekkürlerini sunmuştur.

Depremi neden olduğu yangın sonucunda evleri zarar görenler için Edirne Rum Cemaati 200, Gemlik Rum Cemaati 250, Büyükkada Kulübü 100, Rum zenginlerinden Zarifi 500, Avganidi 500, Mavrokordato ailesi 300, Sinomi oğlu 200, İlyasko 100, Portakal oğlu 100 Osmanlı lirası ve Amerikalı Rumlar 200 İngiliz lirası Patrikhaneye yardımda bulunmuşlardır.

Başka bir sosyal organizasyonda Mısır'da düzenlenmiştir. Mısır'da İstanbul ve çevresindeki depremden etkilenenlere yardım toplamak için bir musiki müsameresi tertip edilmiştir. Bu geceden yaklaşık 43 İngiliz lirası yardım toplanmıştır. Toplanan bu yardım, İstanbul'daki Osmanlı Bankası'na yatırılmıştır. Mısır Fevkalade komiseri de bu yardımın “ırk ve mezhep ayrımı” yapılmaksızın dağıtılmasını istemiştir. Deprem bölgesinin etnik kimliğinden dolayı böyle bir kayıt düşülmüş olabilir. Ayrıca bu durum Patrikhanenin ihtarlarını akla getirmekte ve müslümanların kayırıldığı sonucunu ima

etmektedir. Sonuçta toplanan bu yardım, 28 Ekim 1912 tarihinde yardım komisyonu emrine verilmiştir.

Bir başka ilginç ve bir o kadarda anlamlı yardım toplama teşebbüsü de Osmanlı'da Hukuk Fakültesi mezunlarından Ganozlu Dimitraki'den gelmiştir. Dimitraki Ramazan dolayısıyla devam eden tiyatroların bir oyuna ait gelirlerinin depremzedelere bağışlamaları isteğini gazetelere verdiği bir ilan ile Tiyatro Kumpanyaları'ndan talep etmiştir.

Özellikle İstanbul'da olmak üzere kurulan yardım komisyonları eliyle depremzedelere hayırsever Osmanlı halkının yardımları ulaştırılmıştır. İlk olarak komisyonun elinde bulunan ve herhangi bir yere kullanılmayan 7000 kûsür liralık meblağı İstanbul Valiliği adına bankaya yatırılmıştır.

3.6. Deprem Bölgesine Yapılan Dış Yardımlar

Afet Bölgesinde yaşayan halkın büyük çoğunluğu Gayrimüslim olduğundan yabancı ülkelerde bölgeye dikkat kesilmişlerdir (Terekli, 2011). Özellikle dış basın Güneydoğu Trakya'da meydana gelen ve çoğunluğunu Gayrimüslimlerin oluşturduğu afetzedelere yardım edilmesi konusunda Avrupa kamoyunda duyurular yapmış yardımsever insanların afetzedelere yardımcı olunması konusunda dikkatlerini çekmekte başarılı olmuştur. Avrupada başta devlet başkanları olmak üzere afetzedelere yardımda bulunmak amacıyla yardım kampanyaları düzenlenmiştir.

Yardımda bulunan ülkeler, yapmış oldukları yardımların yardım komisyonlarına ulaştığında komisyonlardan yardımın ulaştığına dair ısrarla resmî belge talebinde bulunmuşlardır (Terekli, 2011). Burada yardımın ulaşıp ulaşmadığını kontrolden ziyade Osmanlı Devleti'ne ve görevlilere duyulan bir güvensizlik olduğu düşünülmektedir. Dış ülkelerden yapılan yardımlar aşağıda kısaca verilmiştir.

3.6.1. Fransa

Fransız Hükümeti, Osmanlı Devleti'nin Paris Sefaretine bir memurunu göndererek taziyelerini sunmuş, karşılığında Paris Sefiri Rıfat Paşa da Hariciye Nezaretine giderek hükümeti adına teşekkür etmiştir. Depremzedeler için Fransa Hükümeti 10.000 frank tutarındaki parayı İstanbul'daki Büyükelçiliğine havale etmiştir (Sezer, 2019). Fransa elçisi Bompar, Fransa hükümeti adına 50 Osmanlı Lirası yardımda bulunmuştur Auguste İslam D'orient (Doryan Encümen-i İslam) adına toplanılan ve Bank-ı France

vasıtasıyla gönderilen 200 İngiliz Lirası'nın tutarı karşılığı olan 219 Osmanlı Lirası 75 Santim yardımda bulunmuştur. (Terekli, 2011).

3.6.2. Almanya

Alman İmparatoru, depremzedelere 10 bin Marklık bir yardımda bulunmuştur (Karacakaya, 2000). Alman Musevi Cemiyeti de 10.000 frank yardımda bulunmuştur (Sezer 2019). Ayrıca, Alman Sefareti hizmetinde bulunan Lorleyi Vapuru da ihtiyaç sahiplerine dağıtılmak üzere hazırlanmış erzak ile deprem bölgesine gitmiştir (Terekli, 2011). Kuzey Bavyera'da bulunan Hohankammer'de Westernarh Baronluğu arazisi müdürü J. R Schmitth tarafından 20 Marklık bir banka kaimesi gönderilmiştir. İstanbul'daki yardım komisyonu tarafından alınan 20 Marklık yardımın karşılığında 115 kuruşluk makbuz düzenlenerek ilgili yerlere bildirilmiştir.

Gelibolu depremzedeleri için hayır sahibi bir kişi tarafından 100 marklık bir yardım yapılmıştır. Berlin Sefareti vasıtasıyla gönderilen bu meblağ, 6 Ekim tarihinde Yardım Komisyonuna teslim edilmiştir.

3.6.3. Mısır

Mısır'da yayın yapan Bors Ecipsiyen Gazetesi tarafından 21 İngiliz Lirası ve 15 Peniklik bir yardım toplanmış ve bu tutar, Mısır Fevkalade Komiserliği tarafından 21 Eylül 1912 tarihinde gönderilmiştir (Terekli, 2011). Gönderilen çek, yardım komisyonu tarafından bankadan alınmış ve karşılığında alındı makbuzu düzenlenmiştir.

Ayrıca Valide-i Hidiv tarafından hususi memurlar vasıtasıyla gönderilen eşya ve malzemeler yardım komisyonuna ulaştırılmıştır.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, Mısır'da yardım için bir müzik organizasyonu yapılmış ve burada toplanılan 43 İngiliz lirası da Osmanlı Bankası'na yatırılarak gönderilmiştir. Mısır'da bulunan İmrozlular ise, depremden etkilenen İmroz Adası halkına 2000 lira yardımda bulunmayı kararlaştırmışlardır.

3.6.4. İngiltere

İngiltere'de Londra Belediye Başkanının Başkanlığında Marmara depremzedeleri için bir yardım komisyonu kurulmuş ve İngiliz Kralı bu komisyona 100 İngiliz lirası bağışta bulunmuştur (Terekli, 2011).

3.6.5. Yunanistan

Daha önce depremde etkilenen afetzedelerin büyük bölümünün gayrimüslim ve daha çok Rum olması nedeniyle Yunan hükümeti ile Rum vatandaşların yardım konusunda duyarlı davranmasına neden olmuştur (Sezer, 2019; Terekli 2011).

Yunanistan hükümeti tarafından 300 bin Franklık bir yardım toplanmıştır. Atina metropoliteninin başkanlığında bir yardım cemiyeti oluşturulmuştur. Yunan kralı da bu cemiyete 10 bin Franklık bir yardımda bulunmuştur.

Petersburg'ta bulunan Yunan kraliçesi, Rum Patrikhanesi'ne verilmek üzere 10 bin franklık bir yardımı Atina Bankası'na havale etmiştir.

1 Eylül 1912 tarihine kadar toplanan para 352 bin franka ulaşmıştır. Yunan hükümetinin topladığı bu yardımın nasıl dağıtılacağı sorun olmuştur. İkdam Gazetesi Rumca yayın yapan Amirolipotos Gazetesi'ne dayandırarak verdiği haberinde, Yunan hükümetinin bu yardımı kendi memurları vasıtasıyla dağıtmak istediğini belirtmiş fakat Osmanlı Devleti'nin buna izin vermeyeceği düşünüldüğünden toplanılan miktarın Rum Patrikhanesi vasıtasıyla dağıtılması kararlaştırıldığını duyurmuştur.

Rum Patrikanesi ve Yunan hükümeti yardımsever vatandaşlardan toplanan yardımların dağıtılması konusunda sürekli Osmanlı Devleti'ne ve yardım komisyonlarına kuşkuyla yaklaşmışlardır. Ancak Afetzedelerin büyükçoğunluğu zaten Müslüman değildi. Ayrıca kurulan yardım komisyonlarında başta İstanbul'da kurulan yardım komisyonunda Gayrimüslim üyelerde bulunmaktadır.

Hatta en büyük hasarı alan yerlerden olan Mürefte ile Şarköy'ün mahalli hükümet görevlileri bile Türk değildi. Dolayısıyla Yunan hükümeti ve Patrikhanenin bu tutumu kesinlikle art niyetli olup, gerçekte hiçbir kabul edilebilir tarafı bulunmamaktadır.

Nitekim Bandırma Rum Metropolidi tarafından İkdam Gazetesi'ne gönderilen aşağıdaki mektup, resmi ve sivil kuruluşların dil, din, ırk, mezhep ayrımı yapmaksızın nasıl çalıştıkların göstermektedir. Bu mektup da; "Mürefte'de yaşayan vatandaşların depremde etkilenen ihtiyaç sahipleri için Bandırma Belediyesinden ekmek ve giyecek ihtiyacı olduğu talep edilmiş talebe istinaden Belediye tarafından 1000 adet ekmek gönderilmiş, Bandırmada deniz taşımacılığı yapan Seyrisefain idaresi tarafından eşya ve kıyafet yardımında bulunduğu için Gerek seyrisefain idaresine gerekse Bandırma Vapuru 1. ve 2. Kaptanı Ahmet ve Yakup beylere teşekkürlerini sunmuşlardır (Terekli, 2011)."

Sanırım Rum metropoliteninin yardımlar karşısındaki bu samimi teşekkürleri, yardımlarda kasıt arayan Yunan hükümeti ve Rum Patrikhanesi'nin tutumunun yanlışlığını ortaya koymuş oluyor.

3.7. Patrikhanenin Tutumu

Yukarıda değinildiği üzere deprem bölgesinde yaşayan vatandaşların büyük bölümü Rum olduğundan Rum Patrikhanesi afet bölgesine yakın ilgi göstermiştir (Terekli 2011). Ölü ve yaralıları ile yıkılan veya hasar gören ev ve iş yerleri sahiplerinin çoğunluğu Rum vatandaşlardan oluşmaktadır. Bundan dolayı Patrikhanesi, Yunan hükümeti ve Rum kuruluşları da afetzedelere çeşitli yardımlarda bulunmuşlardır. Bununla birlikte yardımların yerine ulaştırılmasında ve dağıtılmasında ayrımcılık yapıldığı iddiaları Patrikhanesi ve Yunan Hükümeti tarafından devamlı gündeme getirilmiştir.

Patrikhanenin bünyesinde kurulan ve resmi bir temeli olmayan yardım kuruluşunun varlığı sorun oluşturmuştur (Terekli 2011). Nitekim Patrikhanesi, Adalet Bakanlığı (Adliye ve Mezahip Nezareti)'na yazmış olduğu bir yazıda, afetzedeler için Patrikhanesi'de biri umumi diğeri hususi olmak üzere kurulan yardım komisyonları vasıtasıyla toplanarak Mürefte'ye gönderilen kerestelerin bulunduğu deponun, 5 Kasım 1912 tarihinde kaymakam tarafından açılarak kereste ve 38 balya muşambanın alındığını bildirmiştir. Rum Patrikhanesi bununla kendi bünyelerinde kurulan komisyonu açık etmiştir. Bu şikâyetle, komisyonun varlığından söz edilince Adalet Bakanlığı bu komisyonun yardımı ne şekilde topladığını, makbuz karşılığında toplamış ise yardımın miktarını 25 Ağustos 1912 tarihi itibarı ile patrikhaneden talep etmiştir. Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı'nı 3 Aralık 1912 tarihinde Patrikhanedeki resmi olmayan komisyondan haberdar etmiştir (Terekli, 2011).

Komisyonun varlığı ve resmîyeti bu şekilde sorun teşkil ettiği dönemde, İkdâm Gazetesi, Rum Patrikhanesi'nin deprem ve afetzedeler için teşekkül eden merkez komisyon tarafından yardım toplanmasına, Kumkapı'da oturan Doktor Corci Çolakidis, Teberaki Papadopolos ve Nikolaki Beraskoidis Efendiler ile Eczacı Nusologos Efendinin tayin olunduğunun haber alındığını yazmıştır (Terekli, 2011). Buradan da anlaşılacağı üzere komisyon oluşumu ve faaliyetleri resmi makamlardan habersiz olarak varlığını sürdürmüştür.

Balkan Savaşı'ndan sonra Bulgarların Midye-Enez çizgisine çekilmesi bölgenin gerek depremden kalan gerekse istiladan kalan hasarını tamir etmek için çalışmalara başlanmasına imkân vermiştir (Terekli, 2011). Bu çalışmalar sırasında Mürefte kaymakamı, hükümet konağının yapımı için İstirna Karye'sinden 50 Osmanlı altını istemiştir. Patrikhane ise, İslam köyü olan Çingirli'da ev inşaatı için İstirna Köyü'nden daha önceden istenilen 100 altının ödendiğini, köy halkının deprem ve savaş mağduru olduğundan şimdi neden böyle bir paranın istendiğini sormuştur (Terekli, 2011). Burada önemli olan husus Patrikhanenin para istenilen köyün İslam kimliğini vurgulamasıdır.

Patrikhane bu sefer de, Mürefte'ye bağlı Hora ve Meylan karyelerindeki afetzedeler için gönderilen kerestelerin sadece Müslümanlara dağıtıldığını haber aldıklarını belirterek, buradaki halkın haklarının korunması için, 9 Ocak 1913 tarihinde Adalet Bakanlığı'na başvurmuştur (Terekli, 2011). Konu hakkında Edirne Valiliği'nden bilgi istenmesi üzerine Valilik, "Mürefte'de kaymakamlık bünyesinde çoğunluğu gayrimüslimlerden oluşan bir komisyon kurularak, yardımların bu komisyon tarafından ihtiyaç sahiplerine, "din ayrımı yapılmadan" dağıtıldığı" cevabını vermiştir.

Patrikhanenin yanında, başka Rum kuruluşları da bölgenin etnik yapısından dolayı deprem ve sonrasında yapılması gerekenlerle ilgili olarak çalışmalara müdahil olmuşlardır. Bunlardan biri de siyasi bir kuruluş olan Rum Siyasi Meşrutiyet Cemiyetidir. Rum Siyasi Meşrutiyet Cemiyeti adına, başkan Yorgi Yuşu, 2. başkan Kozmidi ve kâtip Dolas, 27 Ağustos 1912 tarihinde Osmanlı Devlet yönetimine giderek hükümete, deprem bölgesinde yapılmasını istediklerini içeren bir dilekçe vermişlerdir (Terekli, 2011).

Cemiyet; "Depremden Şarköy, Mürefte, Hora, Gelibolu, Ganoz ve civarı etkilenmiş hem yurttan hem yurt dışında büyük üzüntü yaratmıştır. 1000'nin üzerinde ölü, 2000'nin üzerinde yaralı ve 50 bin kişi de açıktadır. Bunlara gazetelerden öğrendiğimize göre Fransa Kralı, İngiliz Kralı ve Yunan Hükümeti yardım etmektedir.

Ayrıca yardım komisyonları da kurulmuştur. Fakat bunlar felaketin büyüklüğü ile kıyaslandığında yeterli olması mümkün değildir." diyerek tespitlerini sıralamış ve yapılması gerekenlerle ilgili olarak da şu teklifleri sunmuşlardır:

1) 50 bin kişiye hükümet 50 bin lira verilsin.

2) Çadır ve baraka yapılsın.

3) Bina inşaa etmek amacıyla Maliye Bakanlığı tarafından İstanbul'da bir sendika kurularak vatandaşlar tarafından toplanmak üzere %5 faizli ve cüzi amortismanlı, hükümetin kefaleti altında bir milyon liralık ödenek toplanması.

4) Beş senelik vergi ve benzeri devlete yapılacak ödemelerden muaf tutulmaları için bir kanun maddesi çıkarılması.

Tekliften bir gün sonra Sadarettin İçişleri Bakanlığı'na verilen cevapta ise;

“Afetzedelerin her türlü ihtiyacı hükümetçe karşılanmakta olduğunu Evkaf-ı Hümayun Nazırı Paşa Hazretleri (Vakıflardan sorumlu paşa) ile Edirne Valisi beyefendinin geçenlerde deprem bölgesini gezerek durumun vehametini yerinde gördüklerini afetzedelerin neye ihtiyacının olduğunu tesbit ettiğini, tesbit edilen yardımlardan başka ihtiyaç olduğunda hükümetçe karşılanacağı... (Terekli, 2011)” şeklindeki ifadelerle, Rum Siyasi Meşrutiyet Cemiyeti'nin bu tespitlerine gereken cevap vermiştir.

Deprem afetine maruz kalan vatandaşların büyük çoğunluğu Rum ve Gayrimüslim olmasından dolayı sadece Rum Patrikanesinin değil Avrupa Ülkelerinin de yardımında bulunmuştur. Ancak yukarıda da anlattığımız gibi her ne kadar farklı Avrupa ülkelerinden yardım toplanmışsa da bu yardımlar genel olarak Patrikane eliyle dağıtım sağlanmıştır. Sonuç olarak bölgede yaşayan afetzedelere Osmanlı Devletinin ve Yerel Yönetimlerin adil bir şekilde yaklaşılmayacağı zannı sadece Patrikane ve Yunan Devletinde yoktur. Avrupa devletlerinde de bu görüş hakimdir (Terekli, 2011).

3.8. Vergi Düzenlemesi

Deprem meydana geldiği bölgede binaların neredeyse tamamı hasar görmüş ve bunun yanı sıra altyapı ve su kaynakları da hasarlanmıştır (Terekli, 2011). Deprem, afetzedelerinin çoğunun uğraştığı tarım arazilerini de kullanılamaz hale getirmiştir. Yukarıda belirttiğimiz üzere depremden hemen sonra afet bölgesine gelen Mülkiye Müfettişlerine, “bütün vergilerden” muaf tutulmalarını isteyen halkın imzalı başvuruları ulaşmıştır. Bu konuda yetkileri olmadığını belirten müfettişler, durumu İçişleri Bakanlığı'na iletmişlerdir. İçişleri Bakanlığı da 22 Ağustos tarihinde bölge halkının bir yıl süreyle mali yükümlülüklerden muaf tutulduklarını bildirmiştir (Terekli, 2011). Deprem üzerinden oniki gün geçtikten sonra böyle bir kararın alınması halkın desteklenmesi adına önemli bir gelişme olmuştur. Bununla

yetinilmemiş bundan sonra da halkın üzerindeki değişik yükler hafifletilmeye çalışılmıştır. Haneleri tamamen yıkılanlardan henüz tahsil olunmayan emlak vergilerinin affedilmesi ve zarar görmeyen binaların ise henüz alınmayan vergilerinin ertelenmesini kararlaştırmıştır (Terekli, 2011).

Deprem felaketinden dolayı Meclis kararıyla 1912 hazinesinden henüz tahsil olunamayan techizat vergisinin affi da kararlaştırılmıştır (Terekli, 2011). Bu maksatla, 1912 senesine ait olup henüz tahsil olunmayan ma'-ı techizat-ı temettu vergisinin kaydının silinmesi için Maliye Bakanlığı tarafından verilmiş olan kanun maddesi Meclis'te görüşülerek 13 Kasım 1912 tarihinde karara bağlanmıştır (Terekli, 2011).

Maliye Bakanlığı, bu şartlar altında istenilen yardımları karşılamada zorlanmaya başlayınca başka yollar aramaya başladı. Bu noktada ilk akla gelen ve bundan öncede sık başvuru olan borç para ve avans bulma olmuştur.

Fakat bu girişimlerin sonuca ulaşması uzun zaman alacağından şu an için para kaynağı sağlamak üzere, hazineye ait olan ve Douche Bank ve Osmanlı Bankası'nda saklanan hisse senedi ve tahvilatın rehin bırakılarak bu bankalardan borçlanmaya gidilmesini düşünen Maliye Bakanlığı çalışmalara başlamıştır (Terekli, 2011). Douche Bank; Berlin'de Könperin nezdinde mahfuz bulunan ve değeri 36 bin kûsür olan Alman borçlanma tahvilatı ile İngiliz konsolideleri için, 6 ay vadeli % 5,5 faiz ile 33 bin Osmanlı altını borç verebileceğini bildirmiştir. Osmanlı Bankası ise, değeri 387 bin kûsür olup, kendisinde mahfuz bulunan tahvilat ve hisse senedi mukabilinde 6 ay vadeli %6 faiz ile 300 bin Osmanlı altını borç verebileceğini bildirmiştir. Maliye Bakanlığı bununla ilgili bir tezkere hazırlayarak 24 Ağustos 1912 tarihinde Osmanlı Meclisine göndermiştir. Meclis 29 Ağustos 1912 tarihli kararında; "rehin bırakılacak tahvilatın bir kısmının faizi %4'ün altında olsa da, bu sırada hisse senedi ve tahvilatın fiyatı düşük olduğundan bunların piyasaya satılması uygun bulunmamıştır. Ayrıca Osmanlı Bankası'nda bulunan Anadolu Demiryolu hisse senetlerinin de elden çıkarılmaması kararlaştırılmıştır. İleride piyasa düzeldiği zaman tahvilat-ı sairenin fûruhat-ı keyfiyetini nail olunmak üzere, şimdilik bilcümle tahvilat ile eshamın Şeraite Mebsute Dairesi'nde rehin bırakmak üzere bu bankalardan toplam 330 bin liranın alınması uygun görüldüğünü belirtmiştir (Terekli, 2011)." Osmanlı Meclisi, bu karardan 4 gün önce ise, Maliye Bakanlığı'na 6 milyon liralık borçlanma yapmak üzere müzakerede bulunma izni vermişti (Terekli, 2011).

Afetin tam olarak hasat zamanına gelmesinden ve artçı depremlerin devam ettiğinden mahsullerin toplanması zorlaşmıştır (Terekli, 2011). Aynı zamanda depremin mahsul ambarlarına vermiş olduğu yıkımdan kaynaklı olarak ambarlarda bulunan mahsuller enkaz altında kalmış hem de yeniden toplanan mahsuller depolanamadığından ve ambarların kısa sürede yenisinin yapılamadığı için mahsuller zayii olmuştur. Bütün bu olumsuzluklardan dolayı Mürefte mültezimleri, ağustos ayı taksitlerinin eylül ayı sonuna kadar ertelenme isteklerini Edirne Valiliği'ne bildirmişlerdir.

Edirne Valiliği Defterdarlığı'nın Maliye Bakanlığı'nı durumdan haberdar etmesi ile konu, Maliye Sadrazamlık Makamına bildirilmiştir (Terekli, 2011). Deprem afeti vatandaşların yalnızca evini, bağını ve mahsüllerini mahvetmemiştir. Bölge halkı hayvancılıkla da ilgileniyordu (Terekli, 2011). Depremde ahırların yıkılması ve çıkan yangınlar sonucunda bir çok hayvan telef olmuştur. Hayvan gücüyle yapılan tarım işleride bu şekilde sekteye uğramıştır. Bu duruma dikkat çeken Edirne Valisi Halil Bey, 21 Eylül 1912 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na çektiği telgrafta (Terekli, 2011); "Ziraat Bankası şubelerinden ihtiyaç sahiplerine, birbirine kefil olanlar ile bir sene zarfında ödenmek üzere, 100 kuruştan 1500 kuruşa kadar para verilmesinin uygun olacağını" belirtmiştir. Konu Sadrazama iletilmiş, Sadrazamlık da "Mal varlığı olanların borçlanacak olanlara kefil olmalarını, vatandaşlardan mal varlığı olmayanlardan borçlanacak olanlara ise mal varlığı olanların kefil olması durumunda Ziraat Bankası şubelerinden borç para alınmasını" uygun bulmuştur. Bankanın kendini sağlama alması için kefil şartının zorunlu kılınması doğru olsa da, bu büyük felaketi yaşayan bölge halkından gerçek ihtiyaç sahiplerinin kefil problemini aşmaları zor olacağı açıktır.

Deprem felaketi bölgede görev yapan memurları da oldukça olumsuz etkilemiştir (Terekli, 2011). Bundan dolayı, bu olumsuzlukları en aza indirmek için, mahalli makamlarca memurlara ikramiye talepleri olmuştur. Gelibolu Mutasarrıfı Cemil Bey, depremden etkilenen Reji, Divan-ı Umumiye ve emsali memurlara maaşı 1000 kuruştan az olanlara üçer, fazla olanlara ikişer ikramiye verilmesini talep etmiştir. İçişleri Bakanlığı ise durumun Maliye Bakanlığını ilgilendirdiğini belirtip konuyu oraya havale etmiştir (Terekli, 2011).

Osmanlı Meclisi 1 Eylül 1912 tarihli kararıyla, Gelibolu, Tekirdağ ve Çanakkale'de depremden etkilenen memurlara, her ay maaşlarından %10 kesilmek suretiyle Ziraat Bankası şubelerinden ikişer maaş borç verilmesini kararlaştırmıştır (Terekli, 2011).

Ayrıca, Balkan Savaşı dolayısıyla savaş bölgesinde bulunup zorunlu olarak memuriyetlerinden ayrılan ve bundan dolayı olağanüstü masraflar yapan Ziraat Bankası memurlarına, yukarıdaki karara göre uyarlanarak ikişer maaş tutarında para verilmesi ve verilen bu paranın, memurların her ay alacakları maaşlarından %3 kesinti yapılarak tahsil edilmesi kararlaştırılmıştır (Terekli, 2011).

Sonuç olarak, Devlet afetzede vatandaşların iyileştirilme çalışmaları kapsamında vergileri ödemede kolaylıklar sağlamış, Devlet memurlarına ise ikramiye vermek durumunda kalmıştır. Ancak burada dikkat çekici durum Devletin afetzedelerin vergilerini kaldırmayıp tehir etmesi ve memurlara verilen ikramiyelerin maaşlarından belli oranda kesilerek geri alınacak olmasıdır.

3.9. Güvenlik Endişesi

9 Ağustos 1912 depreminde büyük hasarların oluşması bazı güvenlik zafiyeti oluşturmuştur (Sezer 2019; Terekli, 2011). Mülkiye müfettişleri, yangın ve deprem dolayısıyla açıkta kalan ve enkaz altındaki eşyalarını henüz alamayan vatandaşların, dışarıdan gelmeye başlayan hırsızlar tarafından can ve mallarından emin olmadıklarından ve Mürefte’de bulunan 8-10 jandarma ile bir polisin devriyesinin de yeterli olamayacağı düşüncesi ile çevreden gerekli jandarma ve polisin gönderilmesi gerektiğini İçişleri Bakanlığı’na bildirmişlerdir (Terekli, 2011).

İçişleri Bakanlığı, durumun hassasiyetinden dolayı konuyu, Milli Savunma Bakanlığı ile İstanbul Polis Müdüriyeti ve Jandarma Komutanlığı’na bildirmiştir. Bunun üzerine 13 Ağustos’ta Edirne Jandarma Alayı için İzmir mektebinden 100 nefer Edirne’ye, 14 Ağustos’ta da İstanbul Polis Müdüriyeti’nden 6 polis Mürefte’ye gönderilmiştir. Ayrıca Edirne’de bulunan askerlerden küçük bir kuvvet Mürefte ve civarında görevlendirilmiştir (Terekli, 2011). Bölgedeki gayrimüslimlerin çokluğundan dolayı afetin ilk gününden itibaren, dikkatlerini bölgeye yoğunlaştıran Patrikhane, güvenlik, çadır temini, iâşe, sağlık hizmetlerin yerine getirilmesi ve enkazın kaldırılması gibi konularda uyarılarda bulunduğundan, afetzedeler için yapılan hizmetler ve özellikle can ve mal güvenliği için görevlendirilen yukarıda belirttiğimiz bir bölük askeri kuvvetin varlığı Patrikhaneye de bildirilmiştir (Karacakaya, 2000; Terekli, 2011).

Ayrıca, Tekirdağ ve Gelibolu hapisanelerinin yıkılması da güvenlik endişesinin yaşanmasına neden olmuştur. Hapishanede bulunan 100 kadar mahkûm, durumun yarattığı şaşkınlık ve boşluktan yararlanarak kaçmak istemiş fakat Jandarmanın

yerinde müdahalesi ve havaya ateş açması sonucunda bu girişimleri engellenmiştir (Karacakaya, 2000; Sezer 2019).

Bu arada Tekirdağ Hapishanesi de aynı şekilde kullanılamayacak durumda olduğundan buradaki 93 mahkûm, 9 Ağustos'ta askeri kuvvetlerin muhafazasında geçici olarak bazı binalara nakledilmişlerdi (Terekli, 2011). Fakat Mürefte ve Şarköye gönderilen polislerin yevmiye talepleri ilginç gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur. Edirne valiliği, İstanbul'dan gönderilen polislerin harcırah ve yevmiye talep etmekte olduklarını, bunlara yevmiye verilmesi gerekiyorsa ne miktarda ve ne surette ödeneceğini İçişleri Bakanlığı'ndan sormuştur. İçişleri Bakanlığı ise: “polislere yevmiye verilmesine bütçe müsait olmadığı gibi görevi asayiş temin etmek olan memurların gerektiğinde görevlendirmelerinde harcırahtan başka ödeme yapılmasının uygun olmayacağını bildirmiştir” diyerek polislerin talebini geri çevirmiştir (Terekli, 2011). Bu polislerden 3'ü Mürefte'ye, diğer 3'ü de Şarköy'e gönderilerek çok fazla güvenlik sorunu ortaya çıkmadan afet bölgesinde asayiş sağlanmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Deprem Zamanı ve Süresi

Perşembe gününü Cuma gününe bağlayan gece yarısının hemen sonrasında oluşan 9 Ağustos 1912 Mürefte-Şarköy depreminin zamanı için Terekli, (2011) tarafından yapılan derleme şu şekildedir. Edirne Valisi, depremin ezani saat 8'e 5 kala meydana gelen depremin 1 dakika kadar sürdüğünden bahsederken, Şarköy Kaymakamı ise, depremin vasati saat 03:30 sıralarında meydana geldiğini ve yaklaşık 40-50 saniye sürdüğünü belirtmiştir. Çatalca mutasarrıfı ise depremin vasati saat 03:40'da olduğunu ve 50-60 saniye sürdüğünü belirtmiştir. Hüdavendigâr Livası'ndan gönderilen telgrafta da depremin, saat 8 sıralarında ve 1 dakikadan fazla sürdüğü ifade edilmiştir. Sadi (1912) depremin ilki hafif, ikincisi şiddetli ve üçüncüsü en şiddetli olmak üzere üç sallantı şeklinde olduğunu belirtmiştir. Bundan dolayı halkın bu üçünü de birleştirip, süresini 50-60 saniyeye kadar çıkardığını hâlbuki depremin bütün süresinin 25-30 saniyeyi geçmediğini söylemiştir (Terekli, 2011).

4.2. Depremi Oluşturan Faylanma

Şarköy-Mürefte Depremi veya Saros- Marmara Depremi olarak da bilinen deprem (Ambraseys ve Finkel, 1987) Kuzey Anadolu Fay (KAF) zonunun kuzey kolunda meydana gelmiştir (Şekil 1.1). Depremin son yapılan yer bilimlari çalışmalarıyla depremi oluşturan fay kırığının Marmara Denizi altındaki Orta basen ya da çukurluğu ile Saros Körfezi arasında uzandığı belirlenmiştir (Ambraseys ve Finkel, 1987; Altınok vd. 2003; Armijo vd. 2005). Ambraseys ve Finkel (1987), depremin 50 km uzunluğunda bir yüzey kırılmasına neden olduğunu belirtmiş ve bu yüzey kırığı boyunca 3 m kadar yerdeğiştirmelere neden olan düşey atımlı normal faylanma bileşeni olan sağ-yanal faylanmaları rapor etmiştir. Altunel vd. (2004) Gaziköy (Marmara Denizi kıyısı) ile Saros Körfezi arasında depremde kırılan Ganos Fayı boyunca ortalama 3.5-4.0 m sağ-yanal yerdeğiştirmeler ölçmüştür. Ayrıca en büyük 5.5 m'yi bulan yerdeğiştirmeleri de ortaya koymuştur. Gerek Ambraseys ve Finkel (1987) gerekse Altunel vd. (2004) deprem kırılmasının Batı Marmara Denizi

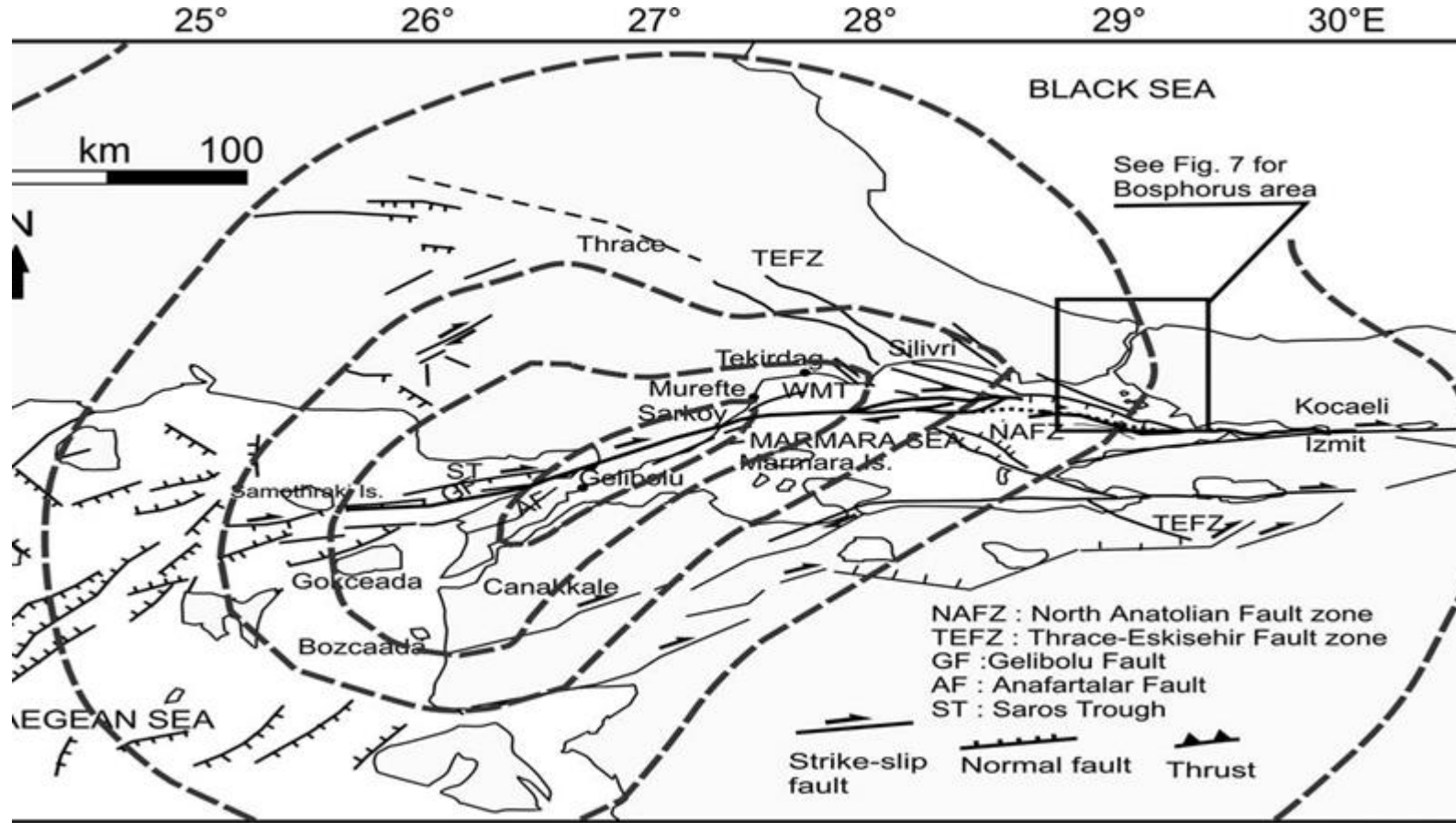
Çukurluğu ya da Tekirdağ Baseni'nden daha doğuya ilerlemediğini ifade etmişlerdir. Ancak Armijo vd. (2005), deprem kırılmasının Marmara Denizi Orta Baseni'ne ya da çukurluğuna kadar uzandığını belirterek denizaltında fay kırılması boyunca 5-6 m arasında yerdeğiştirme belgelemiştir.

4.3. Depremi Şiddet Haritaları

Şiddet haritaları büyüklük (magnitüd) ölçeği geliştirilmeden evvel depremlerin canlılar, yapılar ve arazi üzerindeki etkilerine bakarak yapılan ve “şiddet ölçeği” olarak bilinen bir ölçeklendirme bulunmaktaydı (Sancaklı, 2004). 1912 Mürefte-Şarköy depreminin en büyük şiddet değeri 9 ile 12 arasındadır (Sancaklı, 2004). Bu nedenle deprem, oldukça hasar veren, deprem sonrası ikincil afetler olarak adlandırılan yangınlarla da etkisi kat kat artan büyük bir afet olarak karşımıza çıkmaktadır.

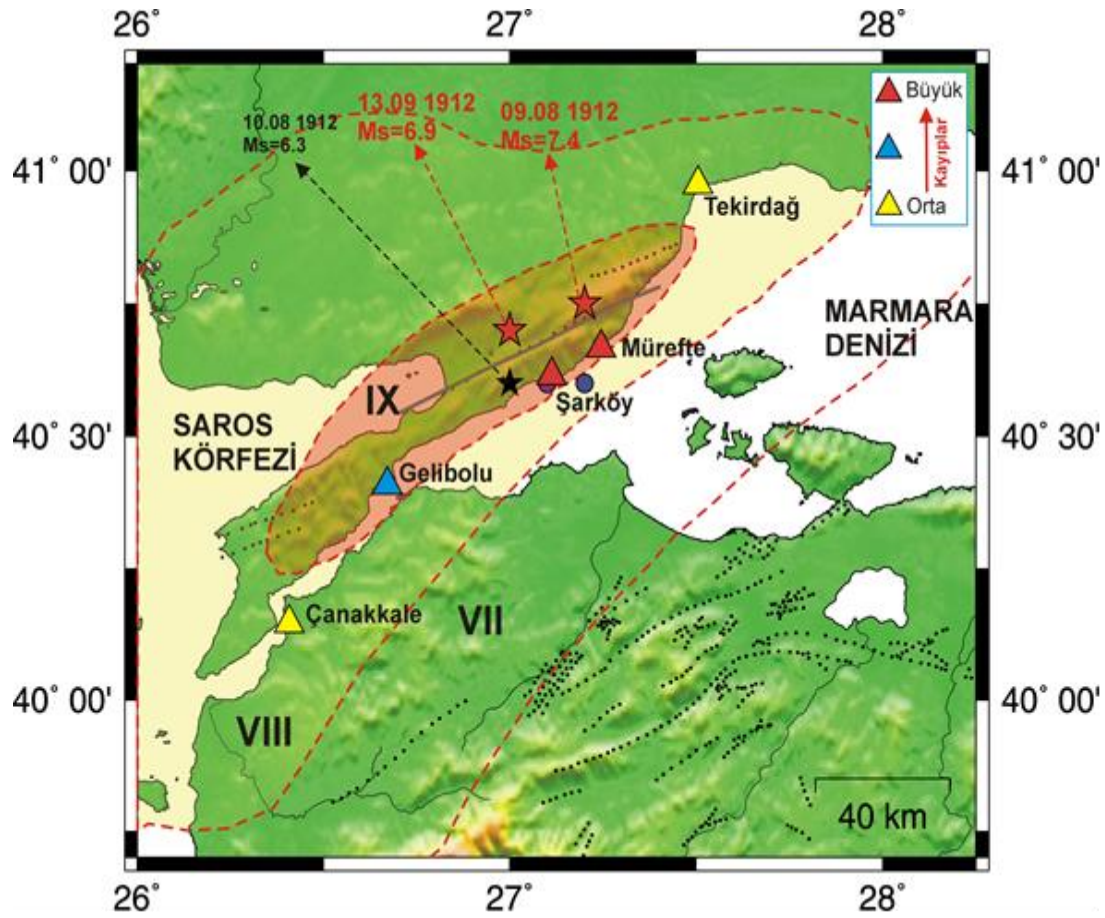
Şarköy-Mürefte depremi, gerek büyüklüğü ve şiddeti gerekse depremden sonra meydana gelen etkileri ile bölgede tam bir felakete neden olmuştur. Edirne, Tekirdağ, Şarköy, Mürefte, Çorlu, Çanakkale, Erdek, Dedeoğlu, Gelibolu ve İstanbul gibi çok geniş bir bölgede hissedilmiş hatta yıkımlara sebep olarak milyonlarca insanın korkuya kapılmasına neden olmuştur.

1912 Mürefte Şarköy Depremi'nin Ambraseys ve Finkel (1987) tarafından MSK şiddet ölçeğine göre hazırlanan şiddet haritası Şekil 4.1'de verilmiştir. Bu araştırmacılara göre depremin maksimum şiddetinin IX olduğu anlaşılmaktadır. MSK şiddet ölçeğine göre IX şiddet değerinin karşılığında “Genel panik yaşandığı, insanların zorla yere düşmeye zorlandığı, yumuşak zeminde dalgalar görüldüğü, standart altı yapıların çöktüğü, iyi inşa edilmiş yapılarda önemli hasar oluştuğu, yeraltı boru hatlarının patladığı, zeminde yarıklar oluştuğu ve yaygın heyelan gözlemlendiği belirtilmiştir.

Şekil 4.1. 1912 Şarköy-Mürefte depreminin Ambraseys ve Finkel (1987) tarafından MSK şiddet ölçeğine göre hazırlanan şiddet haritası.

Büyük yıkım alanı Şarköy ve Mürefte olduğundan deprem Mürefte Şarköy Depremi olarak bilinse de merkez üssü Gaziköy ile Kavak arasında bulunan Ganos Fayı üzerindedir. Sadi (1912)'nin "Marmara Havzası'nın 26-27 Temmuz 1328 Hareket-i Arzı" adlı eserinde Mürefte, Şarköy, Gelibolu, Tekirdağ ve Çanakkale yerleşimleri için verdiği verilerden bu çalışmada yorumlanan kayıp miktarlarının Ambreseys ve Finkel (1987) tarafından verilen eş şiddet haritası ile karşılaştırması Şekil 4.2'de verilmiştir. Depremlerin dış merkezleri Ambreseys ve Finkel (1987) ve Ayhan vd (1984) den alınmıştır.

Şekil 4.2. 1912 Mürefte Şarköy depreminin Ambreseys ve Finkel (1987) tarafından verilmiş eş şiddet eğrileri ve belirtilen yerleşim yerleri için çalışmada yorumlanan hasar dağılımının karşılaştırılması mavi daireler büyüklükleri Ms 5-5.9 arası olan depremleri göstermektedir.

4.4. Depremin Büyüklüğü ve Artçı Deprem Etkinliği

Deprem Edirne, Çorlu, Gelibolu, Mürefte, Şarköy, Dedeoğlu, Çanakkale ve İstanbul'da etkili olmuştur. Hatta depremin Kocaeli ve Adapazarı civarında da hissedildiği bilinmektedir. Depremin yüzey dalgası büyüklüğü Avrupa istasyonlarındaki mekanik aletlerin kayıtlarından $M_S=7.4$ olarak saptanmıştır

(Ambraseys ve Finkel, 1987). Depremin çeşitli deprem kataloglarında verilen ve derlenen büyüklükleri Tablo 4.1’de verilmiştir.

Deprem önemli bir artçı deprem etkinliğine de neden olmuştur. Büyük artçı depremlerin çeşitli deprem kataloglarından derlenen odak parametreleri Tablo 4.2’de verilmiştir. Görüldüğü üzere deprem yüzey dalgası büyüklüğü $M_S=6.0$ olan 3 artçı deprem üretmiştir ki en büyük artçı deprem 13 Eylül 1912 tarihinde meydana gelmiştir ve $M_S=6.9$ büyüklüğündedir.

Tablo 4.1. 9 Ağustos 1912 Mürefte Şarköy Depremi’nin değişik kaynaklardan alınmış odak parametreleri.

Kaynak	Tarih			Zaman (GMT)			Coğrafik Koordinat		Magnitüd	
	Gün	Ay	Yıl	Saat	Dak.	San.	En. (°K)	Boy. (°D)	Ms	Mw
Ambreseys ve Finkel (1987)	09	Ağu.	1912	01	29		40.75	27.20	7,4	
KRDAE (2007)	09	Ağu.	1912	01	29		40.6	27.20	7,3	6,9
Ergin (1967)	vd.	09	Ağu.	1912	01	29	40.65	27.20	7,3	
Ayhan (1984)	vd.	09	Ağu.	1912	01	29	40.60	27.20	7,3	

Tablo 4.2. 9 Ağustos 1912 Mürefte-Şarköy Depremi’nin büyüklüğü $M_S=5.0$ ve üzerinde olan artçı depremlerinin değişik kaynaklardan alınmış odak parametreleri.

Kaynak	Tarih			Zaman (GMT)			Koordinat		Magnitüd	
	Gün	Ay	Yıl	Saat	Dak.	San.	En.	Boy.	Ms	Mw
Ambreseys ve Finkel (1987)	09	Ağu	1912	04	27		40.75	27.20	5	
	10	Ağu	1912	09	22				6.3	
	10	Ağu	1912	18	31				5.4	
	13	Eyl.	1912	23	32		40.70	27.00	6.9	
	16	Eyl.	1912	21	05				5.3	
KRDAE (2007)	10	Ağu	1912	09	22		40.75	27.20	6.3	
	10	Ağu	1912	09	23		40.60	27.10	6.3	6.2
	10	Ağu	1912	18	30		40.60	27.10	5.3	5.5
	11	Ağu	1912	08	19	4.4	40.60	27.20	5.0	5.3
Ayhan (1984)	vd.	10	Ağu	1912	09	23	40.60	27.10	6.3	
		10	Ağu	1912	18	30	40.60	27.10	5.3	
		11	Ağu	1912	08	19	4.4	40.60	27.20	5.0

4.5. Depremın Etki Dağılımı

4.5.1. Depremın Mürefte ilçesindeki etkileri

Depremın en fazla etkilediği yerlerin başında gelen Mürefte'nin merkez nüfusu depremden önce 6000 civarında olduğu ifade edilmiştir (Gurulkan, 2000). Halkın çoğunluğunu Rumlar oluşturmakla birlikte Müslüman ve az da olsa Ermeni, Musevi ve Kıpti de bulunmaktadır. Halkın en önemli geçim kaynağı ise bağcılık ve kozacılıktır. Mürefte ilçesinde üretilen ürünlerden Senelik 500.000 kilodan fazla Şarap ve 50.000 kilodan fazla rakı ihraç ediliyordu. Senelik gelirin de 2.500 lira civarında olduğu tahmin edilmektedir (Gurulkan, 2000).

Mürefte Kaymakamı 11 Ağustos 1912'de İçişleri Bakanlığı'na çektiği telgrafta Mürefte'deki durumu şu şekilde ifade etmiştir (Terekli, 2011); “Emsaline az bir şekilde rastlanacak bir deprem ve sonrasında meydana gelen yangınla kazadaki mevcut 950 evden 50'si kısmen diğerleri ise tamamiyle yanmıştır. 200'ün üzerinde ölü ve yaralı vardır. Yaklaşık 22 bin nüfusluk kasabada insanların tamamı depremden zarar görüp evsiz kalmış, aç ve çaresiz kalmışlardır”

Mürefte Kaymakamı'nın, deprem sonrası Mürefte'ye bağlı 14 köyün durumu hakkında 11 Ağustos 1912'de İçişleri Bakanlığı'na çektiği telgrafta verdiği bilgiler Tablo 4.3'de listelenmiştir (Terekli 2011).

Tablo 4.3. 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrası Mürefte'ye bağlı 14 köyün durumu hakkında Mürefte kaymakamı'nın 11 Ağustos 1912'de İçişleri Bakanlığı'na çektiği telgrafta verdiği bilgiler (Terekli 2011).

Köyler	Hane Sayısı	Kısmen Yıkılan Hane Sayısı	Tamamen Yıkılan Hane Sayısı	Ölü ve Yaralı Sayısı
Hora	600	-	600	200
Ganos	500	-	500	300
Uçmaktdere	250	100	150	20
Milan	250	-	250	50
Kirasiye	200	-	200	120
Platanoz	350	-	350	40
Kalamiç	130	-	130	30
Mürseli	55	-	55	40
Yaya	20	-	20	4
Yorgaç	50	-	50	15
Kestanbolu	250	50	200	20
Yenice	300	150	150	15
Tatarlı	20	-	20	5
Beyoğlu	60	-	60	2
Toplam	3035	300	2735	861

Deprem bölgesinde saha araştırmasının yapıldığı başka bir çalışma olan (Sadi 1912) Mürefte ile ilgili verilen bilgiler de Tablo 4.4’de verilmiştir.

Tablo 4.4. Sadi (1912)’nin deprem sonrasında saha gözlemleri sonucunda Mürefte ile ilgili verdiği bilgiler.

Köyler	Hane Sayısı	Genel Nüfus	Ölü Sayısı	Ağır Yaralı Sayısı	Toplam Yıkılan Hane sayısı
Mürefte	850	5250	68	40	800
Plantoz	250	1400	49	30	250
Kirasiye	160	982	75	35	160
Kalamiç	150	750	30	20	150
Mürseli	40	255	29	30	40
Yaya	20	120	4	3	20
Yorgaç	26	180	7	7	26
Hora	592	4098	192	45	592
Ganoz	550	3480	130	40	550
Meylan	280	1470	111	30	280
Uçmakdere	360	1840	6	34	210
Kestanbolu	163	1070	5	20	119
Yenice	240	1450	1	8	150
Beyoğlu	35	235	-	1	30
Tatarlı	20	125	-	0	5
Toplam	3376	22705	707	343	3382

Mürefte Kaymakamı’nın verdiği bilgiler (Terekli 2011) ile Sadi (1912)’nin verdiği bilgiler karşılaştırıldığında birtakım farklılıkların olduğu görülmektedir. Ancak kaymakamın, depremin 2. günü yani olayın şoku yaşanırken ve henüz tam olarak Mürefte’nin tamamından sağlıklı bilgiler ulaşmamışken verdiği bilgilerin sıhhati tartışılabilir. Depremden 20-25 gün sonra afetin verdiği zararın boyutu daha net olarak ortaya çıktığında ki saha gözlemlerini yansıtan Sadi (1912)’nin ölenler, ağır yaralananlar ve yıkılan haneler ile ilgili verdiği bilgilerin doğruluğunun daha yüksek olduğu düşünülebilir (Terekli, 2011).

Depremin hemen sonrasında genelde gaz lambalarının devrilmesi veya kibritlerin tutuşması ile çıkan yangınlar, depremin verdiği zararı daha da artırmıştır (Terekli, 2011). Yıkılan hatta büyük hasar görmesine rağmen ayakta kalmayı başarmış birçok bina genelde ahşap olmaları nedeniyle çıkan yangınlar da tamamen yok olmuştur. Hatta ölenlerin büyük çoğunluğu depremle değil, enkaz altında kalanların diri diri yanması sonucunda meydana gelmiştir. Rüzgârın varlığı da yangının genişlemesine neden olmuştur (Terekli, 2011). Mürefte’ye giden Ekspres Vapuru, kıyıya yanaştığı halde, yangının her tarafı sarmasından dolayı depremzedeler vapura ulaşmakta zorlanmışlardır.

Resmi dairelerde de hasarlar oluşmuştur (Terekli, 2011). Bu anlamda Mürefte Orman idaresi'nde 1000 kuruşluk hasar meydana gelmiş, Hora Orman İdaresi, resmi evrakları ve diğer müştemilatıyla birlikte yanmıştır.

Mürefte'de yaşayan bir kadının gazetelere verdiği ifade deprem ve sonrasında yangın felaketinin boyutunu ortaya koymaktadır:“Evin alt katında oturduğunu, hayatında benzerini duymadığı bir sesin kendisini uyandırdığını, ayağa kalkmak istediğini ancak sarsıntının kendisinin ayağa kalmasına izin vermediğini, evinin beşik gibi sallandığını, tekrar yatağa düştüğünü, kızının gelip kendisini kaldırdığını ve evin içine bir taş düştüğünü duyduğunu, delirdiğini düşündüğünü, ve etraftaki evlerin birer birer yerle bir olduğunu, kalkan tozlardan etrafın görünmez olduğunu ancak etraftan yardım çığlıklarından başka birşeyin duyulmadığını bildirmiş, bir girdabın kendilerini yuttuğunu zannetmiştir. Depremden 15-20 noktadan alevlerin parladığını, biraz sonrada kasabanın bütün evlerinin alevler içinde kaldığını bildirmiştir. (Terekli, 2011).”

Bu bilgilerden anlaşılacağı üzere evlerin tamamına yakını kullanılamaz hale geldiği için, bölge halkının öncelikli ihtiyaçlarının başında barınma sorunu gelmektedir. Mevsimin yaz olması bu sorunu az da olsa ötelemesine rağmen maddi yetersizlik ve yardımların koordinasyonundaki sorunlardan dolayı barınma sorunu ilerleyen zamanlarda büyük bir sorun teşkil edecektir. Deprem sabahı hem bilgi vermek hem de gerekli yardımlara ulaşabilmek için Tekirdağ'a giden Mürefte Kaymakamı, buradan 1500 ekmek, birçok ilaç, zeytin ve sardalye olarak ilçeye dönmüştür (Sezer, 2019; Terekli, 2011). Depremi az hasar olarak atlatan çevre yerleşim yerlerinden de yardım malzemeleri Mürefte'ye gelmeye başlamıştır. Tekirdağ, Karabiga, Ekinlik, Afşa ve İstanbul'dan öncelikli olarak ekmek ve zahire gönderilmiştir. Çanakkale yerel idaresi de 197 çuval un göndermiştir. Ayrıca, İstanbul'dan gönderilen 1000 çuval undan 400 çuvalı Mürefte'ye indirilmiştir.

Depremin zarar verdiği binalar arasında özellikle un fabrikalarının bulunmasından dolayı yaşanan ekmek sıkıntısını gidermek için ilk günden itibaren bölgeye genelde ekmek veya un gönderilmiştir (Terekli, 2011). Deprem sabahı bölgeye hareket ederek felaketin meydana getirdiği acı tabloyu bizzat görmek isteyen Edirne Valisi Halil Bey bu duruma ilk dikkati çekenlerin başında gelmiştir. Vali, Mürefte'ye gitmeden önce mahalli makamlardan kendine ulaşan bilgileri ve bunlara ilave olarak kendi

müşahadelerini İçişleri Bakanlığı vasıtasıyla merkeze bildirmiş ve acil olarak bölgeye özellikle un ve ekmek gönderilmesini istemiştir.

Depremin ilk günü yani 9 Ağustos Salı günü gündüzünde Edirne Valisi Halil Bey'den gelen bu ilk istek üzerine İçişleri Bakanlığı, İstanbul Belediye Başkanlığına derhal 20 bin adet ekmek ve 1000 çuval unun hazırlanarak çarşamba sabahı gönderilmesi talimatını vermiştir (Terekli 2011). Ayrıca malzemeleri götürecek vapurun bulunmaması durumunda ise, Donanma Komutanlığı veya Liman Dairesi ile irtibata geçilerek oralardan temin edilecek bir vapur ile yardımın acilen bölgeye ulaştırılmasını istemiştir. Bu son gelişmelerle ilgili olarak Sadrazamlık Makamı da bilgilendirilmiştir. Buraya kadar her şey istenildiği gibi giderken yiyecek maddelerini hazırlama görevi verilen İstanbul Belediye Başkanlığı, 20 bin adet ekmeğin hemen piyasadan toplanmasının İstanbul'un ihtiyacını karşılamayı imkânsız hale getireceğinden gönderebileceği ekmeğin 3000 kıyyeyi (1 Kıyye 1283 gr) geçemeyeceğini belirtmiştir. Eğer fazlasına şiddetli ihtiyaç duyuluyorsa bunun piyasadaki fırınlardan değil, fabrikada imal edilmesi gerektiğini ve bu noktada da Askeri Fırınlara İdaresi'yle şimdiden irtibata geçilmesi gerektiğini bildirmiştir (Terekli, 2011).

İstanbul Belediyesi'nin dikkati çektiği konu önemliydi. Zira İstanbul'da oluşabilecek ekmek darlığı piyasada ekmeğin fiyatını çok tehlikeli bir şekilde dalgalandırabilirdi. Bütün bu sonuçları değerlendiren İstanbul Belediye Başkanlığı, afetzedelerin durumunu da dikkate alarak hazırlayabildiği yedi bin kıyyeden fazla ekmeği, Tabip Nazım Ömer Efendi ile yeteri kadar ilaç, pamuk ve 100 çadır ile birlikte 10 Ağustos'da Basra Torpidosu ile göndermiş, ayrıca 1000 çuval unu da bölgeye yeni hareket edecek Giresun Vapuru'na yükletmiştir (Terekli, 2011).

Görüldüğü üzere depremin şoku devam ederken ve herkes belki de haklı olarak yönünü İstanbul'a dönmüşken İstanbul'daki durum ihtiyaçlara tam anlamı ile çare olunamayacağını göstermiştir. İçişleri Bakanlığı 9 Ağustos da Edirne Valiliği'ne çektiği bir telgrafta gönderilen ekmeğin düzgün dağıtılmasını, ayrıca civardan ekmeğin karşılanıp karşılanamayacağını, hasarın boyutu ile afetzedelerin ve yaralıların adedinin bildirilmesini istemiştir. Ayrıca acil ihtiyaçların karşılanması için Çanakkale Mutasarrıflığı'na emir verildiği dolayısıyla orayla iletişime geçilmesini de istemiştir (Terekli, 2011).

Gelibolu Mutasarrıfı Cemil Bey’de, 9 Ağustos da İçişleri Bakanlığı’na çektiği bir telgrafta (Terekli, 2011); “Bu sabah telgrafla deprem meydana geldiğini, Mürefte ve Şarköy’de daha şiddetli olarak hissedildiğini, Şarköy Kaymakamının vapurla Gelibolu’ya geldiğini, kendisine vermiş olduğu bilgilerde depremin ardından çıkan yangında 150-200 evin mahvolduğunu, 60-70 kişinin hayatını kaybettiğini, 150 kişinin yaralı olduğunu ve neredeyse zarar görmemiş hane kalmadığını bildirmiş. Mürefte’nin de aynı durumda olduğunu, Gelibolu’da bulunan iki un fabrikasının büyük iki bacasının yıkıldığını, Mürefte, Şarköy ve Gelibolu depremzedeleri için acilen ekmeğe ihtiyaç olduğunu” belirterek, afetin boyutunu bir kez daha gözler önüne sermiş ve dikkatleri temel ihtiyaçlardan olan ekmeğe ihtiyacına çekmiştir.

Yiyecek ve haberleşme sıkıntısından başka önemli bir meseleyi de, yaralıların tedavisi oluşturmaktadır (Terekli, 2011). Bu maksatla ilk etapta, Mürefte ve çevresindeki afetzedelere yardıma bulunmak üzere, Kızılay tarafından Doktor Nafiz Bey başkanlığında bir operatör, bir eczacı, bir kâtip ve üç stajyer ve hademedden oluşan 13 kişilik bir sağlık ekibi, Donanma Komutanlığı’ndan tahsis edilen Giresun Vapuru ile 12 Ağustos’ta gönderilmiştir.

Depremle birlikte mevcut su kaynaklarının büyük kısmı kuruduğu, aynı zamanda çeşmelerin de yıkıldığı, bundan dolayı bölge halkının acilen su ihtiyacının karşılanması gerektiği ifade edilmiştir (Terekli, 2011). İstanbul’dan afet bölgesine su göndermek hem zor hem de uzun zaman alacağından başlangıçta çevre yerleşim yerlerinden karşılanması konusu gündeme getirilmiştir. Burada ilk akla gelen yer ise Çanakkale olmuştur. Ancak, su talebine Mutasarrıf Raşit Bey, bölgeye su taşıyacak herhangi bir aracın olmadığını belirterek olumsuz karşılık vermiştir. Bunun üzerine İçişleri Bakanlığı, 11 Ağustos 1912 tarihinde Donanma Komutanlığı’na durumun aciliyetini anlattıktan sonra, “Bölgeye ilk olarak gönderilen Basra Torpidosu ile Müfettişleri götüren Edremit Vapuru’nun Çanakkale’den yeterli suyu yetiremeyeceğini belirterek, Liman Dairesi’nce hazırlanacak su döyeleri ile bölgeye temiz suyun gönderilmesi” gerektiğini bildirmiştir. Bir başka telgrafta da “Şarköy de yaşayan vatandaşların her türlü ihtiyacının karşılanmaya çalışıldığı fakat suları kesik olduğundan acil su ihtiyaçlarının bulunduğu suların hemen yetiştirilmesi için bir römorkör veya istimbot gibi araçların hazırlanması” talep edilmiştir (Terekli, 2011). Suya duyulan ihtiyaç ve Donanma Komutanlığı’ndan istenilen bu yardım talebi ayrıca İstanbul’a da bildirilmiştir (Terekli, 2011).

Bütün bu gelişmelerden sonra harekete geçen Donanma Komutanlığı, Çanakkale'deki Donanma-yı Hümayun Kumandanlığı'na su temini için harekete geçilmesi gerektiğini emir vermiştir (Terekli, 2011). Kumandanlık vasıtasıyla 12 Ağustos'ta Mecidiye kuravazörü arkasına takılan 30 tonluk su tankeri ile Şarköy ve Mürefte afetzedelerine temiz su götürülmüştür (Terekli, 2011). Aynı zamanda bu gemide deniz suyunu içilebilecek hale getiren inbik bulunduğu bölge halkının su ihtiyacının bu şekilde büyük oranda çözüme kavuşturulacağı düşünülmüştür. Yine İstanbul'dan aynı gün hareket eden Bezmialem Vapuru ile de bir su dubası gönderilmiştir (Terekli, 2011). Donanma Komutanlığı, 17 Ağustos 1912 tarihinde ise, Mürefte halkının su ihtiyacını gidermek için 100 tonluk başka bir dubayı bir römorkör ile yollamıştır (Terekli, 2011). Bütün bu çalışmaların bölgedeki su ihtiyacını gidermediğinden soruna başka bir çözüm yolu arayan Edirne Valisi Halil Bey, artezyen kuyuları açmaya karar vermiş ve bu maksatla İstanbul Belediye Başkanlığından usta, amele ile gerekli aletlerin gönderilmesini talep etmiştir (Terekli, 2011). İstenilen bu talep İstanbul Belediye Başkanlığı tarafından yerine getirilmiştir.

Mürefte'yi yerle bir ettiği anlaşılan bu afet, aynı zamanda yerleşim yerinin bütün altyapısını da tahrip etmiştir (Terekli, 2011). Bundan dolayı afetzedelere temiz su sağlamak için geçici çözümler yerine kalıcı tedbirler düşünülmesi gündeme gelmiştir. Bunun için de bozulan boruların yeniden döşenmesi gerekmektedir. Zira halk su sıkıntısı çekince mevcut borulardan gelen suyu kullanmak zorunda kalmıştır. Ancak boruların hasarlı kısımlarından sulara birtakım pisliklerin karışması neticesinde dizanteri gibi salgın hastalıklar görülmeye başlamıştır.

Deprem bölgesinde meydana gelen bu önemli sorunu gidermek için depremden bir ay kadar sonra harekete geçilmiş ve bölgeye bir mühendis gönderilmesine karar verilmiştir (Terekli, 2011). Yapılan çalışmalar neticesinde su mühendisi Koçi Efendi, gerekli çalışmaları yapmak üzere Mürefte'ye gönderilmiştir. Koçi Efendi'nin yapmış olduğu keşif sonucunda; 10 veya 12 santimetre genişliğinde ve 500 metre uzunluğunda demir borulara ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır. Bunun üzerine Mürefte'de bulunan Evkaf-ı Hümayun Nazırı Mehmet Fevzi Paşa, Koçi Efendi'yi boruları ve gerekli işçileri almak üzere İstanbul'a yollamıştır. Meclis kararıyla boruların bedeli olan 300 liranın Hazine'nin olağanüstü durumlar bütçesinden karşılanması kararlaştırılmış ve İstanbul eski valisi İbrahim Bey tarafından satın alınmıştır (Terekli, 2011). Depreden Mürefte hapishanesi de kurtulamamıştır (Terekli, 2011). Hapishanenin duvarları yıkıldığı ve

pencere demirleri büyük zarar gördüğünden güvenlik sorunu ortaya çıkmıştır. Bu soruna dikkat çeken Adliye Nazırlığı gerekli tedbirleri alması noktasında İçişleri Bakanlığı'na başvurmuştur.

4.5.1.1. Mürefte ilçesindeki iskan sorunları

Resmi devlet daireleri depremin zarar verdiği yapıların başında yer alıyordu. Olağanüstü durumlarda çalışması gereken devlet dairelerinden neredeyse tamamı kullanılamaz hale gelmişti (Terekli, 2011). Memurlar çalışmalarını çadırlarda zor şartlar altında yerine getirmeye çalışıyorlardı.

Her ne kadar hükümet sorumlulukları yerine getirmede azami gayret gösterse de dönemin ekonomik şartları ve devletin Balkan Savaşı'nda olması nedeniyle hükümetin çok zorlandığı ve ihtiyaçları tam olarak karşılayamadığı da açıktır. En büyük ihtiyaçların başında gelen barınma sorununu kısa vadede karşılamak için mahalli makamlardan gelen çadır talepleri askeriye tarafından veya İstanbul Belediye Başkanlığı tarafından karşılanmaya çalışılmıştır. Fakat bu konuda da birtakım önemli sorunlar yaşanmıştır.

İstanbul Belediye Başkanlığı, durumun aciliyetinden dolayı Şarköy ve Mürefte afetzedeleri için birçok çadır tedarik edip göndermiş fakat göndermiş olduğu bu çadırların bedelinin de Maliye Bakanlığı'na veya İstanbul'da kurulan yardım komisyonu tarafından karşılanmasını istemiştir. Bunun üzerine İçişleri Bakanlığı durumdan Maliye Bakanlığı'na haberdar etmiştir. Maliye Bakanlığı ise, buralara çadır göndermenin belediyenin asli vazifelerinden olduğunu dolayısıyla herhangi bir ödeme yapamayacağını bildirmiştir. Bunun üzerine İstanbul Belediye Başkanlığı İçişleri Bakanlığı'na; "...acil durumlar için İstanbul'un da her zaman hazır olması gerektiğinden, deprem dolayısıyla çadırların acileyet arzettiğinden gönderildiği, bunların yerine yenisinin koyulması gerektiğini ve temin edilecek çadırların ücretinin kim tarafından ödenmesi gerektiğinin bildirilmesini." şeklinde ağır bir karşılık vermiştir (Terekli, 2011).

Depremin hemen ardından Gelibolu Mutasarrıflığı, Edirne Vailiği ile iletişime geçerek, deprem ve sonrasında çıkan yangınlarla birçok binanın kullanılamaz hale geldiğini bildirmiştir (Terekli, 2011). Valilik kanalıyla İçişleri Bakanlığı'na bu bilgiler ulaşıncı, 12 Ağustos'ta Basra Torpidosu ile Gelibolu'ya 100 çadır gönderilmiştir (Terekli, 2011). Basra Torpidosu ile gönderilen bu 100 çadırın 40'ı Edirne'de

alınmış, 30'u Mürefte'ye diğer 30'u da Şarköy'e gönderilmiştir. Fakat afetin boyutu düşünüldüğünde bu çadırların derde deva olması mümkün değildir. Nitekim Gelibolu Mutasarrıflığı, Edirne için 400, Mürefte ve Şarköy için de bir o kadar daha çadıra şiddetli ihtiyaç olduğunu bildirdi (Terekli, 2011).

İçişleri Bakanlığı, Savunma Bakanlığı'ndan gerekli çadırların bedelinin hazinece karşılanmak üzere deprem bölgesi çevresindeki askeri depolarından oralarda yoksa acilen İstanbul'daki merkez depolardan karşılanmasını istemiştir (Terekli, 2011). Ancak, Savunma Bakanlığı Balkan Savaşları nedeniyle ordunun savaş hali hazırlıklarında olduğunu belirtip bu isteğe olumlu cevap vermemiştir. İçişleri Bakanlığı bu gelişmelerden İstanbul'u haberdar ederek, Savunma Bakanlığı'nın bildirmiş olduğu bu mazeretten dolayı, baraka inşasının önem kazandığını, bunun için gönderilen 15 bin kuruştan başka 206 bin kuruşun daha olağanüstü durumlar ödeneği tertibinden karşılanmasına izin verilmesini istemiştir.

4.5.2. Deprem'in Şarköy ilçesindeki etkileri

Şarköy, 1912 Depremi'nde Mürefte ile beraber en fazla hasar gören yerdir. Bu dönemde 5500 kişilik bir nüfusa sahip olan Şarköy'de 15'i Müslüman olmak üzere 43 köy bulunmaktadır (Gurulkan, 2000). Şarköy Kaymakamı, depremin ilk günü Şarköy'e gelmiş olan Gark Vapuru'na binerek Gelibolu'ya gitmiştir. Burada vermiş olduğu ilk bilgiler, çıkan yangında 150-200 hanenin yandığı, 60-70 ölü ve 150 yaralı olduğu, buradaki iki un fabrikasının bacalarının yıkıldığından halkın ekmek sıkıntısı çektiği şeklinde olmuştur. Kaymakam'ın özellikle ekmek sorununa dikkat çekmesi üzerine kendisine birkaç yüz paket galeta verilmiştir (Terekli, 2011). Buna ilaveten 400 paket peksimet de hazırlanarak Kaymakama verilmiştir. Ayrıca bu miktarın yetmeyeceği anlaşıldığından 1600 paket peksimet ile bir miktar tıbbi malzemede, Gark Vapuru ile Şarköy ve Mürefte'ye gönderilmiştir (Terekli, 2011).

İkdam gazetesi depremden 5 gün sonra 14 Ağustos 1912'de aldığı hususi bir mektubu yayınlamıştır. Mercan İdadisi mezunlarından Papadopolos'un gönderdiği bu mektup depremin vahametinin bütün çıplaklığıyla göz önüne sermekteydi: "Depremden sonra Şarköy'de bulunan ailesinin durumunu görmek için Cumartesi akşamı Bandırma Vapuruna bindiğini, Vapurda afetzedeler için 1500 un çuvalının yüklenmiş olduğunu ve vapurun saat 11:00 de hareket ettiğini, vapurda genellikle afetzedelerin aileleri ve yakınlarının bulunduğunu, vapurda bulunanların başlarına gelenlerin bir rüya olarak görüp yaşananlara inanmak istemediklerini, sabah saat 07:00'de Tekirdağ'a

vardıklarını, Vapurdan bakıldığında üst kısımları yıkılmış üç adet minare gözüktüğünü, yarım saat sonra Ganos'a hareket ettiklerini, Ganos'un vapurdan bakıldığında dehşet verici görüldüğünü, 850 evin 300'ünün yıkıldığını, vatandaşların ise kimisinin kulübede, kimisinin açıkta yattığını, hayatını kaybedenlerle ilgili sandalcılardan bilgi aldığını sandalcıların kendisine “şuana kadar 200 ceset çıkardıklarını, Allah bilir daha ne kadar çıkaracaklarını, çok kötü durumda olduklarını, aç olduklarını ve yardıma ihtiyaçlarının olduğunu söylemiştir.” Daha sonra vapurun Hora'ya yanaştığını buranın önceki yerlerden daha kötü bir halde olduğunu depremin ve yangının verdiği hasar ile 1200 evden ancak 5-6 tanesinin sağlam kaldığını, vatandaşların bağlarda ve tarlalarda kaldığını, hayatını kaybedenlerin yaklaşık olarak 450 kadar kişi olduğunu ifade etmiştir. Daha sonra Mürefte'ye doğru hareket ettiklerini depremin burayı tamamen yıktığını, depremden kurtulanların sahilde sağda solda bulduklarını, vapurdan bakıldığında devrilmiş evleri ve temellerinden kopup gelen odaların gözüktüğünü bildirmiş buraya vapurdan 400 çuval un indirildiğini de bildirmiştir. Gemide bulunanlardan 70 kadar kişinin Şarköy'den olmasından dolayı vapurun kaptanına başka yere uğramadan direk Şarköy'e gidilmesi hususunda rica da bulunmuş kaptan da bunu kabul etmiştir. Şarköy'deki acı tabloyu yazmaya yürek dayanmadığını, Vapurdan inenlerin gözleri yaşlı şekilde her karşılaştıkları kişiye ailelerinden birilerini sorduklarını ifade etmiştir. İskeleden birkaç adım sonra ileride perişan vaziyette çalışmaya çalışan Şarköy Kaymakamı Kalsun Efendi'yi gördüğünü ve köy hakkında bilgi aldığını, yaklaşık olarak 1200 evden oluşan Şarköy'ün 200 ev İslam, 1000'i Rum ailelerine ait olduğunu deprem sonrası yıkılan evlerden kurtarma çalışmalarının başlatıldığını enkaz altından 15 Müslüman 79 Hristiyan ve 1 musevi cesedin çıkarıldığı bilgisini vermiştir. 10 ağır yaralıdan 5'i daha önce diğerlerinin de bugün Basra Torpidosu ile İstanbul'a göndrildiğini, hafif yaralıların sayısının çok fazla olmasına rağmen mahalli doktorlar tarafından tedavlerinin yapıldığını aktarmıştır. Ancak 2 eczanede yandığından köy ilaçsız kaldığı, Hükümet ile sağlık ekibi kendilerine pansuman için önemli olan malzemeyi yolladığını aktarmıştır (Terekli, 2011).”

Bölgedeki çalışmaları yakından takip etmek üzere bölgeye gönderilen en üst seviyeli devlet görevlisi olan Evkaf-ı Hümayun Nazırı Mehmet Fevzi Paşa'nın bölgedeki izlenimleri ve ihtiyaçları yerinde tespit ederek bu doğrultuda İstanbul'dan yaptığı talepler, hasarın derecesi hakkında bize ilk bilgileri vermesi bakımından oldukça

önemlidir. Paşa'nın Şarköy'le ilgili ilk izlenimleri kısaca şöyledir: "1085 hanenin 755'i yıkılmış, 200'ü çıkan yangından yanmış ve oturulabilecek 82 hane kalmıştır. 57 kişi hayatını kaybetmiş ve 70'in üzerinde yaralı vardır. Şarköy Kazasının durumunun kötü bir halde olduğunu hükümetçe alınan tedbirler ve yardımlar neticesinde vatandaşların ümitsizliğe kapılmamasına neden olmuştur. Ağır yaralılar İstanbul'a nakledilmiş, diğerlerinin tedavilerine ise kazada devam edilmiştir. Kazada ki yaralıların gezip dolaştığını, tedavilerinin ise gerek hükümetçe görevlendirilen sağlık ekiplerince gerekse de Kızılay tarafından gönderilen heyet tarafından ciddiyetle takiplerinin yapıldığını, İaşe teminin ise mahalli yönetimce giderilmeye çalışıldığını bu nedenle Mahalli hükümete teşekkürlerini bildirdiğini aktarmıştır (Terekli, 2011)."

Tablo 4.5. Sadi (1912)'nin deprem sonrasında saha gözlemleri sonucunda Şarköy ile ilgili verdiği bilgiler.

Köyler	Hane Miktarı	Nüfus-ı Umumi	Ölenler	Yıkılan Haneler	Yaralılar
Şarköy	1085	5214	57	1080	100
Gülçek	98	486	29	98	44
Olaman	26	140	-	26	-
Yaya Ağaç	55	226	-	-	9
İshaklı	45	216	-	38	1
Emirali	44	188	-	38	3
Aksakal	70	312	-	61	3
Müstecib	61	298	-	52	4
Deliller	22	119	-	18	-
İdemir	43	221	1-	38	-
Balyola	35	171	-	30	-
Yuva	14	60	-	12	-
Arap Hacı	35	202	-	30	--
Bey	43	209	-	37	-
Esendik	131	595	-	105	-
Palamut	100	430	-	87	3
Bulgur	22	119	-	19	-
Kızılcaterzi	48	232	-	38	-
Kocaali	18	83	-	2	-
Sofu	9	46	3	9	3
Cedid	160	679	7	150	10
İstirna	607	2443	10	200	60
Iraklıca	326	1255	30	296	42
Çengelli	33	140	-	30	5
Arablı	293	1245	46	248	36
Toplam	3523	15314	183	2647	329

İkdam Gazetesi'ne gönderilen mektuptaki Şarköy ile ilgili bilgiler Sadi (1912)'nin verileri ile örtüşmektedir. Bu veriler ışığında evlerin büyük çoğunluğu deprem ve

yangınlar sebebiyle yıkılmıştır. Bu nedenle de en kısa zamanda barınma ihtiyacı olan afetzedelere barınacakları mekânların yapılması elzem görülmektedir.

Konunun önemini kavrayan İçişleri Bakanlığı, depremin beşinci günü yani 13 Ağustos 1912 tarihinde Edirne Valiliği'ne çektiği telgrafta; “Şarköy, Mürefte, Çorlu ve diğer deprem bölgelerinde ne kadar baraka inşa edilmesi gerektiğinin, bölgeye gönderilen Mülkiye müfettişleriyle birlikte acilen belirlenmesi” talimatını vermiştir (Terekli, 2011). Bunun üzerine harekete geçen Edirne Valisi, Manastır Valiliğinde çıkan yangın sonrasında baraka yapılmasını ve barakaların inşa edilinceye kadar afetzedelerin çadırlarda ikamet ettirilmesinin Mürefte ve Şarköy depreminin de örnek alınmasını önermiş ve bu doğrultuda Mürefte-Şarköy ile sahildeki yerlere 1000 adet baraka inşasının gerektiğini belirtmiştir. Bu barakalar inşa edilinceye kadar depremezdedelerin ikameti için ise, 1500 çadıra ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir (Terekli, 2011).

Bu istekten kısa bir süre sonra, bölgede bulunan Evkaf Nazırının iskân sorunu ile ilgili tespitleri gelmiştir (Terekli, 2011). Mehmet Fevzi Paşa 2 Ağustos tarihinde İstanbul'a çektiği telgrafta, Şarköy ve Mürefte halkının acılarını ziyadeleştirmemek, ümitlerini kırmamak için çadır ve baraka inşası bir an evvel yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bunun için de çivi ve kereste ile ayrıca, yanan mahallelerin yeniden imar durumuna getirmek için plan ve harita hazırlamak üzere bir Mühendis gönderilmesini talep etmiştir.

Sadrızamlık ayrıca 18 Ağustos 1912 tarihinde İçişleri Bakanlığı'ndan, Mehmet Fevzi Paşa'nın talep ettiği malzeme ile mühendisin hemen gönderilmesi ve çadırların tedariki ve barakaların birgün evvel yaptırılmasına acilen başlanmasını istemiştir (Terekli, 2011). Sadaretin bu girişiminden sonra, Edirne valiliği tarafından görevlendirilen Jandarma Kumandanı, baraka inşaatında kullanılmak üzere gerekli olan kerestenin alınması için verilecek ödeneği almaya İstanbul'a gelmiştir.

Şarköy'de deprem gecesi çıkan yangında 12 mağaza, 2 fırın, 2 han, 75 dükkân ve 76 hane içerilerindeki eşyalar ile birlikte tamamen yanmıştır. 80 bin lira kadar maddi hasar meydana gelmiştir (Terekli, 2011). Yanan binalardan; 8 dükkân Müslümanlara, 28 hane, 34dükkân, 5 mağaza, 2 fırın ve 2 han Rumlara, 2 dükkân Ermenilere, 48 hane, 31 dükkân ve 7 mağaza Musevilere aittir. 200 musevi ile 86 Rum evsiz kalmıştır. Deprem sabahı bölgeye giden Edirne Valisi 10 Ağustos'ta Şarköy'e bağlı Araplı'ya gelerek bu durumu yakından müşahade ettikten sonra, açıkta kalanlar için çadırlar

kurdurtmuş, kurulan komisyona bizzat katılarak depremde zarar görmeyenlerin yardımına başvurulmasını sağlanmış ve gerekli yiyecek yardımlarının yapılmasına öncülük etmiştir.

Özellikle askeri binalar da bu afetten etkilenmişlerdir. Şarköy’de bulunan 12 jandarma askerinden 2’si enkaz altında kalarak can vermiş, 5-6’sı da yaralı olarak kurtarılmıştır (Terekli, 2011). Bu durum özellikle afeti fırsat bilerek çevreden gelen hırsızlara karşı güvenlik zafiyetine neden olmuştur. Bunun önüne geçmek için, Umum jandarma komutanlığından yardım istenilmiştir. Jandarma komutanlığının çalışmaları sonucunda bölgeye yakın olan İzmir askeri okulundan 100 neferin 13 Ağustos akşamı itibari ile Edirne’ye gönderilmesi kararlaştırılmış, ayrıca Edirne’den hemen bölgeye yeteri kadar askerin gönderilmesi için emir verilmiştir (Terekli, 2011). Bu emir üzerine, Edirne Jandarma alayının liva ve kazadaki birliklerinden yüzbaşı rütbesinde 5-6 subay görevlendirilmiştir.

4.5.3. Depremın Gelibolu ilçesine etkileri

Depremın Şarköy ve Mürefte’den sonra en çok hasar verdiği yerler arasında Gelibolu’da bulunuyordu (Terekli, 2011). Burada birçok hane, dükkân, cami ve ticarethane hafif ve ağır olmak üzere hasara uğramış ayrıca, cami minareleri tamamıyla yıkılmıştır. Adliye Dairesi, Hapishane, Polis Dairesi, Telgrafhane, Jandarma Dairesi, Evrak Mahzeni, Mekteb-i İdadi binası, Saat Kulesi, Kütüphane, Gümrük, Karantina, Liman ve Fener binalarıyla, Redif Dairesi ve Fransız Mektebi oldukça hasarlı bir hale gelmiştir (Terekli, 2011). İki un fabrikasının bacalarının üst tarafı ile Rüşumat Dairesi’nin bir tarafı yıkılmış, oturulamayacak durumda olan Jandarma Dairesi’nin enkazı altında 4 asker kalmış ayrıca dairenin iki tarafında çıkan yangınlar da büyümeden müdahale edilerek söndürülmüştür.

Gelibolu’da bulunan Evkaf Nazırı Mehmet Fevzi Paşa, 16 Ağustos 1912’de İstanbul Belediyesi’nden, Gelibolu hükümet konağını tamir ve çadırdaki bulunan memurların ikameti için 30 bin kuruşluk bir ödenek ile hükümet dairelerinin tamirini yaptırmak üzere bir mühendisin gönderilmesi talebinde bulunmuştur (Terekli, 2011).

Sadrazam Gazi Ahmet Muhtar Paşa, 18 Ağustos’ta İçişleri Bakanlığı’na durumu anlattıktan sonra, mühendisin ya Bayındırlık Bakanlığı’ndan ya da İstanbul Belediye Başkanlığı’ndan karşılanması emrini vermiştir (Terekli, 2011). Bu emir üzerine Bayındırlık Bakanlığı ile irtibata geçen İçişleri Bakanlığı, 20 Ağustos’ta İstanbul ve

Üsküdar su şirketleri komiseri olan ve aynı zamanda Hapishaneler İdaresi'nin görevlisi olan mühendis Kilapolus Efendi'nin bu işle görevlendirilmesini istemiştir. Bayındırlık Bakanlığı ise bu isteğe tam 18 gün sonra, Kilapolusun, İstanbul, Üsküdar ve Kadıköy suları komiseri olduğu, yardımcısının da hasta olması dolayısıyla böyle önemli bir görevde olmasından dolayı ayrılmasının mümkün olmadığını bildirmiştir.

Sadrazamın yukarıdaki emrine nazaran İçişleri Bakanlığı, bu sefer de 9 Eylül'de İstanbul Belediye Başkanlığı'nın kapısını çalmıştır. İstanbul Belediye Başkanlığı da işlerin yoğunluğundan dolayı mühendis vermelerinin mümkün olmadığını, fakat Sanayi-i Nefise Mektebi'nin mimarlık bölümünden mezun olup, daha önce Belediye'ye çalışmak için başvuran Vasil Efendi'nin istenirse görevlendirilebileceğini bildirmiştir. Bunun üzerine Vasil Efendi, aylık 1500 kuruş maaşla görevlendirilmiştir. Belirlenen maaş ve harcırahının ise, İçişleri Bakanlığı uhdesinde iken 7 Eylül 1912 tarihli Meclis kararıyla Edirne Valisi başkanlığındaki komisyona havale edilen 10 bin liradan karşılanması kararlaştırılmıştır (Terekli, 2011).

Bu durumdan da anlaşılacağı üzere 16 Ağustos 1912 tarihinde istenilen bir mühendis 23 Eylül 1912 tarihi itibari ile ancak görevlendirilebilmiştir. Görevlendirilen kişinin afet bölgesine ulaşımı da düşünüldüğünde depremin üzerinden bir buçuk aylık bir süre geçmiş demektir.

Gelibolu'da, depremden sonra 10 Ağustos gece 04. 00'da yangınlar çıkmıştır. Liman dâhilinde deprem gecesinden hasarlı olan bir otelde çıkan yangın sonucunda, otel ve bitişiğindeki dört bina yanmıştır. Yangın arka taraftaki mahalleye sıçramadan söndürülmüştür (Terekli, 2011).

Böylece depremin can ve mala vereceği zarar büyük oranda önlenmiştir. Depremin haberleşme ağında meydana getirdiği hasardan dolayı köylerle irtibata geçmek çok zor olmuştur. Fakat İkdam Gazetesi'ne gönderilen hususi mektupta “çer çöpten ve çamurlu harçtan yapılmış köy haneleri olarak belirtilen köylerin durumu daha kötü olup, evlerin tamamına yakını zarar görmüştür (Terekli, 2011).

Gelibolu merkez ve merkeze bağlı otuzun üzerindeki köy ve kasabayı “yangın enkazından ibaret” benzetmesiyle tarif eden Gelibolu Harikzedeganı Komisyonu, buralardaki Müslüman, Hıristiyan açıkta kalan binlerce ailenin iskân ve iaşelerini temin için gece gündüz çalıştıklarını belirterek, bölgeye acil yardım talebinde bulunmuştur (Terekli, 2011).

Yine bu köylere mülkiyeden ve askeriye den doktorlar sevk edilerek yaralı lara ilk müdahalelerin yapılması sağ lanmıştır. Maydos'tan gelen askeri tabipler, yaralı lara ilk müdahaleyi yapmış lar ve ertesi günde, Hora, Mermere ve Ganos karyelerine hareket etmiş lerdir (Terekli, 2011).

Gelibolu Sancağı, depremden Mürefte ve Şarköy kadar olmasa da oldukça etkilenmiştir. Sevindirici olansa yıkılan hane sayısı ile doğrusal olmayan bir şekilde ölü sayısının oldukça az olmasıdır.

Donanma Komutanlığı tarafından, Savunma Bakanlığı'ndan bir kurovazör alınmıştır. Temin edilen bu gemi ile Gelibolu Mutasarrıfı ile İzmit Redif Fırkası Kumandanı ve operatör Rasih Bey Gelibolu'ya gönderilmiştir (Terekli, 2011). Burada müşahade ettiklerini bir rapor halinde Donanma Komutanlığı'na iletmiş lerdir. Bu raporda kısaca şu bilgiler yer almaktadır: “Gelibolu'da mevcut binaların tamamına yakını tamamen ya da kısmen yıkılmış, Liman Dairesi de oturulamayacak bir hale gelmiştir. Askerin ve halkın un ihtiyacını karşılayan 2 buharlı değirmenin bacaları ve bazı iç kısımları yıkıldığından ve kullanılamayacak bir halde olduğundan hızlı bir şekilde İstanbul'dan un gönderilmediği taktirde askerin 4 günlük, vatandaşların ise daha az süre yetecek unlarının kaldığını bildirmiştir. Gelibolu'da askeriye den bir ve vatandaşlardan 3-4 yaralı, askeriye den 3 ve vatandaşlardan da 3 kişi olmak üzere 6 ölü bulunmaktadır. Ayrıca, Gelibolu Feneri, vazifesini yapamayacak derecede harap olmuştur. Bolayır'daki asker kışlasının tamamen ve zabitanın da kısmen yıkılmış ve bu esnada 3 zabıta ile 9 asker hafif şekilde yaralanmıştır. Ayrıca Kavaklı suyu üzerindeki askeriye nin hareketi için çok mühim olan, Karkadim Köprüsü de tamamen yıkılmıştır.”

Gelibolu'ya depremden sonra ulaşan yetkililerin bu ilk izlenimleri yapmış olduğumuz araştırmada oldukça önemli ışık tutmuştur. Diğer yandan bir başka durum ise, depremin ilk günü yetkililerin bölgeye ulaşabilmiş olmasıdır. Bu durum aynı zamanda afetin boyutu hakkında daha ilk günden sağlıklı bilgi akışını sağlamış, özellikle başta gıda maddeleri ve gerekli alet ve edevatla sağlık ekiplerinin bir an önce depremzedelere ulaşmasını kolaylaştırmıştır.

Buradaki bilgilerle tezat diyebileceğimiz bir haberi bölgedeki hususi muhabirine dayandırarak veren İkdam Gazetesi'nde yer almıştır (Terekli, 2011). Bu habere göre, “Gelibolu'daki binaların 3/4'ünün hasar aldığı, Mutasarrıf'ın ahlaklı ve terbiyeli bir

kişi olmasına rağmen olayı idare edecek yetisinin olmadığını, depremden 5-6 gün geçmesine rağmen hükümetin hiçbir yardımda bulunmadığını, civar yerleşim yerlerinde yapılanların %5'i bile Gelibolu'ya yapılırdı orada yaşayan afetzedelerin teselli olacağını aktarmıştır. Bugün Gelibolu'da kaç ev var, kaç evin yıkıldığı ne kadar yaralı var ne kadar hayatını kaybeden var hükümetin haberinin olmadığını bildirmiştir. Kavaklı'dan Mehmet Efendi'nin tedavi edileceği düşüncesiyle Gelibolu'ya getirildiğini ancak burada tedavi edilmediğinden başı başı bir harmanda hayatını kaybettiğini aktarmış, nedenini bilmediği bir durumdan dolayı belediye doktoru şehri terk ederek bir başa yerleştiğini ve 3 gün sonra tekrar döndüğünü aktarmıştır. Söz konusu doktorun kimseye yardımcı olmadığı halde belediye neden ona 1000 kuruş maaş verdiğini de sorgulamaktadır. İstanbul'dan gönderilen çadırların afetzede vatandaşlara dağıtılmayıp devlet görevlilerine ve ailelerine verildiğini, Reif binbaşısı depoda yüzün üzerinde çadır olmasına rağmen afetzedelerin defaatle çadır talep ettiği halde çadırları afetzedelere vermediğini, gelen ekmeklerin bir tanesinin bile vatandaşlara dağıtılmadığını, memurlara verildiğini belirtmiştir.” Yukarıda ifade edildiği üzere, deprem sabahı Mutasarrıf ve İzmit Redif kumandanı yanlarında bir doktor olduğu halde Gelibolu'ya gelerek yaralılara müdahale etmeye başlamışlardır. Felaketin merkezi olan Şarköy ve Mürefte'ye ağırlık verildiğinden sağlık ekiplerinin buraya ulaşması biraz zaman almış olabilir. Ayrıca Mürefte'de olduğu gibi buradaki belediye tabibinin de gerek korku gerekse liyakatli olmaması ve vazifeden kaçması da yaralılara tam anlamıyla müdahalede geç kalınmış olmalıdır. Fakat çadır ve ekmek dağıtımında her ne kadar memurların kollarını kullanmış olması ihtimal dâhilinde olsa da ahaliye bir tanesinin bile tesadüf etmediğini kabul etmek mümkün değildir. Yine ifade ettiğim gibi bu felaketin ilk gününden itibaren görevliler bölgeye ulaşabilmiş ve çalışmalarını koordine etmeye çalışmışlardır.

Baraka sorunu bölgenin tamamında büyük bir sorun olmaya devam ediyordu. Bu felaket özellikle fakir köylüyü etkilediğinden, mahsulâtına gelebilecek herhangi bir zarar burada ifade edildiği gibi telafi edilemez zararlara sebebiyet vereceği de açıktır.

Redif kumandanının yukarıda belirttiği ilk gözlemleri tabii olarak oldukça yüzeysel olmuştur. İlk günlerde tahribatın boyutu, ölü ve yaralı sayılarının tam olarak bilinmemesi gayet normaldir. Bu nedenle bölgedeki araştırmalarından dolayı Dr. Sadi'nin verilerine başvuracağız. Sadi (1912)'nin Marmara Havzası'nın 26-27

Temmuz Hareket-i arzı adlı esrinde Gelibolu ve çevresinin yaşamış olduğu felaket şu şekilde ifade edilmiştir:

Tablo 4.6. Sadi (1912)'nin Gelibolu ile ilgili verdiği bilgiler

Köyler	Toplam Hane Miktarı	Toplam Nüfus	Ölenler	Yaralıları	Yıkılan Haneler
Gelibolu	2344	13127	5	16	802
Cedid	592	2604	8	21	252
Fındıklı	466	1914	-	20	92
Kavaklı	42	214	-	-	14
Cevizli	35	160	-	3	31
Bayır	340	1609	1	8	307
Galata	288	1287	-	-	7
Cumalı	29	120	2	3	27
Burhanlı	45	217	-	3	47
Pazarlı	36	150	-	4	38
Tifur	359	1490	-	-	5
Bergos	220	825	-	9	47
Bolayır	467	2113	5	20	257
Eksimil	232	1208	-	22	104
Evreşe	314	1373	1	5	174
Adilhan	84	360	-	1	78
Kavak	147	609	7	4	150
Bayramiç	127	517	-	-	125
Boluca	97	447	-	-	75
Kiliseli	80	356	-	-	72
Şadili	109	447	-	-	51
Çakal	60	311	2	1	45
Kalealtı	29	132	-	-	17
Karaçalı	50	205	2	2	47
Maarız	107	468	-	-	25
Toplam	6699	32263	33	142	2890

Gelibolu'da Hayatını kaybedenler ile yaralı sayısı, hane sayısı ile yıkılan hane sayısı aralarındaki grafikler Şekil 5.5. ve Şekil 5.10.'da gösterilmiştir.

Şekil 5.5. ve 5.10.'daki veriler analiz ettiğimizde evlerin neredeyse yarısının yıkıldığını anlaşılmaktadır. Bu nedenle Gelibolu'da da en büyük sorunu barınmanın oluşturduğu görülmektedir. Depremi vermiş olduğu hasarın büyüklüğüne rağmen ölü ve yaralı sayısının az olması Gelibolu için büyük bir teselli kaynağı olmuştur.

Gelibolu'daki yardımların yetersiz olmasından dolayı, İkdam Gaztesinin yukarıda verdiğimiz haberinde belirtildiği gibi, bazı insanlar dertlerini anlatmak için ya İstanbul'a gitmişler ya da birtakım şikâyet dilekçeleri göndermişlerdir. Bu bilgiden hareketle, Gelibolu'ya bağlı Evreşe Nahiyesi Kavak Köyü Muhtarı, dört azası ile

birlikte imza altına aldıkları bir dilekçeyi 29 Ağustos 1912 tarihinde İstanbul'a göndermiştir (Terekli, 2011).

Bu dilekçede belirtilen hususların da yukarıda ifade edilenlerle aynı minvalde olduğu anlaşılmaktadır. Burada yazılanlara kısaca bakacak olursak; “

Bu sene meydana gelen dolu yağışından mahsullerinin tamamen denebilecek derecede hasara uğradığını, ayrıca 17 gün önce olan depremde 147 haneden oluşan köylerinin, hane, samanlık ve hayvan damları tamamen yıkıldığını, bazılarının enkaz altında kalarak hayatlarını kaybettiğini ifade etmiştir. Her sene vergisini veren tarım ile geçimini sağlayan köy halkı olarak, hayatlarının kurtarılmasına ihtiyaç duyduklarını, kendilerine yardımda bulunmanın hem insanlık adına hemde hükümetin görevleri arasında olduğunu bildirmişlerdir. Orada yaşayan vatandaşların evsiz kaldığını, Kanun çerçevesinde Meclisin ilk görüşmelerinde onaylanmak üzere 147'nin üzerinde yıkılan evlerin inşası için 3000 liralık ödeneğin köylülere tahsisini talep etmişlerdir.

Deprem yaralarını sarmada karşılaşılan bu zorluklardan başka artçı sarsıntıların devam etmesi de ayrı bir tehlikeyi oluşturuyordu. Nitekim 31 Ağustos 1912 tarihinde gece 01. 30'da 4 defa yeni bir deprem olmuştur. Bu depremlerden; birincisi hafif ve 16 saniye, ikincisi 4 saniye, üçüncüsü 15 saniye, dördüncüsü 70 saniye ve hayli şiddetli olmuşsa da 9 Ağustos depreminin ancak 1/3'ü kadardır (Terekli, 2011). Bu deprem de Gelibolu'da ciddi hasarlar meydana getirmiştir. Rum Kilisesi yıkılmış, iki kişi enkaz altında kalarak ölmüştür. Ayrıca Musevi mahallesinde 4 ev yıkılmış, Ermeni ve Müslüman mahallelerinde cüzi surette hasar olmuştur (Terekli, 2011).

4.5.4. Deprem Çanakkale'deki etkileri

Çanakkale Mutasarrıfı Rüşdü Beyin, depremin sabahında yani 9 Ağustos Cuma günü, İçişleri Bakanlığı'na çektiği telgraftaki ifadesine göre; “Cuma gece yarısı saat 03.15'te meydana gelen şiddetli deprem sonucunda bazı cami minareleri ve kargir binalardan bir kısmı yıkıldığı, yıkılmayanların ise az çok zarar gördüğünü ifade etmiş, Hükümet konağı dahi depremden onarılamayacak şekilde hasar gördüğünü, enkaz altında kalan bir kadın ile 2 çocuğun vefat ettiğini ve 8 kişinin de yaralı olarak kurtarıldığını ifade etmiştir. (Terekli, 2011).”

Çanakkale'nin çevresi ile haberleşme sağlanamadığından bilgi alınamamıştır. Fakat oraların da bu şiddetli depremden etkilenmemesi söz konusu değildir. Ezine, İvalcık

ve Bayramiç Kazalarında da deprem hissedilmiş fakat fazla bir hasar oluşmamıştır (Terekli, 2011).

Çanakkale ve çevresinde Mürefte-Şarköy kadar olmasa da depremin olumsuz etkileri görülmüştür. Özellikle kıyı şeridi bu etkiyi daha fazla hissetmiştir. Yine de Marmara Denizi'nin güneyinde yer alan Çanakkale, kuzeydeki Gelibolu kadar depremden çok fazla etkilenmemiştir. Depremin şiddetine rağmen sarsıntıyı özellikle merkezde az hasarla atlatan Çanakkale, Mürefte ve Şarköy ile Gelibolu'ya yapılacak yardımlarda etkili olmuştur. Bu maksatla İçişleri Bakanlığı, Çanakkale Mutasarrıfından, depremin ilk günü olan Cuma günü bölgeye hareket eden Edirne Valisi'ne yardımda bulunmasını istemiştir (Terekli, 2011).

Mürefte ve Şarköy depremzedelerinin ihtiyaçların en başında su sorunu geliyordu. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi deprem bölgesi yerle bir olduğu için altyapı tamamen kullanılamaz hale gelmiştir. Su borularının tamiri uzun zaman alacağından depremzedelerin su ihtiyacının karşılanması gerekiyordu. Ayrıca depremin şiddetiyle birçok su kaynağı da kurumuştur (Terekli, 2011). İlk olarak, çevre bölgelerden romörkörlerle suyun taşınması en akıllı yol olduğu için buna başvurulmuştur.

Bu maksatla Çanakkale'den Donanma Komutanlığı Çanakkalede'ki Donanma-yı Hümayun Kumandanlığı'na ait olan Mecidiye Kurovazörü'nün arkasına bağlanan 30 tonluk döye ile 12 Ağustos'ta bölgeye gönderilmiştir. Saat 16. 00'da yola çıkan bu Kurovazörde deniz suyunu içilebilecek suya çeviren bir de imbik bulunmaktaydı (Terekli, 2011). Bundan başka İçişleri Bakanlığı tarafından 13 Ağustos'ta İstanbul'dan gönderilen Bezmialem Vapuru ile de bir su tasfiye makinesi göndermiştir. Nezaret, bu sayede deniz suyunun içilecek hale getirilmesinden sonra suyun vapurdan sahile taşınması için de Tekirdağ'ında bulunan iki istimbotun gönderilmesi için Savunma Bakanlığı'ndan istekte bulunmuştur (Terekli, 2011).

Depremin Çanakkale'ye verdiği hasarlarla ilgi bilgi vermek gerekirse; İkdam Gazetesi'nin, Levant Herald Gazetesi'ne bölgeden gönderilen bir mektuptan yaptığı alıntıya göre (Terekli, 2011); "Sahil kenarındaki binaların denize bakan tarafları tamamen yıkılmış, arka tarafları yıkılmamıştır. Bazılarının ise dört duvarı ayakta kalmış bu görüntü ile sanki yanmış gibi görünmektedirler. İran ve Avusturya Konsoloslukları ile sıhhiye doktorunun evleri yıkılmıştır. İngiltere Konsoloslugu da hayli zarar görmüş, ayrıca bir cami ile bir Rum kilisesi de yıkılmıştır. İngiltere ve

Avusturya Konsolosluğu arasında sıcak su çıkmış ve bir müddet sonra kaybolmuştur. Enkaz altında dört kişi kalmış, ayrıca oldukça fazla sayıda yaralı vardır. Deprem denizde de hissedilmiş, birçok gemi şiddetle sarsılmıştır.”

İkdam aynı sayısında Levant Herald’dan başka Rum Amir Velipatos Gazetesi’nden de alıntı yapmıştır. Rum Gazetesi de deprem sabahı Çanakkale’den geçen Neva Gemisi kaptanın görüşlerine yer vermiştir. Bu bilgilerin Levant Herald’taki bilgilerle benzer olduğu görülmektedir. Farklı olarak Rus Konsolosluğu ile Saat Kulesi’nin de yıkıldığı, Rus Konsolosluğu’ndaki başkâtibin ağır yaralandığı ayrıca her depremde gizemli olarak sürekli karşımıza çıkan ve yukarıda da belirttiğimiz sıcak su kaynaklarının bir değil birçok yerde görüldüğünden bahsedilmiştir (Terekli, 2011).

Bu bilgilerden başka, Çanakkale Belediye Başkanlığı da gazetelere bir metin gönderilerek depremin etkileri hakkında bilgi vermiştir (Terekli, 2011). Gazetelere yansıyan bu bilgilere göre; “Ahşap binaların ikamet edilemeyecek derecede olduğu, kargir binaların ise tamamen yıkıldığını bildirilmiştir. Saat Kulesi’nin hafif derecede zarar gördüğü ve yine sıcak suların açılan yarıklardan dışarı çıktığı ifade edilerek zararın 100 bin lira olduğunun tahmin edildiği belirtilmiştir. Askeriyeden yeteri kadar çadır alınarak açıkta olanlar yerleştirilmiştir. 2’si çocuk ve biri kadın olmak üzere 3 kişi hayatını kaybetmiş, 4 kişi de yaralanmıştır. Felaketi müteakip Donanma-yı Hümayun’dan bir sağlık ekibi ve cerrahlar hemen gelerek yaralılara müdahale etmişlerdir. Aynı şekilde Topçu askerleri de yardımda bulunmuşlardır. Asakir-i Bahriye ve Berriye’nin göstermiş olduğu yakınlık ve insanlık karşısında Vatandaşların askere beslemiş olduğu sevgi muhabbet ve minnet bir kat daha artmış hep bir ağızdan, “yaşasın şevketlü padişahımız, sağ olsun askerlerimiz”sadaları yankılanmıştır. ”

Gelibolu Mutasarrıfının tutumunun eleştirilmesi gibi, burada da kaymakam ve mutasarrıfın halkın eleştirilerine maruz kaldığını görmekteyiz. Nitekim Çardak Nahiyesi imamı Ethem, 17 Ağustos’a İçişleri Bakanlığı’na çektiği telgrafta kaymakamla mutasarrıfın ilgisizliğini şikâyet etmiştir. Ayrıca, Çardak Nahiyesi’nde bulunan 400 haneden 50’si hariç diğerlerinin kısmen veya tamamen yıkıldığını, nüfus olarak zayıf olmadığını belirterek ekserisi fakir ve askerde bulunan halktan açıkta kalan ve yiyecek sıkıntısı çekenlere gerekli yardımın ulaştırılmasını istemiştir (Terekli, 2011).

Depremde Kilitbahir de etkilenmiştir. 300 haneli bu köyde evlerden 200'ü oturulamayacak hale gelmiştir. Meydandaki camiler harap olmuş, minareleri yıkılmıştır. Üç kişi de yaralanmıştır (Terekli, 2011).

4.5.5. Depremin Tekirdağ'ındaki etkileri

Edirne Valisi Halil Bey'in, depremin hemen akabinde deprem bölgesine gelerek hasarı ve yapılacak yardımları yerinde görmek istediğini belirtmiştir. Bu nedenle ilk olarak geldiği yerlerin başında Tekirdağ gelmektedir. 11 Ağustos'da Tekirdağ'a gelen Halil Bey, buradaki ilk gözlemlerini İçişleri Bakanlığı'na bildirmiştir. Buradaki tespitleri şu şekilde özetleyebiliriz (Terekli, 2011); "Tekirdağ ve buraya bağlı yerlerde yapılan inceleme sonucunda Tekirdağ kasabasında bir cami tamamen, bir başka cami kısmen, bir okul ve kilise kısmen, 14 ev ve 4 mağaza ve 6 dükkân ile saat kulesi tamamen, 79 ev, 4 mağaza, 3 fırın, 4 çeşme, 2 han kısmen yıkılmıştır. Ahaliden 19 kişi enkaz altında kalmış, bunlardan biri hayatını kaybetmiş ve 18'i yaralı olarak kurtarılmıştır. Ayrıca 8 hayvan da telef olmuştur. Merkez livaya bağlı Âşıklar Karyesi'nde bulunan 1200 haneden 800'ü tamamen, 400'ü kısmen yıkılmış, Karyede enkaz altında kalan 400 kişiden 100 kişi ölmüş, 300'ü ise yaralı olarak enkazdan çıkarılmıştır. 25 hayvan da telef olmuştur. Kumbağ Karyesi'nde 15 hanenin tamamen ve 300 hanenin kısmen yıkıldığı, bir kişinin öldüğü, 6 kişinin yaralı olduğu; Naib Karyesi'nin 200 haneden 100'ü tamamen, diğer 100'ü ise kısmen yıkılmış, 20 kişi de yaralanmıştır.

İnecik Karyesi'nde 4 hane tamamen, 120 hane kısmen yıkılmış, nüfusça zayıf olmamıştır. Simisli Karyesi'nde 500 haneden 100'ü tamamen, 400'ü kısmen yıkılmış, 5 kişi hayatını kaybetmiş, 2 kişi de yaralanmıştır. Maslakra Kasabası'nın binalarının % 40'ı hasar görmüş, 3 kişi hayatını kaybetmiştir."

Depremin verdiği hasarın, bu ilk tespiti dahi dehşet vericidir. Fakat Valilinin bildirdiğine göre, afetzedelere mahalli makamlarca gerekli yardımlar ulaştırılamamıştır. Bu duruma özellikle İçişleri Bakanlığı'nca iki ay süreyle başka bir yere görevlendirilen Mutasarrıfın burada olmaması ve Mutasarrıflık vekâleti görevini yerine getiren Tahrirat Müdürü'nün ise, yalnızca merkeze ait tahsisat ve muamelat ile meşgul olmasından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Bunun üzerine Liva Jandarma Tabur Komutanı, mahallinden ve açık ücret karşılığında tedarik edilen 3 tabib ve gerekli ilaçlarla beraber yukarıda ifade edilen karyelere yardıma gitmiştir.

Ayrıca Vali Halil Bey de civardaki Redif depolarından yeteri kadar çadırın Tekirdağ'a ulaştırılması için Jandarma Kumandanlığı'ndan istekte bulunmuştur. Buna ilaveten hasarın fazlalığı dolayısıyla şimdilik 50 bin kuruşun da acilen gönderilmesini istemiştir. Vali'nin bu isteği, İçişleri Bakanlığı tarafından Maliye Bakanlığı'na bildirilmek üzere Sadarete iletilmiştir (Terekli, 2011).

Telgrafhanenin de zarar görmesinden dolayı, İstanbul, Edirne ve çevre köylerle haberleşme sağlanamamıştır. Memurlar ise çadır altında vazife görmeye çalışmışlardır (Terekli, 2011).

4.5.6. Deprem'in İstanbul'daki etkileri

İstanbul 9 Ağustos'ta meydana gelen depremin merkez üssü olmasa da deprem bölgesine yakın olması dolayısıyla bazı binalarda hasarlar oluşmuştur. Bazı hasarlı binalar da artçı sarsıntılardan etkilenmiştir. Tanin Gazetesi depremin İstanbul'daki oluşumunu "Gece saat 11. 00'de hafif hafif esmeye başlayan rüzgâr, 01. 00'e doğru fırtına şeklini almış ve denizin üstünü örten kesif ve ince sisi dağıtmaya başlamıştı. Bundan önce ise boğucu bir hararet var idi. Saatler 03.30'u gösterdiği sıralarda başlayan deprem yaklaşık 40-50 saniye kadar sürmüştü (Terekli, 2011)."

İkdam Gazetesi'nin verdiği bilgilere bakacak olursak (Terekli, 2011); "İstanbul'da deprem gecesi artçı sarsıntılar hissedilmemiş fakat depremden bir gün sonra cumartesi günü yaklaşık saat 11. 21'de gerçekleşen ve 2-3 saniye süren bir artçı sarsıntı olmuştur. Bu sarsıntı da Edirnekapı'da bir bakkal dükkânı çökmüş, etraftan gelenler tarafından yıkıntılar arasında bulunan bakkal kurtarılarak Guraba-i Müslimin Hastanesi'ne kaldırılmıştır. Saraçhane'de iki dükkân yıkılmış, üç dükkân da önemli derecede harap olmuştur. Halkalı Ziraat Mektebi'nin duvarları birkaç yerinden çatlamıştır. Defter-i Hakani Encümen Dairesi'nde duvarlar çatlamıştır. Kazlıçeşme'de iki debbahane yıkılmış, ayrıca değişik semtlerde birçok hanenin bacaları yıkılmış ve duvarlarda çatlaklar oluşmuştur. Cumartesi günü bu ilk artçı depremden sonra, 11. 47'de 1-2 saniye süren ikinci bir artçı deprem olmuş bu depremden kayda değer bir maddi hasar meydana gelmemiştir. Yine aynı gün 14. 05'te gerçekleşen başka bir artçı depremden ise, İstanbul Belediye Başkanlığı binasının bazı yerleri yıkılmıştır. Bu depremden sonra, Jandarma Dairesi'nin bütün duvarlarında çatlaklar oluşmuştur. Dolmabahçe Sarayı'nın bazı avize ve kandilleri yere düşmüştür. Maliye Bakanlığı'nın bazı duvarları oldukça, bazı duvarları ise hafif hasar görmüştür. Bunun üzerine daire müdürü İsmail Bey başkanlığında oluşturulan bir heyet hasar tespit çalışmaları

başlatmış, ayrıca oluşturulan teknik ekibin binada çalışmalar yapmış ve oluşan yarıkların önceki depremlerden kaldığı bu son depremle birlikte de genişlediği sonucuna ulaşmıştır. Savunma Bakanlığı'nda da hasar tespit çalışmaları için bir heyet oluşturulmuş, burada da birçok duvarda hasar olduğu gözlemlenmiştir. Diğer Bakanlıkların da duvarlarında hasarlar oluşmuştur (Terekli, 2011).”

Beyazıt Yangın Kulesinin bazı kısımları yıkıldığından kule, kullanılamaz hale gelmiştir. Fatih Camisi'nin yanında bulunan Tabhane Medresesi'nde de ciddi sayılabilecek derecede hasar oluşmuştur (Terekli, 2011).

İstanbul'daki hasarlarla ilgili bu ilk tespitler bu şekilde sıralanmıştır. Fakat Marmara Bölgesi artçı şokları yaşamaya devam etmiştir. Cumartesi günü gerçekleşen üç artçı depremden sonra pazar günü de sabah saat dokuz sıralarında hafif bir deprem daha olmuştur. Bu son depremlerden sonra Posta, Telgraf ve Telefon Dairesinin hasarının tespit edilmesi için İstanbul Belediye Başkanlığından mühendis talep edilmiştir. Ayrıca Maliye Bakanlığı'ndaki hasarı tespit etmek üzere oluşturulan komisyon, ikinci defa keşif yapmış ve oluşan çatlakları kapatmak ve tamir etmek için 1000 liraya ihtiyaç olacağını tespit etmiştir (Terekli, 2011).

İstanbul'daki müessesat-ı hayriyenin depremden ne oranda etkilendiğini tespit etmek ve yapılacak tespitlere göre icap edenleri yapmak üzere Evkaf Nezareti İnşaat ve Tamirat İdare-i Umumiyesi ile İstanbul Evkaf İdaresi'ndeki fen memurlarından bir heyet oluşturulmuştur. Bu heyet çalışmalarına 27 Ağustos 1912 Salı günü başlamaları ve araştırmaları sonunda hazırlayacakları raporun da Evkaf Nezareti'ne sunulması kararlaştırılmıştır (Terekli, 2011).

Belirlenen bu teknik ekipten beş komisyon oluşturulmuş ve bu komisyonların İstanbul'un değişik bölgelerine dağılarak tespitlerini yapmaları amaçlanmıştır.

Deprem İstanbul yakınlarındaki Çatalca'da da hissedilmiştir. Çatalca Mutasarrıfı Mahmut Bey'in ifadesi ile vasatı saat 03. 40'ta olmuş ve 50-60 saniye sürmüştür. Bazı binaların duvar ve bacaları yıkılmış, bir bakkal dükkânında yere düşen kibritlerin ateş alması sonucu çıkan yangın büyümeden söndürülmüştür. Büyükçekmece üzerindeki köprüde ulaşımı aksatmayacak derecede yarık oluşmuştur (Terekli, 2011).

4.5.7. Deprem'in Ege Denizindeki adalara etkisi

Deprem Ege Denizi'nde bulunan Limni Adası'nda da hasara sebebiyet vermişti. Mutasarrıf Vekili Hüseyin'in 12 Ağustos tarihli telgrafında bildirdiğine göre (Terekli,

2011); “İşkent Nahiyesi’nde 30 hane ve 3 yel değirmeni tamamen yıkılmış, 200 hane de kısmen hasar görmüştür. Bir kişi vefat etmiş ve üç kişide yaralanmıştır. Bu nahiyeye bağlı Burgaz İskeleyi’nde bulunan binaların tamamına yakını hasar görmüş, merkez kaza olan Penaya’da binaların büyük bir kısmı hasar almış ve hükümet konağı oturulamayacak bir hale gelmiştir. Burada nüfusça zayıftır. Açıkta kalan vatandaşların kalması için 100 çadır Çanakkale Ordu Kumandanlığı’ndan istenmiştir. Bu talep üzerine komutanlık, mevsimin uygun olmasından dolayı askerin dışarıda çadırlarda kaldığını bu yüzden çadır verilemeyeceğini belirtip, ihtiyaç duyulan bu 100 çadırın Dersaadet Askeri Divanı’ndan istenmesini tavsiye etmiştir.”

İmroz Kaymakamının verdiği bilgilere göre ise, İmroz’a Bağlı Ağrıdy Köyü’nde 250 hane tamamen yıkılmış ve dokuz kişi yaralanmıştır. İlki Köyü ise, tamamen harap olmuştur. Bu konulara dikkatleri çeken Kaymakam, bütün ada halkı için 500 çadıra ihtiyaç duyulduğunu bildirmiştir (Terekli, 2011).

İmroz Kaymakamının depremin ilk günlerinde verdiği bu bilgilere ilaveten, depremin yol açtığı hasarın ulaştığı noktayı ifade eden bilgiler daha sonraki günlerde basında yer almıştır. Bu yeni bilgiler ışığında İmroz Adası’ndaki felaketin boyutu şu şekilde ortaya çıkmıştır (Terekli, 2011); “Adanın ortasında yer, bir karış çatlama ve bu çatlaklardan sular çıkmıştır. Daha önce kuruyan bazı sular ise akmaya başlamıştır. Ağrıdy Karyesi merkezindeki 280 hane tamamen yıkılmış, kurtulan üç hane ise harap bir haldedir. 6 kişi de yaralanmıştır. Eşkizip Karyesi’nde 550 haneden ancak 40 tanesi kurtulmuş, 6 kişi yaralanmış ve bir kişi de vefat etmiştir. Pinaya da, 480 hanenin 250’si kurtulmuş, hükümet konağı ile telgrafhane tamamen yıkılmıştır. İlki Karyesi’nde 170 haneden 13’ü yıkılmış ve bir kadın yaralanmıştır. Kastro Karyesi’nde, 50 haneden 15’i tamamen, 35’i oturulamayacak derecede yıkılmıştır. Ayatodori Köyü’nde, 200 haneden 10’u yıkılmış, diğerleri ağır hasar almıştır.”

Anlaşılabileceği üzere Ege denizinde bulunan adalaradaki çok fazla ev tahrip olmuş, diğer bölgelerde olduğu gibi adalarda bulunan afetzedelerinin de çadır ihtiyacını karşılamada büyük zorluklar çekilmiştir. Ama Limni ve İmroz adasından gelen bu bilgiler ışığında tahribatın oldukça fazla olduğu görülünce Kızılay’dan bölgeye bir sağlık ekibi göndermesi istenmiştir. Kızılay’da Doktor Mahir Bey’in başkanlığında 13 kişiden oluşan bir sağlık ekibi kurarak, yardım malzemeleri, tıbbi araç ve gereçle birlikte sağlık ekibini İtali Vapuru ile 17 Ağustos 1912 tarihinde bölgeye göndermiştir (Terekli, 2011). Bu heyet beraberinde tıbbi malzemelerin yanında, 450 okka ekmek,

10 uval un, 500 kıyye peksimat, 6 kazevi piriç, 1 uval Őeker, 4 teneke petrol de götürmüŐ ve ada halkının ihtiyaçları için kurulan komisyona teslim etmiştir (Terekli, 2011).

Gönderilen bu heyet, yukarıda belirttiğimiz 13 yaralıyı tedavi etmiş (Terekli, 2011), Adada sağlık açısından daha ihtiyaç olmadığından, bir günlük çalışmanın ardından halkın ve devlet görevlilerinin Őükran ifadeleri ile Limni'den ayrılmıştır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

5.1. 1912 Mürefte Şarköy Depreminin Afet Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi

5.1.1. Günümüzde afet yönetimi

Afet, insan toplumunun maruz kaldığı istisnai ve sıra dışı bir gerilim ve sosyoekonomik hayatta bir kesintidir, bir krizdir (Smith and Petley 2009). Dünya'nın oluşumundan bu yana birçok yerde ve şekilde afet meydana gelmiştir. Deprem, sel, çığ, fırtına, yangın, orman yangını, kuraklık, erezyon, vb. gibi doğa olayları şeklinde birdenbire oluşan ya da zamanla meydana gelen afetler olduğu gibi sanayi kazaları, tehlikeli maddeler, gemi ve uçak kazası, terör, COVID19, kuş gribi, SARS, vb. gibi insan eliyle kaza ya da ihmal sonucu meydana gelen afetlerle karşı karşıya gelinmektedir. Her yıl milyonlarca insan afetlerle ve afetlerin birçok kötü sonuçlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Böylece dünyanın farklı bölgelerinde farklı afetler meydana gelerek insan hayatını olumsuz etkiler. Bunlar büyük yıkıma ve acıya sebep olurken aynı zamanda ulusal ekonomileri de kötü bir şekilde etkilerler (Smith and Petley, 2009).

Türkiye'nin farklı bölgelerinde farklı iklim koşulları hâkim olduğu için değişik bölgelerimizde sel, kuraklık, deprem, toprak kayması, gibi doğal afetler meydana gelmektedir. Ayrıca artan sanayileşme ile oluşan teknolojik kazalar ve coğrafik konum ile ilişkili düzensiz göç ve terör gibi insan kaynaklı afetler de söz konusudur. Yakın geçmişe kadar Türkiye'de afetlere bakış açısı çoğunlukla afetin meydana geldiğinde neden oldukları krizi yönetebilme şeklindeydi. Bununla birlikte afet zararlarını etkin bir şekilde azaltmak afet öncesi yapılacak faaliyetlerle bağlantılıdır. Bu faaliyetlerin ifası "risk yönetimi" olarak bilinir. 5902 sayılı kanunla Afet ve Acil Durum Başkanlığı'nın (AFAD, 2009) kurulmasıyla afet öncesi faaliyetlerin vurgulandığı "Bütünleşik Afet Yönetim Sistemi" Türkiye'de uygulanmaya geçmiştir (AFAD, 2019-2023 Stratejik Plan).

5.1.2. Bütünleşik afet yönetimi

“Bütünleşik Afet Yönetim Sistemi”, afetlerle baş edebilen bir toplum oluşturmak için tüm tehlikeleri dikkate alan, afet yönetiminin zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarında yapılması gereken çalışmalar ve alınması gereken önlemleri, toplumun tüm güç ve kaynaklarını kullanarak gerçekleştirebilen bir yönetim sürecidir (AFAD afet yönetimi terimleri sözlüğü). Bir zaman döngüsü olarak ele alınabilecek bu süreç Şekil 5.1’de resmedilmiştir.

Afet yönetimi her safhada yapılması gereken faaliyetlerin planlanması için toplumun tüm kuruluşlarıyla kaynaklarının ortak amaç doğrultusunda kullanılmasını gerektiren kapsamlı bir yönetimdir. Çeşitli bilgiye sahip olan insanların ve farklı kuruluşların bir arada çalışması ile etkin bir afet yönetimi ortaya çıkarılabilmesi mümkündür (FEMA, 2002).

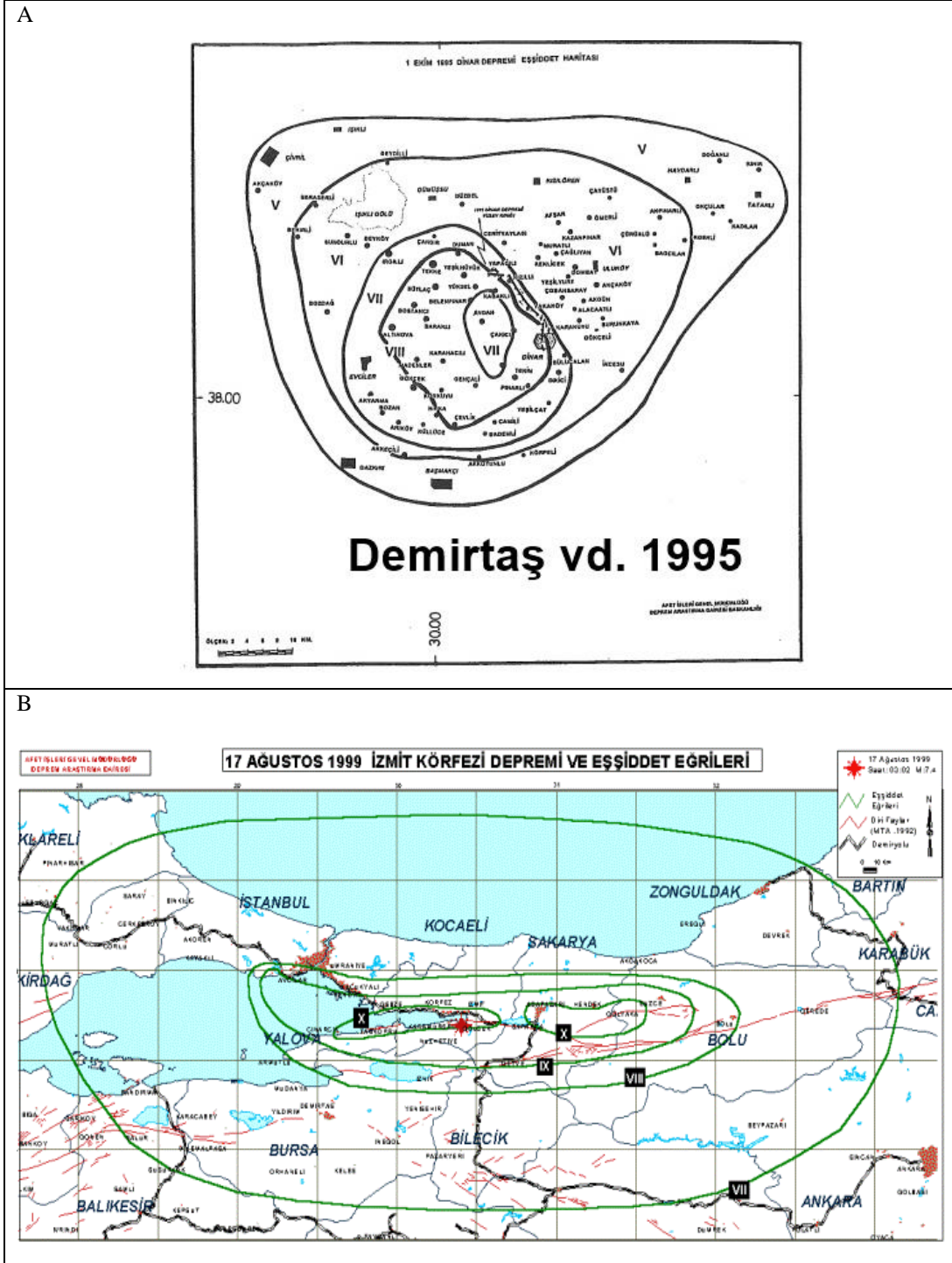
Şekil 5.1. Bütünleşik Afet Yönetimi Döngüsü (MEDAK)

Afet yönetiminin temel hedefleri, can ve mal kayıplarına neden olacak risklerin etkisini en düşük seviyeye indirmek, afetten birinci derecede zarar gören insanları kurtarmak, kültürel ve doğal çevre varlıklarını korumak, afet sonrasında toplumsal yaşamı en kısa sürede olağan döngüsüne kavuşturmak, sürdürülebilir kalkınmayı, hizmetlerin devamını ve üretimin sürekliliğini sağlamaktır (Alahi, 2018).

Günümüz Afet Yönetiminde süreç risk yönetimi ve kriz yönetimi olarak iki bölüme ayrılmıştır. Risk yönetimi afet meydana gelmeden önce mevcut durumu korumaya yönelik zarar azaltma, hazırlık ve erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesine yönelik yapılan çalışmalardır. Kriz yönetimi ise afet meydana geldikten sonra düzeltmeye yönelik etki analizi, müdahale, iyileştirme ve yeniden yapılandırma gibi mevcut duruma hızlı bir şekilde tekrar dönmeye yönelik çalışmalardır.

5.2.1912 Mürefte Şarköy Depreminin Afet Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi

9 Ağustos 1912 Şarköy-Mürefte depremi, Perşembeyi Cumaya bağlayan gece saat 01. 29'da gerçekleşmiştir. Başta Şarköy, Mürefte, Tekirdağ, Çanakkale, Gelibolu, İstanbul, Çorlu, Çatalca, Limni Adası olmak üzere, Balıkesir, İzmir, Kocaeli, Romanya, Yunanistan ve Fransa'ya kadar çok geniş bir alanda etkisi hissedilmiştir (Ambraseys ve Finkel 1987; Altınok vd., 2003). KAFZ'nun Ganos Fay'ı olarak adlandırılan kesiminde oluşan bu deprem meydana geldiği zamanın en büyük depremlerinden biri olarak kayıtlara geçmiştir. En büyük yıkım ve can kayıpları Mürefte, Şarköy, Gelibolu, Tekirdağ ve Çanakkale gibi kırılan fay boyunca ve yakında konumlanmış yerleşimlerde gerçekleşmiştir. Bu durum faya yakın yerleşimlerin oluşturdukları fiziksel maruziyet ile büyük bir riske sahip olduklarını kanıtlar bir gözlemdir. Ayrıca, kayıplar KAFZ'nun genel faylanma karakteristiği ile uyumludur. Çünkü, KAFZ'nu gibi doğrultu atımlı bir fayda yıkım genellikle fay boyunca ve fayın iki tarafında kabaca simetrik uzanan bir şerit üzerinde gerçekleşir. Bu durum normal faylanma mekanizmasına sahip 1995 Dinar Depremi ile 1912 Mürefte Şarköy depremi ile benzer türde bir faylanma ile oluşan 1999 İzmit depremi Şekil 5.2'deki eşşiddet haritalarını karşılaştırılmasında açıkça görülebilmektedir.

Şekil 5.2. (a) 1995 Dinar Depremi eşşiddet haritası (Demirtaş vd. 1995) ile (b) 1999 İzmit Depremi eşşiddet haritası (AFAD)

Deprem bölgesindeki yapı envanterine bakıldığında evlerin alt katları kargir üst katlarının ise ahşaptan yapıldığı görülmektedir. Depremın gerek birincil tehlikesi yer sarsıntısı gerekse toprak kayması, zemin sıvılaşması gibi ikincil tehlikelerinin etkisiyle yıkımların yanısıra aydınlatma lambalarının da neden olduğu yangınlar çıkmış, ahşap bölümlerde yaşayan onlarca kişi bu yangınlarda hayatını kaybetmiştir.

Osmanlı Devleti'nde Afet yönetimine etki eden teknolojik ve kurumsal gelişme 1868 yılında Rasadhane-i Amire'nin açılması olmuştur (Aydüz, 2001). 1868 yılında Osmanlı Devleti'nin ilk resmi rasathanesi olan Rasadhane-i Amire (Rasathane-i Amire-i Alaimü'l-cev) açılmış ve çalışmalarına başlamıştır. Ancak sözü edilen rasathane, ilk yıllarında meteorolojik değişimleri ve saat ayarları ile ilgili çalışmalar sürdürmüştür; gök cisimlerinin hareketleri, gökyüzü ile ilgili gözlemler ve sismografik işlemler yapmamıştır (Aydüz, 2001). Başlangıçta Posta ve Telgraf Nezareti içinde olan Rasadhane-i Amire, sonra Maarif (Eğitim) ve daha sonra da Nafia Nezâreti (Bayındırlık Bakanlığı) yapısı içinde yer almıştır (Anameriç vd., 2009). Belgelerden elde edilen bilgilerden anlaşıldığı üzere Rasadhane-i Amire 1895 yılından sonra depremlere dair bilgilerin gönderildiği bir kurum olmuştur ki bu tarih 1894 İstanbul depreminin hemen sonrasına rastlar. Adı geçen bu Rasadhane-i Amire ilk çekirdeği olduğu ve zamanla evrildiği günümüzdeki Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü'ne dönüşmüştür. Dolayısıyla, Osmanlı Devleti'nde kısıtlı da olsa deprem tehlikesi izlenmesinin 1912 Mürefte-Şarköy depremi öncesinde başlamış olduğu görülmektedir (Özçep vd. 2000). Bu bağlamda tehlikenin izlenmesinin afet yönetiminin ilk basamağı olduğu hatırlatmakta yarar vardır (Şekil 5.1).

Deprem sonrası haberleşmeyi sağlayacak telgraf hatlarının hasar görmesinden dolayı gerekli yerlere yeterli bilgi akışı sağlanamamıştır. Osmanlı Devleti idarecileri aksaklıklar olmasına rağmen ulaşan bilgiler ışığında afet sürecinin yönetimi için büyük çaba göstermiştir. Bölgedeki yetkililerin afet alanlarını gezerek gördükleri vehameti sınırlı sayıdaki haberleşme araçları ile merkeze bilgi verilmiş ve yardım talebinde bulunulmuştur. Bilgi akışındaki bu aksama afet sonrası kesintisiz bir iletişim sisteminin önemini de göstermektedir. 1939 Erzincan depremi sonrasında da afet bölgesinden bir süre haber alınamamıştır (Dinç, 2016). Ayrıca, 1999 İzmit depreminin hemen sonrasında da afet bölgesi ile iletişim de meydana gelen kopukluk afet sürecinin yönetilmesinde zorluklara neden olmuştur (Özmen, 2000). Bu örnekler nerdeyse bir asır geçmesine rağmen deprem afetlerinin hemen sonrasında halen afet bölgeleri ile iletişim kesikliği olaylarının devam ettiğini göstermelerinin yanısıra gelecekteki benzer büyüklükteki depremlere afet hazırlık çalışmalarında kesintisiz iletişim unsurunun yer alması gerektiğini de önermektedir.

İletişimin sağlanmasından sonra öncelik verilen konu depremedelerin barınması ve beslenme ihtiyaçlarının giderilmesi olmuştur. Deprem ilk gününden itibaren devlet

memurları ve devletin imkanları afet bölgesine gönderilmeye başlansa da yapılan yardımlar ihtiyacı karşılayacak ölçüde olmamıştır. Özellikle depremin etkisiyle ve deprem sonrası çıkan yangınlarda evleri yıkılan vatandaşların barınma sorunu ortaya çıkmıştır. Kalıcı evlerin yapılması istenilmiş ancak yapımın uzun süre alacağı ve devletin bunu karşılamaya bütçesinin yeterli olmadığı için yapılamamıştır. Ayrıca depremin olduğu dönemde alanında yetişmiş yeteri kadar mühendis bulunmadığı da bir diğer unsur olarak göze çarpmaktadır. Bu nedenle devlet imkanlarıyla ilk olarak barınma sorunu çadır kurularak giderilmeye çalışılsada afet bölgesine yeteri kadar çadır ulaştırılamamıştır. Çadır sorununun çözülememesinin başka bir nedeni de devletin Balkan Savaşları başlamasıyla savaşa hazırlık yapması nedeniyle bölgeye çadır gönderememiştir. Bu yaşananlar afete müdahale ve iyileşme-toparlanma evreleri faaliyetlerinin yürütülmesinde zorluklar yaşandığını göstermektedir. Afet hazırlık çalışmaları kapsamında yeterince çadır depolanmasının önemi görülmektedir. Kimi kaynaklara göre savaş da teknolojik afetler içinde yer verildiğinden Balkan Savaşları meselesi birden fazla afete hazır olmanın da düşünülmesi gereken bir olasılık olduğuna işaret etmektedir. Nitekim Bulgarların savaşın başlamasından kısa bir süre sonra afet bölgesini işgal altına almasıyla ve Balkanlardan binlerce Müslüman vatandaşın afet bölgesine sığınmacı olarak sürülmesiyle barınma sorununu kat be kat artırmıştır. Yeteri kadar mühendis bulunmamasının başat kapasitesi (coping capacity) bağlamında değerlendirilebilir (Terekli, 2011). Baş etme kapasitesi veya yeteneği Bir organizasyon veya toplulukta riski veya afetin etkisini azaltacak mevcut tüm güç ve kaynakların bir birleşimidir. Fiziksel, kurumsal, sosyal veya ekonomik anlamların yanında liderlik ve yönetebilme gibi hünerli kişisel veya kolektif sıfatları da içerir (UN-ISDR, 2004). Bu durum yetişmiş personel eksikliğinin incinirliğe nasıl etki ettiğinin de bir göstergesidir.

Depremzedelerin beslenme ihtiyacını karşılaması ise yapılan maddi yardımlar veya hububat yardımları üzerinden giderilmeye çalışılmıştır. Depremden etkilenen binalar arasında un fabrikaları da bulunmaktadır. Bu nedenle ekmek yapımında un tedariği içinde yardım talebinde bulunulmuş çevre vilayetlerden ve İstanbul'dan afet bölgesindeki kazalara vapurlar ile ekmek, un ve peksimet gönderilmiştir. Temel gıdanın yanı sıra altyapı ve su kaynaklarının yok olması sebebiyle de su sıkıntısı çekilmiştir. Su sıkıntısı ise başta römorklar ile taşınarak çözülmeye çalışılmış daha sonrasında ise dönemin donanmasında bulunan askeri bir gemide deniz suyunu

arıtılarak afetzedelerin ihtiyacı giderilmiştir (Sezer, 2019). Bu faaliyetler afete müdahale ya da ulusal afet yardımı bağlamında ele alınabilir. Osmanlı Devleti almış olduğu kararlarla vergi muafiyeti getirerek depremzedelerin ekonomik kaygılarını azaltmayı amaçlamıştır. Bu faaliyetler Osmanlı Devleti'nin kurumsal olarak yaşanan afete kriz yönetimi bağlamında etkin bir tepki geliştirdiği şeklinde yorumlanabilir. Vergi indirimi meselesi doğrudan afet kazancının (Smith ve Petley, 2009) tipik bir örneğidir.

Depremzedelere ekonomik destekte bulunmak amacıyla yardım komisyonları veya yardım amaçlı sosyal organizasyonlar düzenlenmiştir. Edirne Valisi Halil Bey tarafından afetin boyutu ve devletin bütçe durumu göz önünde bulundurularak İlane (Yardım) Komisyonlarını kurdurması afet yönetimi açısından başarılı bir faaliyet olarak değerlendirilebilir.

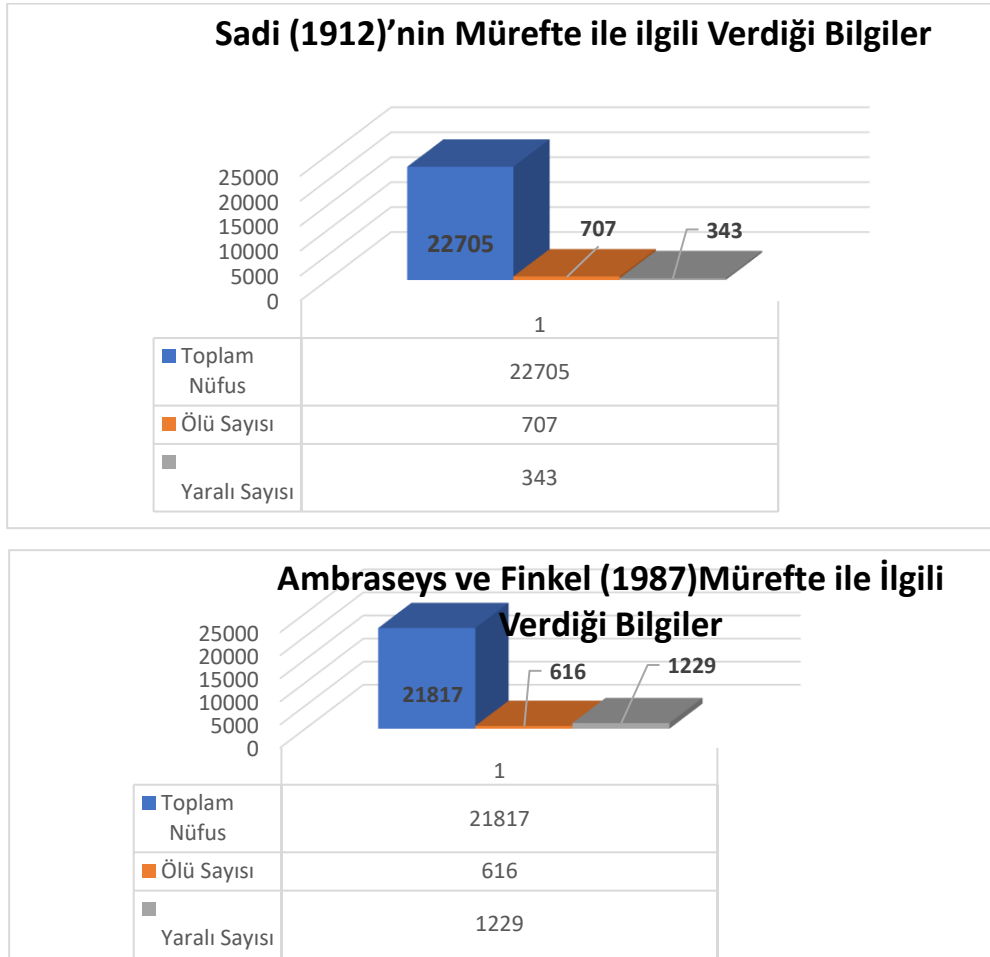
9 Ağustos 1912 de meydana gelen depremde ve sonrasında çıkan yangınlardan yaklaşık olarak 9000 bina hasar görmüştür. Bunların birçoğu ikincil deprem tehlikesi diye adlandırdığımız yangınlardan kaynaklanmıştır (Karacakaya 2000). 1906 yılında meydana gelen San Francisco depreminde de asıl yıkım depremden değilde ikincil afetlerden, yangınlardan meydana geldiği bilinmektedir (Westfall ve Koerper, 2006). Bu nedenle 9 Ağustos 1912 yılında meydana gelen Mürefte Şarköy depremi ile 1906 yılında meydana gelen San Francisco depremi ikincil afetler konusunda benzerlik göstermektedir.

1912 Mürefte Şarköy Depremi ile ilgili günümüzdeki en büyük sorun ayrıntılı bilgi/veri sıkıntısıdır. Balkan Savaşında Bulgarların deprem bölgesini işgal etmesi ve siyasi çekişmelerden dolayı bilim insanlarının bölgeye gidip depremi sosyolojik, sismolojik ve afet yönetimi bakımından inceleyememiş ve yeterince kayıt altına alınamamıştır. Bu nedenle o döneme ait yazılı tek eser olan Sadi (1912)'nin ön plana çıktığı görülmektedir. Nitekim bu tez çalışmasında çokça yararlanılan Terekli (2011) çalışması Sadi (1912) eserinden faydalanmıştır. Ayrıca Terekli (2011) çalışması geniş bir T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (Eski adıyla Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)) belgeleri taramasında ve dönemin günlük gazetelerinden de yararlanmıştır. Bu bağlamda Sadi (1912)'nin çalışmasının Osmanlıca olduğu, Gurulkan (2000) tarafından günümüz Türkçesine çevrildiği ve bu çalışmada Terekli (2011)'de tarafından yararlanıldığı hatırlatılmalıdır.

Ambraseys ve Finkel (1987) tarafından hazırlanan şiddet haritası Sadi (1912)'de sunulan deprem etkileri ile uyum sergilemektedir (Şekil 4.2). Bununla birlikte kaynaklarda sunulan verilerde farklılıklarda göze çarpmaktadır. Burada Ambraseys ve Finkel (1987), Sadi (1912) ve Mürefte Kaymakamı'nın (Terekli, 2011) sunduğu ve tablo (5.3-5.12) da verilen depremin çeşitli yerleşim yerlerindeki etkilerine dair veriler grafiksel olarak karşılaştırılacaktır. 1912 Mürefte Şarköy depreminin Mürefte, Şarköy, Gelibolu, Çanakkale ve Tekirdağ oluşturduğu can kayıpları ve yaralanmalar sırasıyla şekil 5.3-5.7 de ve bina hasarları sırasıyla Mürefte, Şarköy, Gelibolu, Çanakkale ve Tekirdağ 5.8-5.12 de gösterilmiştir.

5.2.1. Can kayıpları ve yaralanmalar

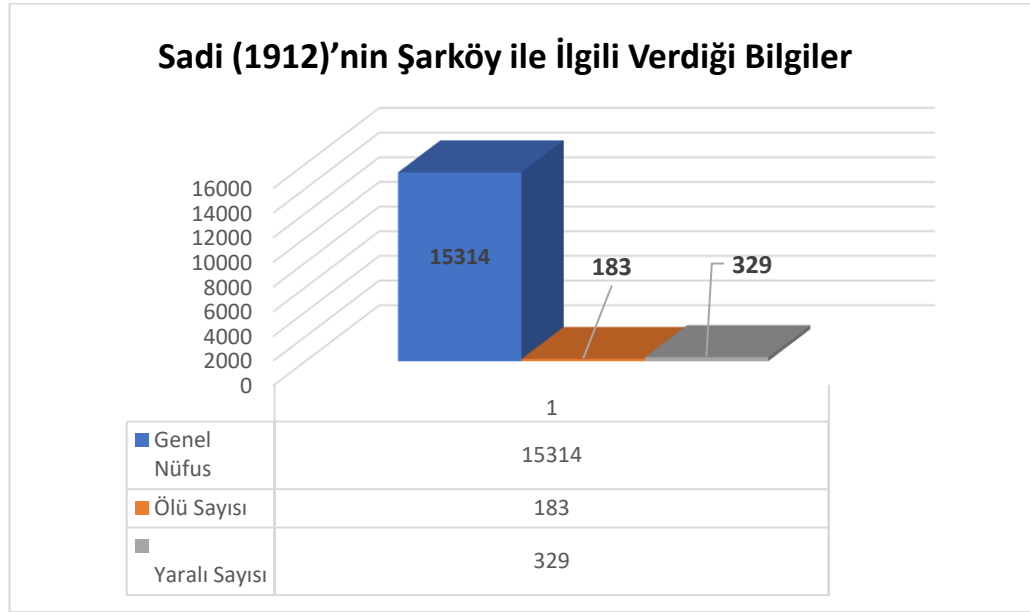
5.2.1.1. Mürefte

Şekil 5.3. Mürefte İlçesi ile ilgili (üstte) Sadi (1912) ve (altta) Ambraseys ve Finkel (1987)'in toplam nüfus sayısının ölüm ve yaralanma sayılarına oranı

Mürefte ilçesinde 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrasında Sadi (1912) ve Ambreseys ve Finkel (1987)'nin çalışmalarında verilen toplam nüfusun sayısının; ölüm sayısına dağılımına bakıldığında her iki çalışma da toplam nüfusun %3 ünün hayatını kaybettiğini ifade etmektedir (Şekil 5.3). Ancak yaralanma sayılarına bakıldığında Ambreseys ve Finkel (1987) nüfus sayısını yaklaşık %5 az vermesine rağmen Sadi (1912)'nin verdiği yaralanma sayısından yaklaşık 3 Kat daha fazla yaralanma sayısı vermektedir.

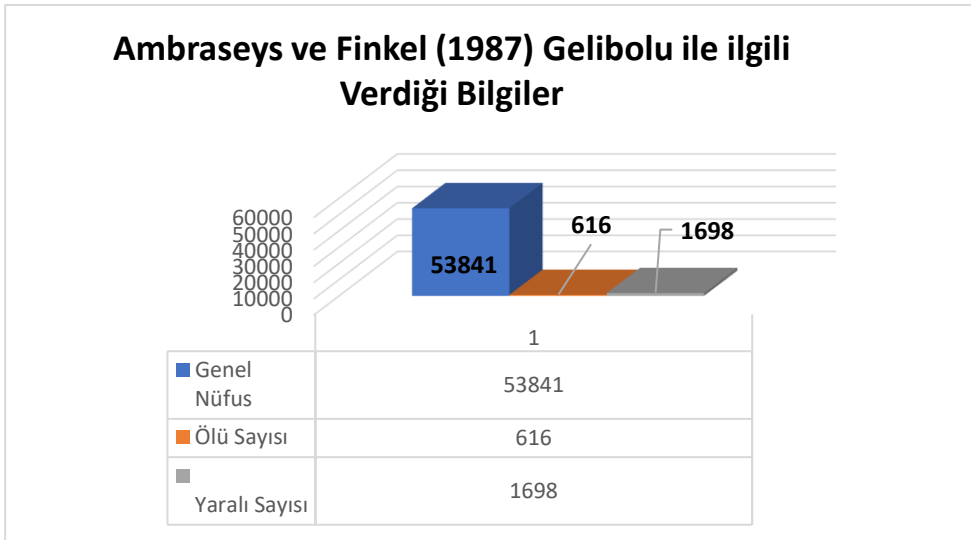
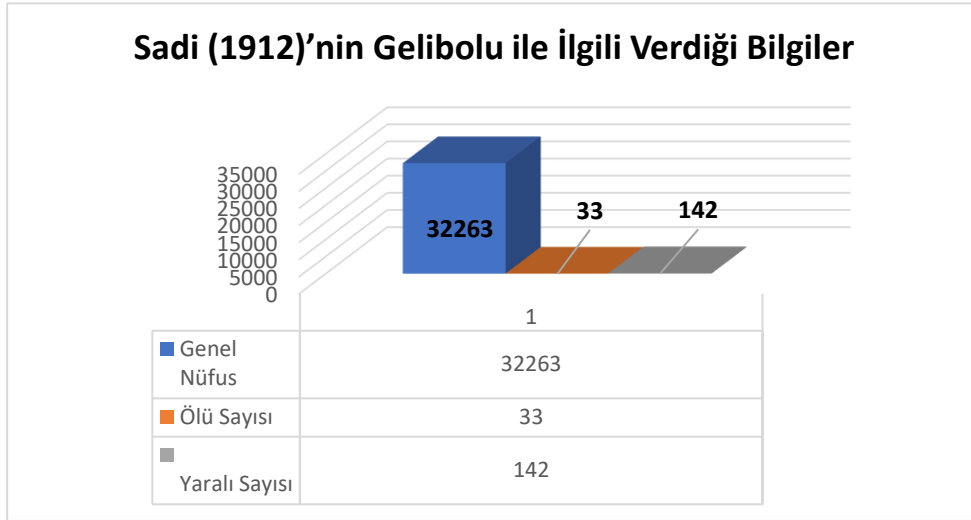
5.2.1.2. Şarköy

Şekil 5.4. Sadi (1912) Şarköy İlçesi ile ilgili toplam nüfus sayısının ölüm ve yaralanma sayılarına oranı

1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrasında Şarköy için yalnızca Sadi (1912)'de bilgi bulunduğu görülmüştür. Bu kaynağın vermiş olduğu bilgiye göre toplam nüfusun yaklaşık %1'inin hayatını kaybettiği ve %2'sinin de yaralandığı anlaşılmaktadır (Şekil 5.4).

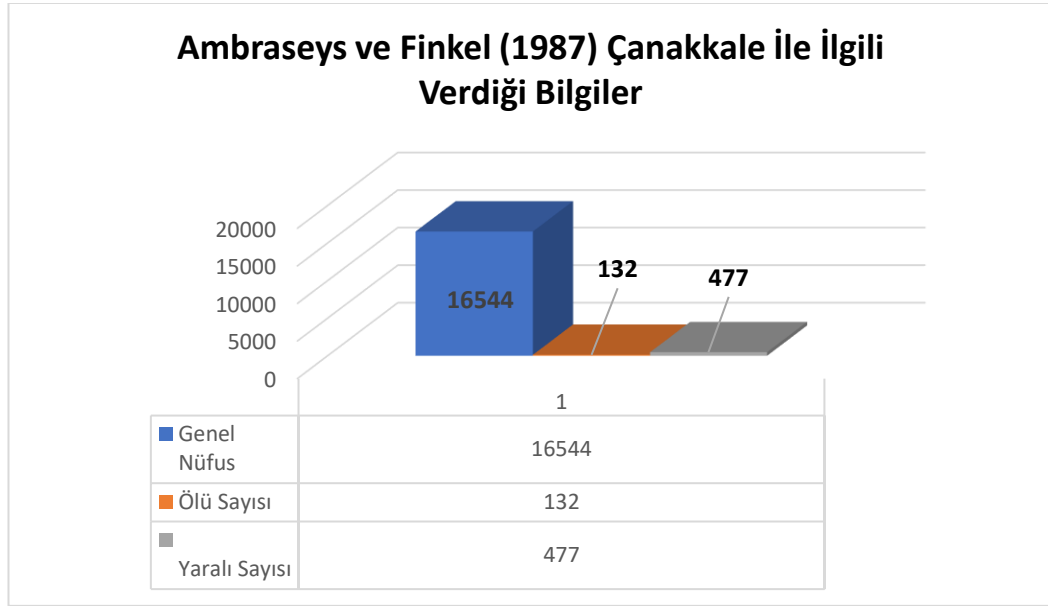
5.2.1.3. Gelibolu

Şekil 5.5. Gelibolu İlçesi ile ilgili (Üstte) Sadi (1912) ile (Altta) Ambraseys ve Finkel (1987)'in toplam nüfus sayısının ölüm ve yaralanma sayılarına oranı.

Gelibolu ilçesinde 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrasında Sadi (1912) ile Ambraseys ve Finkel (1987)'in çalışmalarında toplam nüfus, ölüm ve yaralanma sayıları verilmiştir. Ambraseys ve Finkel (1987)'in toplam nüfus sayısının Sadi (1912)'nin toplam nüfus sayısından yaklaşık olarak 1,5 kat daha fazla olduğu göze çarpmaktadır (Şekil 5.5). Sadi (1912)'ye göre toplam nüfusun %0,1'i ve Ambraseys ve Finkel (1987)'ye göre ise toplam yaklaşık %1,2'si hayatını kaybetmiştir. Yaralı sayısına gelince Ambraseys ve Finkel (1987), Sadi (1912)'nin rakamına göre yaklaşık oniki kat fazla bir rakam vermektedir.

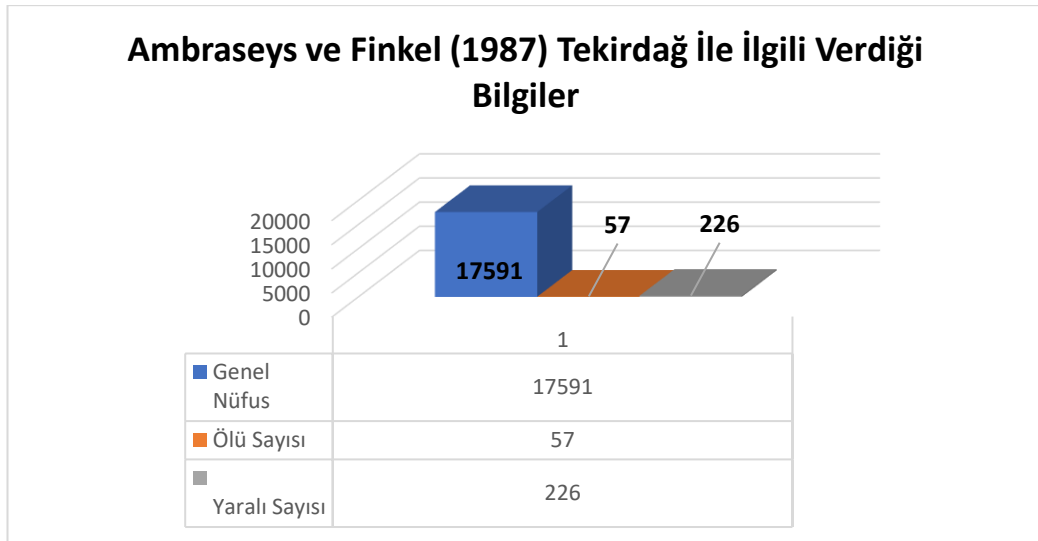
5.2.1.4. Çanakkale

Şekil 5.6. Ambreseys ve Finkel (1987)'in Çanakkale ile ilgili toplam nüfus sayısının ölüm ve yaralanma sayılarına oranı

Çanakkale’de 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrasında oluşan ölü ve yaralanma sayısı bilgisi, yıkılan hane sayısı bilgisinde olduğu gibi sadece Ambreseys ve Finkel (1987)’de mevcuttur. Bu kaynakta sunulan veriler ışığında toplam nüfusun yaklaşık %1’inin hayatını kaybettiği, yaklaşık %3’ünün ise yaralandığı anlaşılmaktadır (Şekil 5.6).

5.2.1.5. Tekirdağ

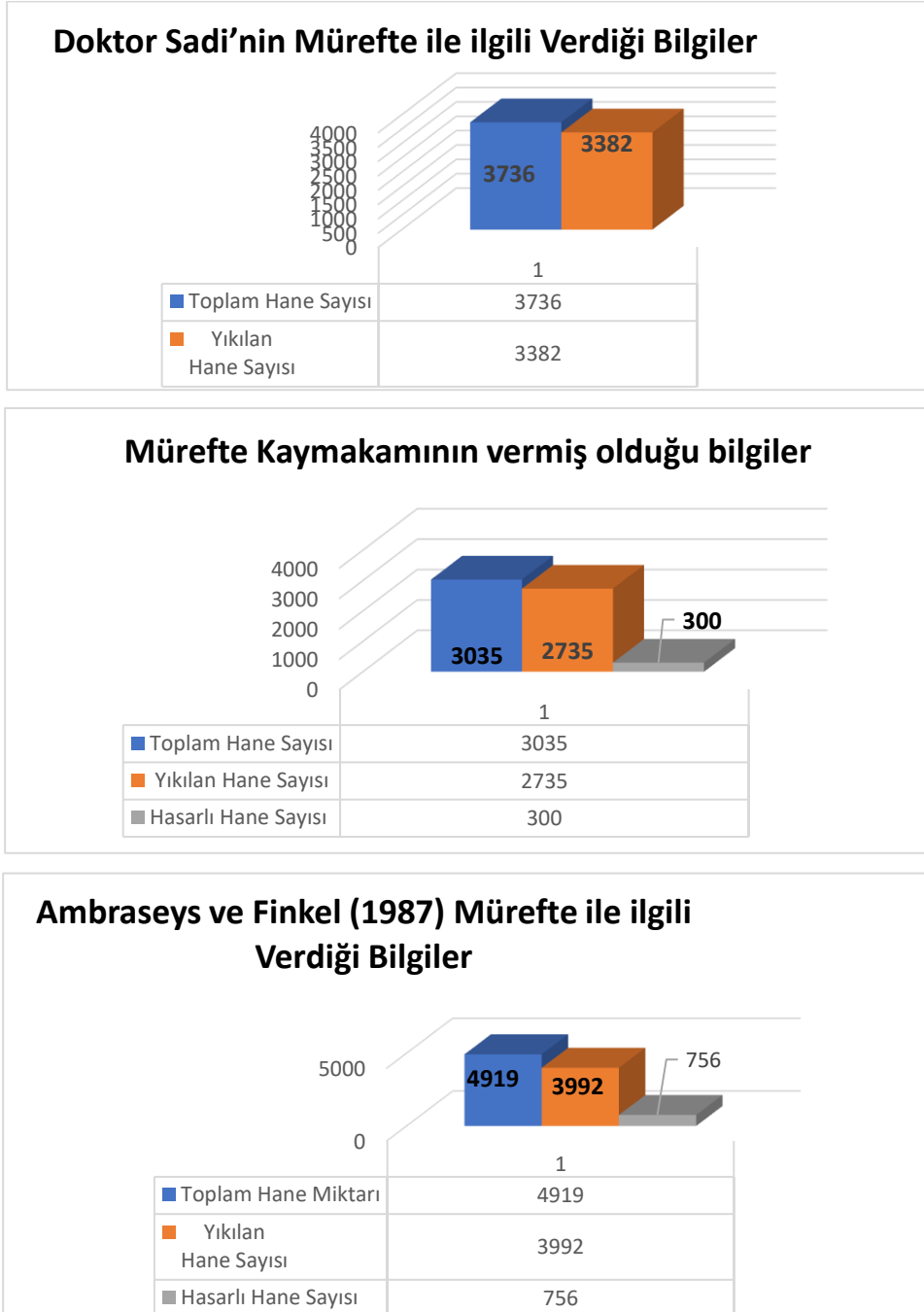

Şekil 5.7. Ambreseys ve Finkel (1987)'in Tekirdağ ile ilgili toplam nüfus sayısının ölüm ve yaralanma sayılarına oranı

Tekirdağ için de sadece Ambreseys ve Finkel (1987)'in ölü ve yaralı bilgisi mevcuttur. Bu kaynakta verilen bilgiye göre toplam nüfusun %0,3'ü hayatını kaybetmiş, %1,3'ü de yaralanmıştır (Şekil 5.7).

5.2.2. Bina Hasarları

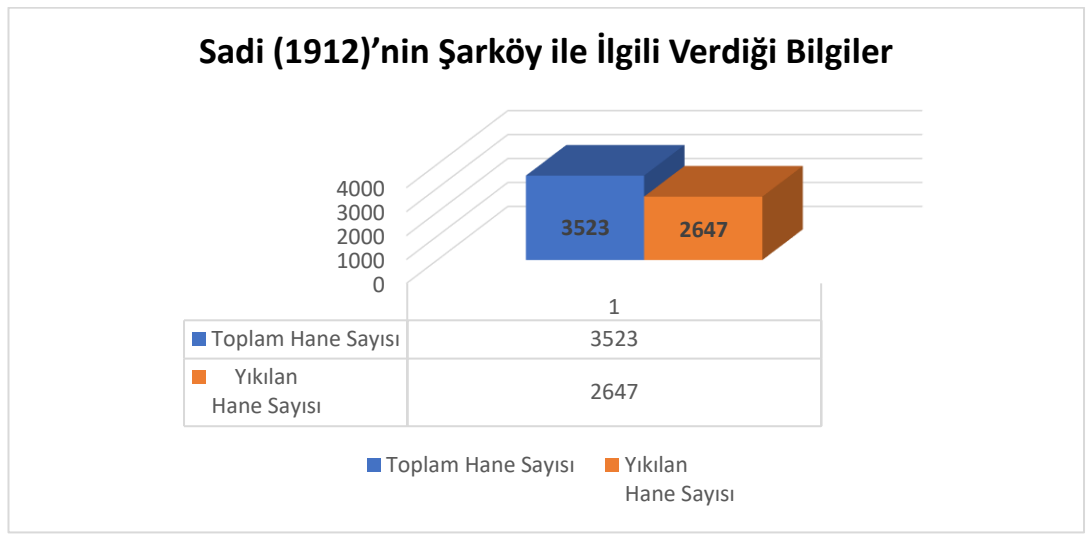
5.2.2.1. Mürefte

Şekil 5.8. Mürefte ilçesi için 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrasında (üstte) Sadi (1912), (Ortada) Kaymakam, (Altta) Ambreseys ve Finkel'in çalışmalarında verilen toplam hane sayısının yıkılan ve hasar gören hane sayılarına göre dağılım grafiği.

Mürefte ilçesinde 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrasında Sadi (1912), Mürefte Kaymakamı (Terekli 2011) ile Ambreseys ve Finkel (1987)'in çalışmalarında verilen yıkılan hane sayısının toplam hane sayısına göre dağılımlarını karşılaştırıldığında Sadi (1912) ile Mürefte Kaymakamı (Terekli, 2011) binaların %90'ının Ambreseys ve Finkel (1987) ise %85'inin yıkıldığına işaret etmektedir (şekil 5.8). Bu kaynaklarda verilen toplam hane sayılarında önemli farklılıklar olduğuna dikkat edilmelidir. Bununla birlikte toplamda 3000-5000 hane olduğu ve bunların baktığımızda %90'a yakınının yıkıldığı söylenebilir.

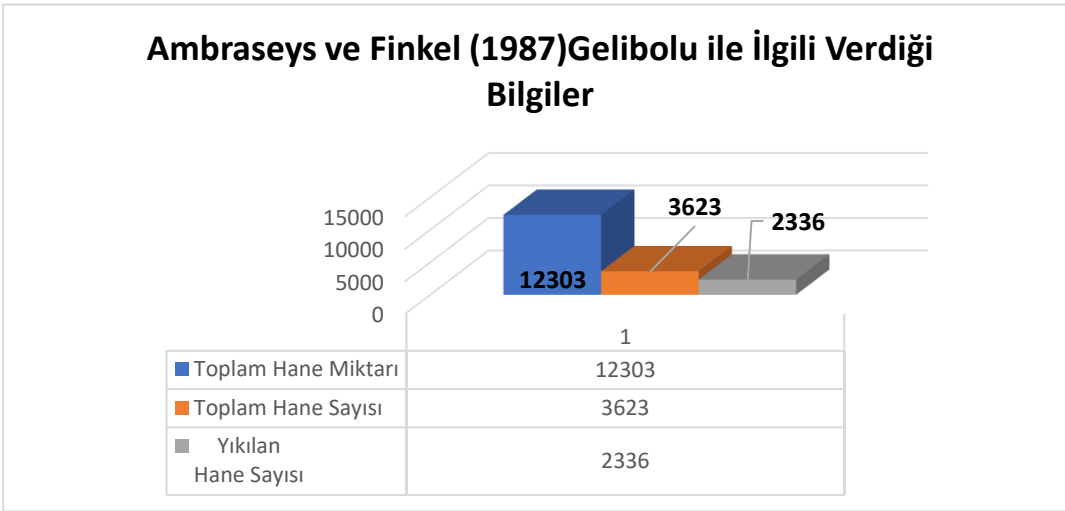
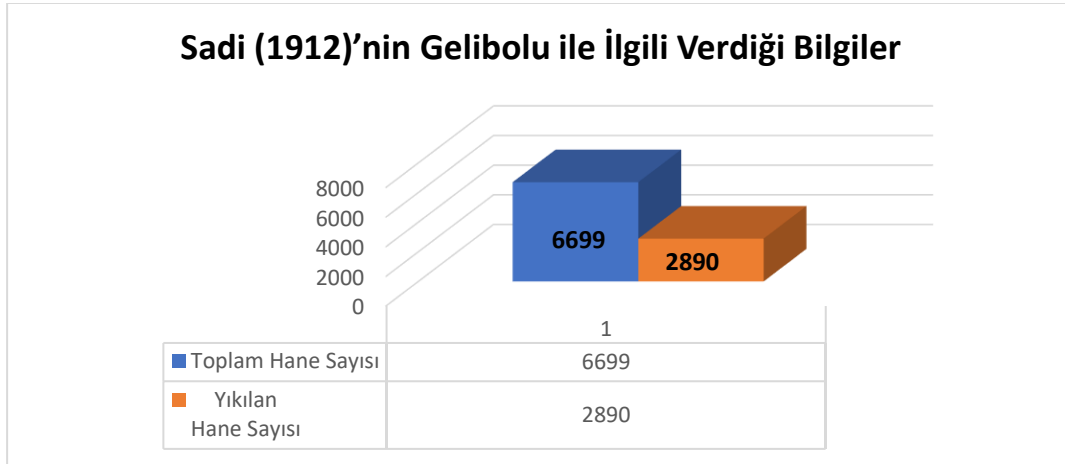
5.2.2.2. Şarköy

Şekil 5.9. Şarköy ilçesinde 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrasında Sadi (1912)'nin çalışmasında verilen toplam hane sayısının yıkılan ve hasar gören hane sayılarına göre dağılım grafiği.

Şarköy ilçesinde 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrasında yıkılan hane sayısı ile ilgili olarak sadece Sadi (1912)'nin verdiği bilgiler bulunmaktadır (Şekil 5.9). Sadi (1912) Şarköy'deki 3523 olan toplam hane sayısının %75 oranında yıkıldığını belirtmektedir.

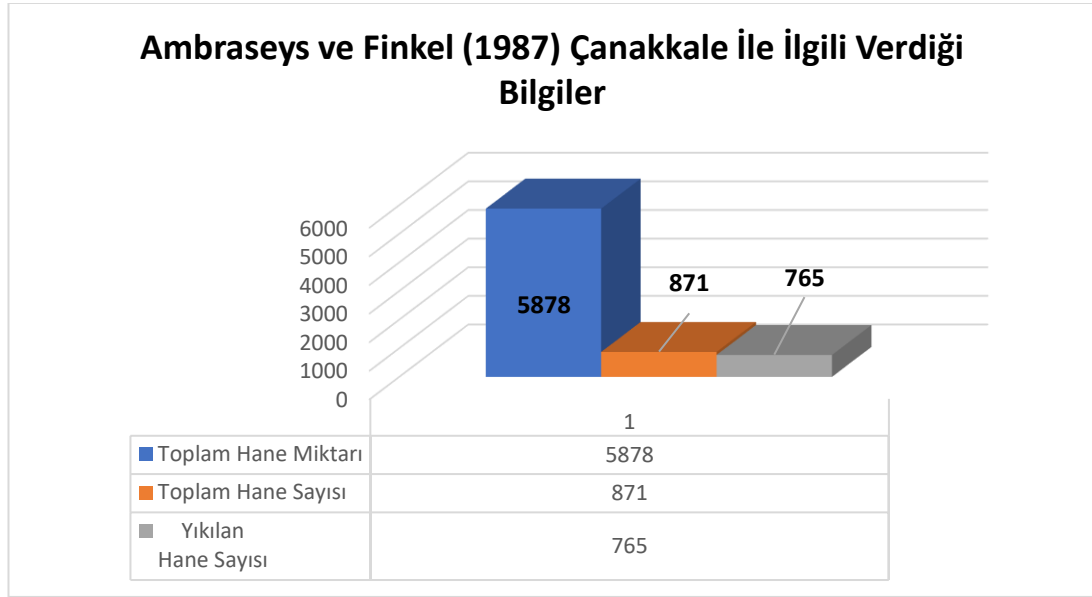
5.2.2.3. Gelibolu

Şekil 5.10. 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrasında Gelibolu ilçesi için (Üstte) Sadi (1912) ile (Altta) Ambraseys ve Finkel (1987)'in çalışmalarında verilen toplam hane sayısının yıkılan ve hasar gören hane sayılarına göre dağılım grafiği.

Gelibolu İlçesinde 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrasında Sadi (1912) ve Ambraseys ve Finkel (1987)'nin çalışmalarında verilen yıkılan hane sayıları mevcuttur (Şekil 5.10). Toplam hane sayıları karşılaştırdığında Ambraseys ve Finkel (1987)'de verilen toplam hane sayısının Sadi (1912)'de verileden yaklaşık 2 katı olduğu görülmektedir. Sadi (1912) toplam hane sayısının %43'nün Ambraseys ve Finkel (1987) ise %30'nun yıkıldığına işaret etmektedir.

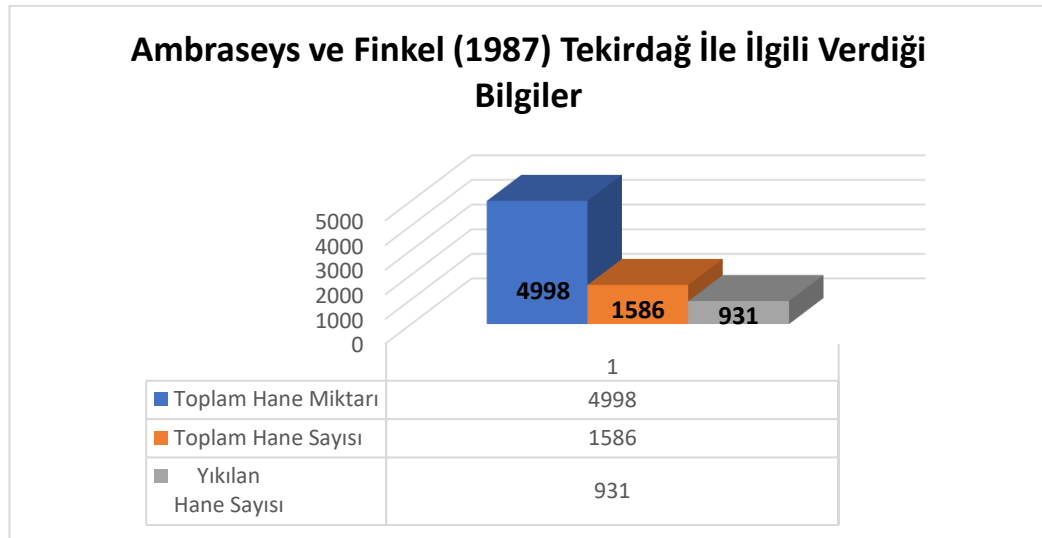
5.2.2.4. Çanakkale

Şekil 5.11. 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrasında Çanakkale'nin Ambraseys ve Finkel (1987)'in çalışmasında verilen toplam hane sayısının yıkılan ve hasar gören hane sayılarına göre dağılım grafiği.

Çanakkale 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrasında toplam ve yıkılan hane sayısı ile ilgili olarak sadece Ambraseys ve Finkel (1987)'in verdiği bilgiler bulunmaktadır (Şekil 5.11). Ambraseys ve Finkel (1987) Çanakkale'de 5878 olan toplam hane sayısının %16 oranında yıkıldığını belirtmektedir.

5.2.2.5. Tekirdağ

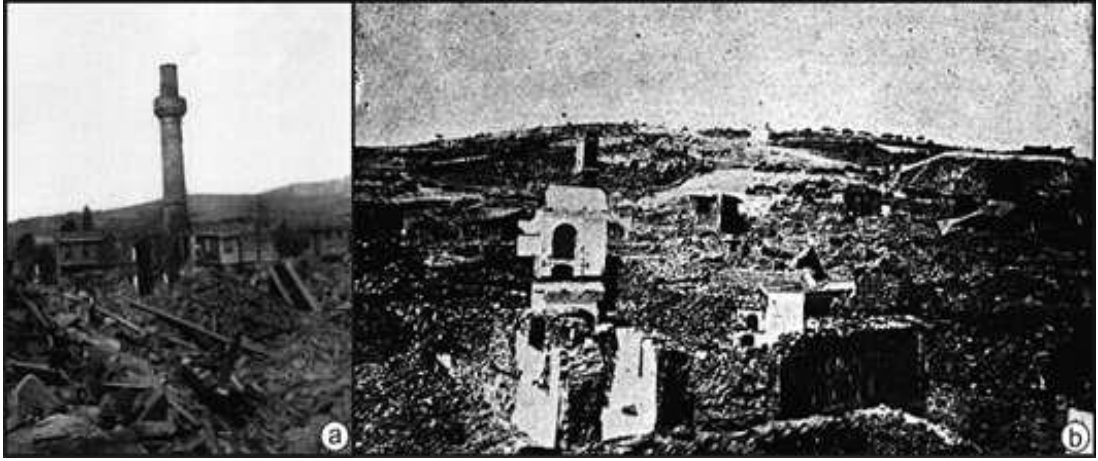
Şekil 5.12. 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrasında Tekirdağ'ın Ambraseys ve Finkel (1987)'in çalışmasında verilen toplam hane sayısının yıkılan ve hasar gören hane sayılarına göre dağılım grafiği.

Tekirdağ için de 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrasında sadece Ambreseys ve Finkel (1987)'in verdiği toplam ve yıkılan hane sayısı ile ilgili bilgi mevcuttur (şekil 5.12). Ambreseys ve Finkel (1987) Tekirdağ'da 4998 olan toplam hane sayısının yaklaşık %30'unun yıkıldığına işaret etmektedir.

Devlete ait yapılar bir afet esnasında afet sonrası krizin yönetilmesi bağlamında stratejik öneme sahip yapılardır. Ancak devletin kullandığı Hükümet Konağı, Hastane, Jandarma Karakolu, Okul vs. yapıların depremden en fazla hasar alan yapılar arasında yer aldığı görülmektedir (Sadi 1912, Terekli 2011). Depremden devlet dairelerinin de fazlaca hasar almış olması psikolojik bir etki de oluşturmuştur. Bu etki Cami, Medrese, Kilise ve Sinagog gibi ibadethanelerin de yıkılmaları ya da hasar görmesiyle artmıştır (Şekil 5.13). Şarköy Kaymakamı örneğinde olduğu gibi devlet görevlilerinin iptidai masa ve sandalyelerle dışarıda oturup halka şeklen psikolojik destek olmaları güçtür. Devam eden artçı depremlerin varlığı da az hasarlı yapılara girilmesini güçleştiriyordu. Bundan dolayı halk bağ bahçe gibi açık alanlarda kalırken devlet memurları da hükümet konağı bahçesinde kurulan çadırlarda görev yapmaya çalışılıyordu. Bu şartlar altında bazı deprem bölgesinde görev yapan doktorlardan bir kısmı başka mazeret beyan ederek ya da istifa ederek İstanbul'a gitmişlerdir. Dolayısıyla devlete ait yapıların stratejik önemleri nedeniyle özellikle deprem tehlikesine dirençli inşa edilmeleri önemlidir.

Deprem altyapı ve su kaynaklarına da hasar vermiştir. Bölgede barınma sorunu çözülemediğinden ve mevsimin de yaz olmasından dolayı afetzedeler bağ-bahçede konaklamaktadır. Su sıkıntısı çeken afetzedeler başta temizlik ve hijyen konusunda bir hayli zor durumda kalmıştır. Bu nedenle de afetzedeler sıtma, bronşit gibi salgın hastalıklara yakalanmaya başlamışlardır. Bu durum deprem sonrası krizin sağlıklı bir şekilde yönetilememesi durumunda salgın hastalık gibi sağlık sorunlarının baş gösterebileceğinin bir örneğidir.

Depremden dolayı sıkıntı yaşanan bir başka konu ise deprem bölgesinde yaşayan insanların geçimlerini tarım ve hayvancılık yaparak kazanmalarıydı. Deprem tahıl ambarlarını ve ahırlarını yıkmış çıkan yangınlarda ambarlarda bulunan mahsüller yanmış ve ahırda bulunan hayvanlar telef olmuştur. Depremin hasat dönemine denk gelmesinden hasat edilecek ürünler, ambarların hasar görmesinden dolayı depolanamamış ve zayi olmuştur.

Şekil 5.13. Deprem sonrası yıkılan (sağda) cami ve (solda) saat kulesi görüntüsü (Mihailovic, 1927)

Deprem bölgesine yardım gelmesinde hem deniz yolu hemde kara ve demir yolu kullanılmış yardımların daha hızlı ulaştırılması sağlanmıştır (Sezer 2019). Ancak, deniz ulaşımının bu afete müdahalede yoğun kullanıldığı görülmektedir. 2021 yılında Ülkemizde meydana gelen orman yangınlarında Muğla'nın Bodrum İlçesinde çıkan orman yangınına Sahil Güvenlik botu ile Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü'ne ait yangın söndürme gemisi sevk edilerek denizden de müdahale edildiği, Bölgeye sevk edilen yangın söndürme gemilerinin sahildeki ormanları alevlerden korumak amacıyla denizden ormana doğru su püskürttüğü bilinmektedir (Ekizler 2021, AA). Ayrıca 2021 yılında Sinop'ta meydana gelen sel afetine Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın çıkarma gemisi ile Sinop'un Türkeli İlçesine sel afetine müdahale etmek amacıyla iş makinası sevkiyatı yapılmıştır (Yıldırım, 2021 AA). Deniz yolu ile ulaşım da gerek sivil denizcilik vasıtaları gerekse donanma unsurları ile ifa edilmiştir. Bu durum donanma unsurlarının afete müdahale de kullanılmasının önemini ortaya koymaktadır. Özellikle günümüzde Türk Deniz Kuvvetleri'ne yeni katılan modern platformların görev spektrumlarında afet müdahale ve insani yardım görevlerinin de yer alıyor olması bu açıdan önemli görülmüştür (Düdükçü ve Utkucu, 2023).

5.3. Kızılay (Hilal-i Ahmer)' 9 Ağustos 1912 Mürefte-Şarköy Depreminde ve Günümüzdeki Rolü

9 Ağustos 1912 Mürefte-Şarköy depreminde o zaman ki adıyla Hilal-i Ahmer'in (Kızılay) yiyecek, giyim ve tedavi yardımı faaliyetlerinde bulunduğu görülmektedir (Sezer, 2019). Ancak günümüzde Kızılay'ın afet ve acil durumlardaki rolü Osmanlı

dönemine göre daha farklı olduğu anlaşılmaktadır. Hilal-i Ahmer'in o dönemlerde özellikle savaşta yaralı ve hasta askerlere yardım etmek amacıyla kurulmuş, ilk büyük sınavını Osmanlı-Rus Savaşı'nda vermiş, gerek cephe hattında gerekse cephe gerisinde yaralı ve hasta bakımında büyük bir başarı göstermiş, gezici hastanelerle tedavi hizmetleri vermiştir (Atatürk Ansiklopedisi). Afetten etkilenen ihtiyaç sahiplerine barınma ve beslenme hizmetinin yanı sıra bütünleşik afet yönetiminin ülkemizde uygulama şekli olan Türkiye Afet Müdahale Planında (TAMP, 2014) verilmiş olan Beslenme Çalışma Grubunun ana çözüm ortağı (Beslenmeden sorumlu kurum), Haberleşme, Sağlık, Nakliye, Barınma, Psikososyal, Ayni Bağış ve Depo Yönetimi ve Dağıtım, Uluslararası Destek ve İşbirliği ile Ulusal ve Uluslararası Nakdi Bağış Çalışma gruplarında Destek Çözüm Ortağı olarak görev almaktadır (TAMP 2014).

5.4. Balkan Savaşlarının 1912 Mürefte Şarköy Depreminin Oluşturduğu Afet Üzerindeki Etkisi

1904 tarihinde Edirne Valiliği, Merkez, Gümülcine, Kırklareli, Dedeğaç, Tekirdağ (Tekirdağ), Gelibolu sancakları ile birlikte 6 sancak, 27 kaza, 115 nahiye ve 1950 köyden ibaret büyük bir yerleşim yeri idi (Erler, 1996). 1911 yılında Edirne Valiliği'nde 760.000 müslüman, 396. 000 Rum, 171.000 Bulgar olmak üzere toplam 1.427.000 kişi yaşamaktaydı (McCarty, 1998). 9 Ağustos 1912 yılında meydana gelen depremden kısa bir süre sonra 8 Ekim 1912 tarihinde Balkan Savaşları başladı (Uçarol, 1995). Özellikle Bulgarların kısa bir süre içerisinde Çatalca önlerine kadar gelmesiyle yaraları henüz sarılamayan depremedelerin buldukları yerleşim yerleri büyük oranda Bulgar işgali altına girmiş oldu. Bulgar komitacıların faaliyetleriyle bölgede büyük bir katliam başlamıştır. "Trakya'da 200.000'in üzerinde Müslüman katledilmiştir (McCarty, 1998).

Doğu Trakya'daki kıyımlarda yerli azınlıklarında yer aldığını belirtmek gerekir. Osmanlı Komutanı İzzet Paşa'nın belirttiğine göre bugün Çatalca, Silivri ve Tekirdağ'a bağlı onlarca köy yıkılmış ve ahalisi buraları terk etmek zorunda kalmıştır (McCarty, 1998).

Özellikle Balkanlardan binlerce müslümanın kaçarak başta Edirne olmak üzere Doğu Trakya'ya yerleşmiştir. Daha sonra Bulgar işgalinin bu bölgeyi içine alacak şekilde büyümesinden dolayı zulmün boyutu katlanmıştır. Edirne'de Bulgar kuşatması

başlamadan buraya 20.000 müslüman gelmiştir. Bulgarlar özellikle yerleşim yerlerini topa tutarak insanların barınma imkânlarını ortadan kaldırmış ayrıca kenti de açlık tehlikesi ile karşı karşıya bırakmıştır (Terekli, 2011).

26 Mart 1913'te şehrin düşmesi ile de yerli Rumların katkıları ile büyük bir talan ve kıyım faaliyeti başlamıştır (McCarty, 1998). 1912 ile 1920 arasında Edirne Valiliği'ne 132. 500 sığınmacı gelmiştir. Toplamda ise, 413.922 Müslüman gelmiş ve bunlar Doğu Trakya başta olmak üzere Anadolu'nun bazı bölgelerine yerleştirilmiştir (McCarty, 1998).

Bu bölümde Balkan Savaşlarının etkilediği alanlar ve insanların durumlarına değinilmiştir. Henüz deprem afetinin yaraları sarılamamışken depremin meydana geldiği Doğu Trakya'da hem savaş başlamış hemde savaştan kaçan müslümanların akınına uğramıştır. Bu durum ise hali hazırda bir iskân sorunu olan afetzedelerin Müslüman sığınmacılar ile birlikte sıkıntıları acılarını ziyadeleştirmiştir.

5.5. Sonuçlar

Bu çalışmada 9 Ağustos 1912 Mürefte-Şarköy depremi sonrasında oluşan afet literatüründen faydalanılarak incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- 1912 Mürefte-Şarköy depremi Kuzey Anadolu Fay Zonu (KAFZ) boyunca meydana gelmiştir. Ancak, önceden sanıldığı gibi sadece Ganos Fay Segmenti'ndeki kırılmayla değil yakın geçmişteki yer bilimleri çalışmalarında ortaya çıkarıldığı üzere Marmara Denizi'nin Orta Havzasına kadar uzanan bir fay kırılması sonucu oluşmuştur.
- Depremin, Sadi (1912), Ambraseys ve Finkel'in (1987) ve Mürefte Kazası Kaymakamı raporundan derlenen ve hasarlı binalar, can kaybı ve yaralıları üzerinden değerlendirilen etkileri karşılaştırıldığında farklı rakamlar görülmekle birlikte, Mürefte ve Şarköy ilçelerinin en çok etkilenen yerleşim yerleri olduğu, Tekirdağ ve Çanakkale illerinin merkez yerleşim yerlerinde ise etkilerin görece ılımlı olduğu konusunda hemfikir oldukları sonucuna varılmıştır. Gelibolu ilçesindeki etki ağır ile orta arası olarak sınıflandırılmıştır.
- Depremi oluşturan fay kırılması boyunca uzun fakat dar bir alan şeklinde gözlenen ağır etkilerin mekansal dağılımı KAFZ'nun faylanma özelliği ile

ilişkilendirilmiştir. Bu durum tehlikenin kayıplar üzerindeki rolü olarak yorumlanmıştır. Fay boyunca yer almalarına rağmen Gelibolu ilçesinde Mürefte ve Şarköy ilçelerine göre gözlenen daha az etki, tehlikeye veya faya olan mesafenin ve zemin koşullarının etkisi olarak yorumlanmıştır. Bu da fiziksel maruziyet ve incinirlik unsurlarının toplam kayıplar üzerindeki rolünü düşündürmektedir.

- Depremlerden hemen sonra bildirilen yangınlar, ikincil deprem tehlikelerinin önemini göstermiştir.
- Deprem sonrası yapılan yardım ve iyileştirme çalışmalarının ayrıntılı incelenmesi, Osmanlı Donanması birliklerinin özellikle nakliye ve deniz suyu arıtmada kullanıldığını ve Sivil Toplum Kuruluşları, özellikle Hilal-ı Ahmer (şimdiki Kızılay'ın selefi) ve gönüllüler tarafından çeşitli afet yardımlarında kullanıldığını göstermiştir. Müteakip afetlerin yönetiminde yapıcı bir şekilde destekleyici bulunmuştur.
- Bununla birlikte, 1912 Balkan Savaşı'nın olumsuz etkileri ve depremin olduğu bölgede azınlıkların varlığının yabancı ülkeler tarafından manipüle edilmesinin afet yönetimini yıkıcı bir şekilde etkilediği görülmüştür.
- Ayrıca, çökmekte olan Osmanlı Devleti'nin böyle bir felakete hazır olmadığı, siyasi ve ekonomik durumu itibariyle oldukça iyi tepki verdiği sonucuna varılmıştır.

KAYNAKLAR

- AFAD (2018), 09 Ağustos 1912 Mürefte-Şarköy Depremi, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD).
- AFAD (2022). Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD).
- Alahi, F.N., (2018). Tahran Deprem Afeti Yönetim Programına Yaklaşım ile Büyük Şehirler Depreminin Yönetimi, Tehran, İran: Uluslararası Sismoloji Enstitüsü ve Deprem Mühendisliği.
- Altınok, Y., Alpar, B. and Yaltrak, C., 2003. Sarköy-Mürefte 1912 Earthquake's Tsunami, extension of the associated faulting in the Marmara Sea, Turkey. *Journal of Seismology*, 7, 329–346
- Altunel E., Meghraoui, M., Akyüz H.S., and Dikbaş A. (2004) Characteristics of the 1912 co-seismic rupture along the North Anatolian Fault Zone (Turkey): implications for the expected Marmara earthquake, *Terra Nova*, 16, 198–204. doi: 10.1111/j.1365-3121.2004.00552.x
- Ambraseys, N.N., 2000. The seismicity of the Marmara Sea Area 1800-1899. *Journal of Earthquake Engineering*, 4, 377-401.
- Ambraseys, N.N., 2002. The seismic activity of the Marmara Sea Region over the last 2000 years. *Bulletin of the Seismological Society of America*, 92, 1-18.
- Ambraseys, NN ve Finkel, CF, 1987, The Saros- Marmara Earthquake of 9 August 1912, *Imperial College of Science and Technology, London SW7, 2BU, U.K. Earthquake Engineering and Structural Dynamics*, Vol, 15, 189-211
- Anameriç, H., Rukancı, F. (2009). Rasadhane-i Amire'ye 1869 Yılında Alınan Bazı Araç Ve Kitaplar Hakkında Belgeler. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* (c. 49, Sayı: 2, s. 223- 244) s. 224.
- Armijo et al. (2005) Submarine fault scarps in the Sea of Marmara pull-apart (North Anatolian Fault): Implications for seismic hazard in İstanbul. *Geochem Geophys Geosyst* 6, Q06009, doi:10.1029/2004GC000896.
- Atabay M, (2012). 1912 Şarköy-Mürefte Depremi'nin Çanakkale ve Gelibolu'daki Etkileri,
- Aydüz, S.(2001). Kandilli Rasathânesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (c. 24, s. 301-303).İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları, s. 302.
- Ayhan E, Alsan E, Sancaklı N, Üçer SB (1984) Türkiye dolayları deprem kataloğu 1881-1981.Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi, İstanbul, Turkey, 126 pp.
- Gurulkan, K (2000) Dr. Sadi "Marmara Havzası'nın 26-27 Temmuz 1328 Hareket-i Arzi" 7. 2'lik Marmara Depremi'Tarih ve Düşünce. Sayı:5, Mart 2000.

- Başarı N, Özel N.M, (2012) 1912-Mürefte-Şarköy Depreminin Sismik Parametrelerinin Tarihsel Sismogramlar Kullanılarak Yeniden Değerlendirilmesi. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi “9 Ağustos 1912 Mürefte Depreminin (Mw=7.4) 100. Yıldönümü Sempozyumu” Bildiriler Kitabı, 42-50.
- Bekler T, Akol B, (2012) Batı Marmara Bölgesi Olasılıksal Deprem Tehlike Analizi Çanakkale 18 Mart Üniversitesi “9 Ağustos 1912 Mürefte Depreminin (Mw=7.4) 100. Yıldönümü Sempozyumu” Bildiriler Kitabı, 51-62.
- DİNÇ F. Tosik, (2016) Ulus Gazetesine Göre 1939 Erzincan Depremi
- Düdükçü, Y. & Utkucu, M. (2023). Donanma Unsurlarının Afetlere Müdahalede Kullanımı . Afet ve Risk Dergisi, 6 (1) , 1-17 .
<https://doi.org/10.35341/afet.1089895>
- Ekizler, Tezcan 2021, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/marmaristeki-orman-yanginina-gemiyle-denizden-de-mudahale-ediliyor/2323912>
- Emre Ö, DumanTY, Özalp S, Elmacı H, Olgun Ş, Şaroğlu F (2013) Active Fault Map of Turkey. General Directorate of Mineral Research and Exploration, Special Publication Series-30. Ankara Turkey
- Ergin K, Güçlü U, Uz Z (1967) A catalogue of earthquakes for Turkey and surrounding area. İstanbul Technical University, Faculty of Mining Engineering, Earth Physics Institute, No. 24, İstanbul, 169 pp.
- Dizer M, ‘Deprem’ Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi, Boğaziçi Üniversitesi MatHbaası, İstanbul 1991.
- Erler M.Y, (1996),1912 Marmara Havzası Depremi Toplumsal Tarih Dergisi, Cilt 6, Sayı 35, sayfa 30-37.
- FEMA, (2002). Federal Response Plan, 9230.1-P Supersedes FEMA 229, April 1992.
- McCarthy J, (1995) ‘Ölüm ve Sürgün’ İnkılâp Kitapevi, Çevirmen: Dr. Bilge Umar, ISBN 9789751013033.
- Kalafat D, Güneş Y, Kara M, Deniz P, Kekovalı K, Kuleli SH, Gülen L, Yılmaz M, Özel N (2007) A revised and extended earthquake catalogue for Turkey since 1900 (M \geq 4.0). Boğaziçi University, Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü, Bebek-İstanbul, 553 pp (in Turkish).
- Karacakaya, R, “Şarköy-Mürefte Depremi (1912)”, Tarih Boyunca Anadolu’da Doğal Afetler ve Deprem Semineri (22-23 Mayıs 2000)
- Kartal R.F, Kadırioğlu F.T, (2012) Çanakkale ve Çevresinin Depremselliği. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi “9 Ağustos 1912 Mürefte Depreminin (Mw=7.4) 100. Yıldönümü Sempozyumu” Bildiriler Kitabı, 65-76.
- Mihailovic, J., 1927, Memoir-Sur les Grands Tremlement de Terre de la Mer de Marmara, Belgrade, 215--222.
- Özçep, F. Akkargan, Ş. ve Özçep, T., 2000, Bilim Tarihi Yaklaşımıyla Osmanlı İmparatorluğunda Sismoloji Çalışmaları, Sayı: 37, Jeofizik Bülteni, Eylül, Sayfa:86-90.
- Özmen B, (2000) 17 Ağustos 1999 İzmit Körfezi Depremi’nin Hasar Durumu, Deprem Raporu TDV / DR 010-53, Nisan 2000, Ankara.

- Terekli B, (2011) 1912 Şarköy-Mürefte Depremi Ve Etkilediği Alanlar, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Uçarol F. (1995) “Siyasi Tarih”, Filiz Kitabevi, İstanbul (ISBN numarası).
- Ürekli F,(1999). ‘İstanbul’da 1894 Depremi’ İletişim Yayınları, İstanbul 1999.
- Utkucu, M., Budakoğlu, E. Ve Durmuş, H., (2011). Marmara Bölgesinde (KB Türkiye) Depremsellik ve Deprem Tehlikesi Üzerine Bir Tartışma. Hacettepe Üniversitesi Yerbilimleri Dergisi 32 (3), 187-212.
- Utkucu M, Budakoğlu, E, Durmuş, H (2012) Marmara Bölgesinde (KB Türkiye) Deprem Tehlikesi Çanakkale 18 Mart Üniversitesi “9 Ağustos 1912 Mürefte Depreminin (Mw=7.4) 100. Yıldönümü Sempozyumu” Bildiriler Kitabı, 90-102
- Sadi (1912), Marmara Havzasının 26-27 Temmuz Hareket-i Arzi 15 Eylül 1328, İstanbul, Resimli Kitap Matbaası, 45S (Osmanlıca).
- Sancaklı N, 2004 ‘Marmara Bölgesi Depremleri, MÖ427-MS1912’ Kastaş Yayınevi, İstanbul, ISBN 9789752820357
- Sancaklı N, 2012 1912 Marmara Bölgesi Deprem Hareketliliği (25 Temmuz - 04 Ekim Arası). Çanakkale 18 Mart Üniversitesi “9 Ağustos 1912 Mürefte Depreminin (Mw=7.4) 100. Yıldönümü Sempozyumu” Bildiriler Kitabı, 11-41
- Sayıl N, (2012) Zaman ve Magnitüd Kestirilebilir Model ile Marmara Bölgesinde Uzun Dönem Deprem Kestirim
- SEZER C, Şarköy- Mürefte Depremi (9 Ağustos 1912) Sonrası Depremzedeler İçin Yapılan Yardım Faaliyetleri (2019)
- Smith K. and Petley, D. 2009, Environmental Hazards: Assessing Risk and Reducing Disaster, fifth edition, Routledge, 383 pp, ISBN 10: 0-415-42865-3 .
- TAMP, (2014) Türkiye Afet Müdahale Planı
- UN-ISDR, 2004 World Conference Disaster Reduction 18-22 January Kobe, Hyogo, Japan
- Yalçın H , Utkucu M, Gülen, L, Kalafat D (2012) Marmara ve Çevresinin Depremselliği
- Yalçınkaya E, Özel O, Pınar A, (2012) Marsite İsimli EU-FP7 Projesi Çerçevesinde, Ganos Fay Segmenti Üzerinde Yüksek Çözünürlüklü Sismisite Çalışması ve Kuyu İçi Gözlem Ağının Kurulması
- Yıldırım M.E, 2021 <https://www.haberler.com/guncel/deniz-kuvvetleri-komutanliginin-cikarma-gemisi-is-14335288-haberi/>
- Westfall D & Koerper D.C,(2006) Two Weeks in San Francisco The Story of the 1906 Earthquake and Fire

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Bekir LAZ

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2010, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu, Acil Yardım ve Afet Yönetimi
- **Yükseklisans** : 2023, Sakarya Üniversitesi / Fen Bilimleri Enstitüsü / Afet Yönetimi

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 2011-2016 yılları arasında Gaziantep İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğünde,
- 2016 (halen) Kocaeli İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü'nde Enformasyon Memuru olarak çalışmakta.